

A man and a woman are standing on a grassy bank next to a river. The man is wearing a white shirt and light-colored trousers, and the woman is wearing a grey blazer and dark trousers. They are both looking at each other and smiling. In the background, there is a traditional wooden building with a thatched roof, possibly a mill or a house, situated on stilts over the water. The scene is set in a lush, green environment with trees and foliage.

*Met de SRE Milieudienst
in uw element*

Ruimtelijke en Cultuurhistorische verkenning KazerneKwartier Venlo

Ruimtelijke en Cultuurhistorische verkenning KazerneKwartier Venlo

In opdracht van

Gemeente Venlo
Maarten Dolmans
Garnizoenweg 3
Postbus 3434
5902 RK Venlo
+31 77 3596988
m.dolmans@venlo.nl

Opgesteld door

SRE Milieudienst
Keizer Karel V Singel 8
Postbus 435
5600 AK Eindhoven

Auteur

Janneke Bosman
Joost Ahsmann
Berry Hurkmans
Frank Lathouwers
Sven Wasch
Jeroen de Vries

Versie

2

Datum

21 april 2012

Status

Definitief

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
1.1. Aanleiding en opgave	2
1.2. Afbakening	5
1.3. Methodiek en leeswijzer	7
2. Cultuurhistorische achtergronden: geschiedenis op hoofdlijnen, beschrijving en analyse	8
2.1. Cultuurhistorische waardenkaart provincie Limburg	8
2.2. Archeologie, historische geografie en morfologie	11
2.2.1. De Romeinse en Middeleeuwse nederzetting Blariacum	14
2.2.2. Fort Sint Michiel en Fort Leopold	16
2.2.3. Frederik Hendrik Kazerne	28
2.3. Landschap en groen	40
2.3.1. Geologische situatie, geomorfologie en bodem	40
2.3.2. Cultuurlandschap/ historisch landschap en groen	41
2.4. Historische Stedenbouw en Bouwkunst	44
2.4.1. Historische Stedenbouw	44
2.4.2. Historische Bouwkunst	45
3. Waardestelling	72
3.1. Criteria waardestelling	72
3.2. Methodiek	75
3.3. Historische geografie, morfologie, landschap en groen	75
3.3.1. De Romeinse en Middeleeuwse nederzetting Blariacum	75
3.3.2. Het fort St. Michiel	76
De militaire kazerne Frederik Hendrik	78
3.4. Historische stedenbouw en gebouwen	80
4. Conclusies en aanbevelingen	85
4.1. Historische geografie, morfologie, historisch landschap en groen	85
4.2. Historische stedenbouw en gebouwen	86
5. Bijlagen en bronnen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Bijlagen

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen en afbeeldingenlijst

Bijlage 2: Rijksmonumenten zie pdf uittreksel register

Bijlage 3: Terminologie verdedigingswerken

Bijlage 4: Beknopte typologie van Kazernebouw in Nederland

Bijlage 5: Ouderdomskaart bebouwing

Bijlage 6: Bouwhistorische waardenkaart

Bijlage 7: Stedebouwkundige en landschappelijke waardenkaart

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en opgave

Venlo is ambitieus en wil op termijn het centrum van de Euregio worden. Daarvoor is ontwikkelruimte nodig, vooral voor voorzieningen en functies op (eu)regionale schaal.

De oude binnenstad is vanwege zijn omvang niet geschikt om deze doelstellingen te realiseren. Daarom is het KazerneKwartier een belangrijke pijler in de bestuurlijke ambities om de stad Venlo aantrekkelijker te maken (Figuur 1).

Het KazerneKwartier is geen maagdelijk leeg plangebied dat vrij ingevuld kan worden met nieuwe stedelijke functies. De invulling van het KazerneKwartier vindt plaats binnen een stedelijke context en moet aansluiting vinden op ontsluiting-, groen- en bebouwingsstructuren. Om aan deze doelstelling te kunnen voldoen, zijn, wat betreft de reeds aanwezige cultuurhistorische waarden, nadere bepalingen / uitgangspunten geformuleerd.

- Bij de herontwikkeling moeten de uitgangspunten van '*Cradle to Cradle*' worden toegepast.
- De invulling van het KazerneKwartier moet recht doen aan de (*cultuur*)historische waarden van de locatie, die moeten worden ingezet ter verhoging van de ruimtelijke kwaliteit.¹

Het KazerneKwartier kent een lange historie. Het is gelegen in een bocht op de westoever van de rivier de Maas en kent dan ook vooral een militair-historische geschiedenis.

In het begin van de jaartelling ontstond een (Romeinse) nederzetting, waarvan wordt aangenomen dat dit Blariacum was. In 1461 stond tegenover Venlo op de Blerickse zijde van de Maas een militair gebouw. In dezelfde eeuw begon de uitbouw van de vesting aan de Blerickse zijde van de Maas. Deze versterking hangt mogelijk samen met het veerhuis 'de Staaïj' (1450) en de daarbij behorende Maasoversteekplaats. Tijdens de 80-jarige oorlog (1568-1648) bouwden de Spanjaarden het Fort St. Michiel. Het fort kwam gereed in 1643. Na de sloop van het fort, werd hier ten behoeve van de Koninklijke Landmacht tussen 1910 en 1913 de Frederik Hendrik Kazerne gebouwd. De bezetting van de kazerne bestond tot 1950 uit de staf en twee bataljons van het 2e Regiment Infanterie. Met een kleine onderbreking van 14 mei 1940 tot 1945, toen de kazerne gebruikt werd door het Duitse leger. Van 1950 tot 1964 waren de Limburgse Jagers in de kazerne gehuisvest. De laatste tientallen jaren was de Frederik Hendrik Kazerne bekend om zijn militaire verkeersschool. In 2002 vertrok de laatste militair uit de gemeente.²

Om de uitgangspunten van de gemeente te kunnen toepassen, is nader inzicht nodig in de cultuurhistorische relictten in het plangebied. De SRE Milieudienst heeft daarom in opdracht van de gemeente Venlo in februari 2012 een Ruimtelijke en Cultuurhistorische Verkenning uitgevoerd voor dit plangebied, waarin de aanwezige cultuurhistorische waarden worden beschreven en gewaardeerd. De archeologische waarden en verwachtingen zijn bij dit onderzoek niet meegenomen, omdat ze in een separaat onderzoek zijn beschreven.³

¹ Frederik Hendrik Kazerne Ontwikkelplan 2025

² beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan, Karres en Brands, december 2011

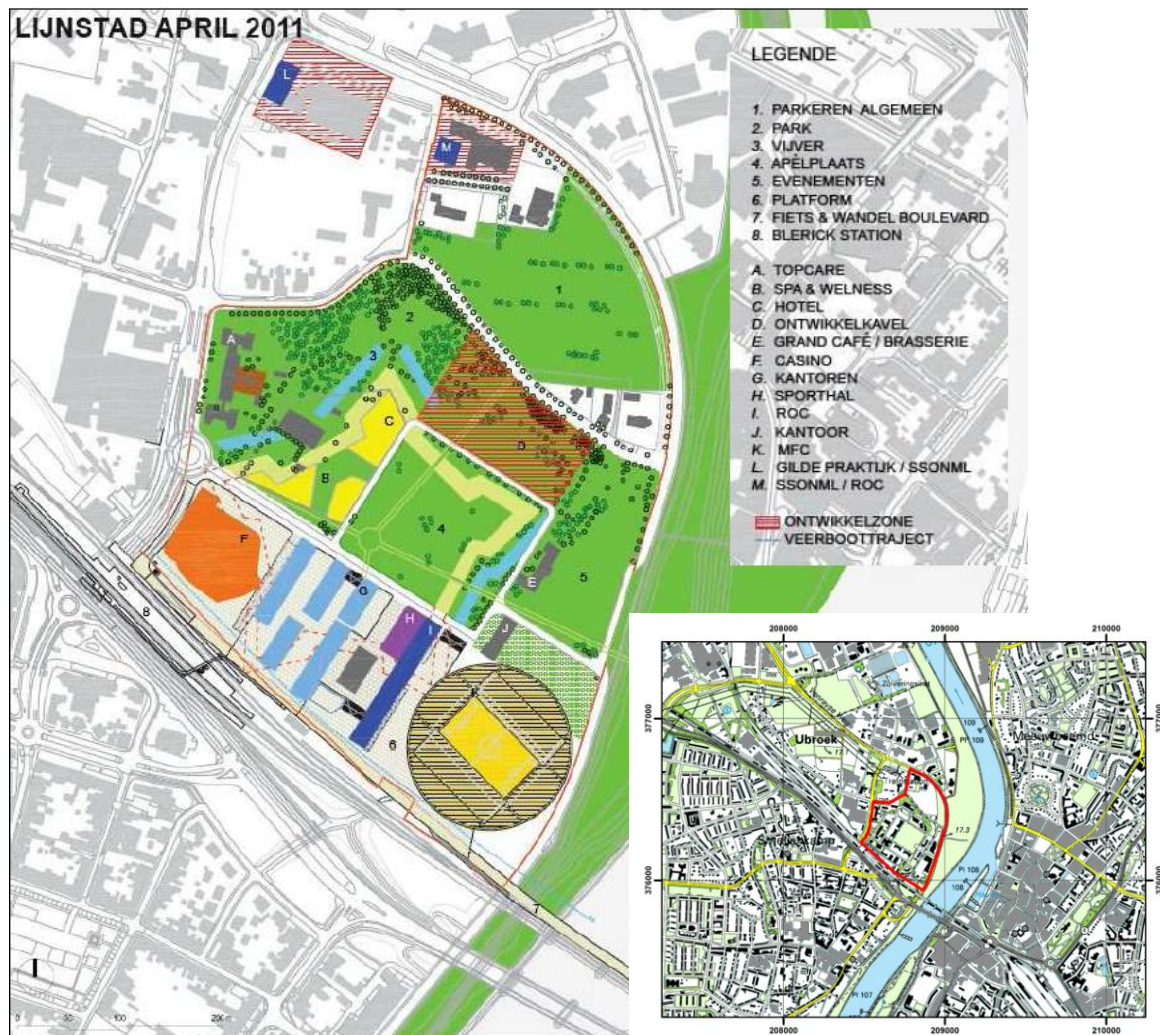
³ Van der Zee 2011

De SRE Milieudienst heeft geconstateerd dat er over het gebied al veel bekend is:

- Stadsarchivaris Wim Moorman heeft in 2005 de geschiedenis van het gebied uitgebreid in kaart gebracht.
- Van de verschillende rijksmonumenten bestaan nauwkeurige redengevende beschrijvingen.
- In 2008 heeft Urban Affairs in opdracht van de gemeente Venlo een ruimtelijke verkenning van het gebied gedaan, waarin ook een studie naar de potenties van het gebied m.b.t. nieuwe functies is gedaan.
- In het kader van de nieuwbouw voor Top Care, bij de voormalige marechausseekazerne, is door Buro 4 in 2011 een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd naar dit gebouw.
- Kiefer heeft de mogelijkheden van hergebruik van het archeologisch erfgoed van het fort systematisch in kaartmateriaal en in uitgebreide ruimtelijke tekeningen onderzocht.
- Tot slot heeft ook stedenbouwkundig bureau Karres en Brands in het (concept) beeldkwaliteitsplan uit eind 2011 enig ontwerpend onderzoek op het terrein gedaan.

Daarnaast is zijn nog veel andere bronnen voorhanden, zoals de Cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg, de Beleidsnota Cultuurhistorie 2007-2011 van de gemeente Venlo. In dit rapport is, daar waar nodig, geput uit bovenstaande rapporten en onderzoeken, en is verder gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, archiefstukken uit het rijksarchief en bouwtekeningen uit het gemeentelijk archief.

Getracht is enerzijds de bestaande informatie te bundelen en aan elkaar te koppelen, zodat een integraal beeld ontstaat. Anderzijds is de bedoeling van deze verkenning om te komen tot een integrale waardering van de ruimtelijke en cultuurhistorische waarden in het plangebied.

Figuur 1 Illustratieve plankaart met de beoogde inrichting van het plangebied⁴
 De grens van het plangebied is aangegeven met een rode lijn. Inzet, overzicht ligging plangebied binnen Nederland en de ligging binnen de Gemeente Venlo.

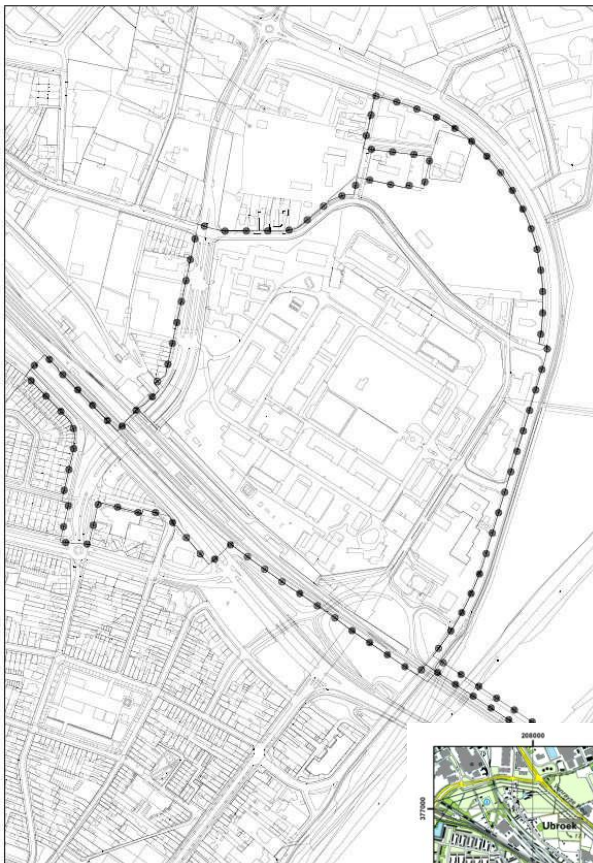
⁴ Uit: KazerneKwartier Venlo, beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan, Karres en Brands, decembertoelichting bestemmingsplan, april 2011, inzet uit Van de Graaf 2012

1.2. Afbakening

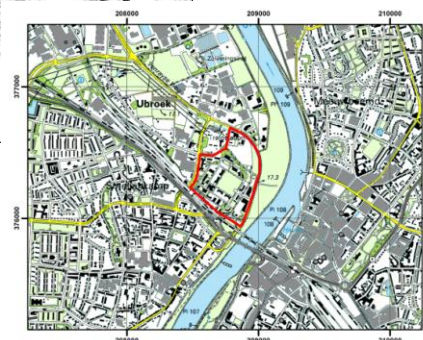
Het plangebied is gelegen in de gemeente Venlo, buiten de dorpskern van Blerick. Het is gesitueerd ten noorden van de spoorlijnen Venlo-Helmond en Venlo-Venray op de westoever van de Maas (Figuur 2, Figuur 3). Het plangebied wordt begrensd door de kazernestraat (westzijde), de Horsterweg, Daelweg en Venrayseweg (noord en oostzijde) en de spoorlijn (zuidzijde).

Een deel van het plangebied betreft het kazerneterrein Frederik Hendrik. Het gaat om het gebied dat wordt begrensd door de kazernestraat (westzijde), de Horsterweg (noordzijde), de Garnizoenweg (oostzijde) en de spoorlijn (zuidzijde) (Figuur 2, Figuur 3).

Het kazerneterrein en het oostelijke deel van het plangebied is deels bebouwd, deels bestraat met klinkers of asfalt en betreft deels plantsoen met gras, struiken en bodem. Het gebied ten noordoosten van de Horsterweg is in gebruik als grasland. De oppervlakte van het plangebied bedraagt in totaal 19 hectare.

Figuur 2 Plangrens⁵

⁵ Uit: KazerneKwartier Venlo, toelichting bestemmingsplan, april 2011, inzet uit Van de Graaf 2012

Administratieve gegevens

Provincie:	Limburg
Gemeente:	Venlo
Plaats:	Venlo
Toponiem:	KazerneKwartier Venlo
Coördinaten:	NO (x):208.901 / (y): 376.112 ZO (x): 208.830 / (y): 375.992 ZW(x): 208.662 / (y): 376.096 NW(x): 208.739 / (y): 376.212
Kaartblad:	52G
Geomorfologie:	Niet gekarteerd, meest waarschijnlijk dalvlakterrassen (3 E9 en 4 E9)
Bodem	Niet gekarteerd, meest waarschijnlijk hoge bruine Enkeerdgrond (bEZ23)
Huidig grondgebruik:	Kazerneterrein en schoolterrein, bebouwing/parkeerplaats/grasveld
Plan:	Herontwikkeling KazerneKwartier
Oppervlakte plangebied:	19 Hectare
Oppervlakte onderzoeksgebied:	Gelijk aan plangebied (19 Hectare), historische geografie en morfologie gelijk aan plangebied met een gebied met een straal van 500 meter rondom het plangebied
Bevoegd gezag:	Gemeente Venlo
Soort onderzoek:	Ruimtelijke en Cultuurhistorische verkenning
Datum uitvoering:	Februari – mei 2012

Figuur 3: Luchtfoto kazerneterrein en omgeving⁶

⁶ Uit: KazerneKwartier Venlo, beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan, Karres en Brands, december 2011

1.3. Methodiek en leeswijzer

Deze opgave wordt ingevuld met onderhavige Ruimtelijke en Cultuurhistorische Verkenning. Het rapport is in de periode februari 2012 samengesteld door Janneke Bosman, Joost Ashmann, Berry Hurkmans en Frank Lathouwers. De kwaliteitscontrole is uitgevoerd door Wouter Kreike.

Het doel van de Ruimtelijke en Cultuurhistorische Verkenning is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over cultuurhistorische waarden binnen het omschreven plangebied. Het onderzoek doet uitspraken over de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de cultuurhistorische waarden in combinatie met aardwetenschappelijke gegevens. Daarbij zullen de cultuurhistorische en ruimtelijke waarden zowel besproken worden als afzonderlijke deelaspecten (relicten) als in hun samenhang (ensembles). De Ruimtelijke en Cultuurhistorische Verkenning leidt tot een inzicht in de aanwezige cultuurhistorische waarden op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van gebouwd erfgoed en landschap.

De aanwezige cultuurhistorische waarden vormen een afwegingskader in de besluitvorming en maken zo mogelijk deel uit van het ruimtelijke ontwerp van het plangebied. De bestaande cultuurhistorische waarden dienen ter inspiratie voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Dit uitgangspunt geldt zowel op objectniveau als op lijn en structuurniveau. Beiden krijgen in dit onderzoek de specifieke aandacht.

Onze werkwijze is als volgt:

Vanuit de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van het KazerneKwartier willen wij allereerst begrijpen waarom het gebied er uit ziet zoals het nu is. Om daar grip op te krijgen, zijn archief, literatuur- en kaartonderzoek verricht evenals inventariserend veldwerk.

De cultuurhistorische achtergronden worden in het eerste hoofdstuk beschreven, getypeerd en geanalyseerd. Op basis van de door de beschrijving verkregen inzichten wordt aangegeven wat *vanuit cultuurhistorisch perspectief* de belangrijke thema's zijn in het structuur- en ruimtebeeld, en wat de waarde van de verschillende elementen daarin is. De typering en de analyse zijn waar mogelijk aanschouwelijk gemaakt met kaarten, tekeningen en/of foto's.

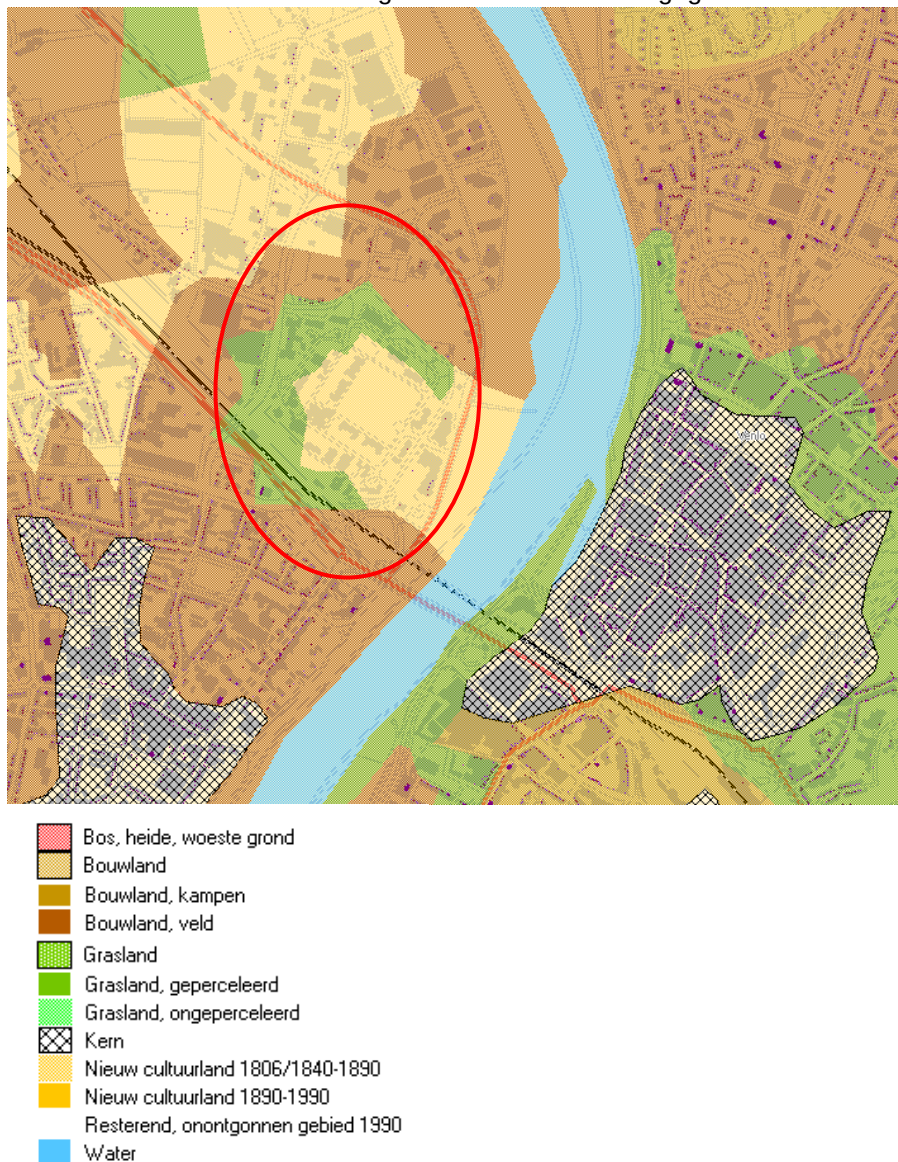
De waardering in het tweede hoofdstuk is gebaseerd op de criteria van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, strekt zich uit over de verschillende schaalniveaus en wordt overzichtelijk samengebracht in een waardekaart.

De aanbevelingen in het derde hoofdstuk komen voort uit de analyse en de waardering. Ze maken inzichtelijk welke kwaliteiten in het structuur- en ruimtebeeld aandacht vragen als het gaat om het herkenbaar houden, herstellen of doorontwikkelen van de cultuurhistorische identiteit van het KazerneKwartier.

2. Cultuurhistorische achtergronden: geschiedenis op hoofdlijnen, beschrijving en analyse

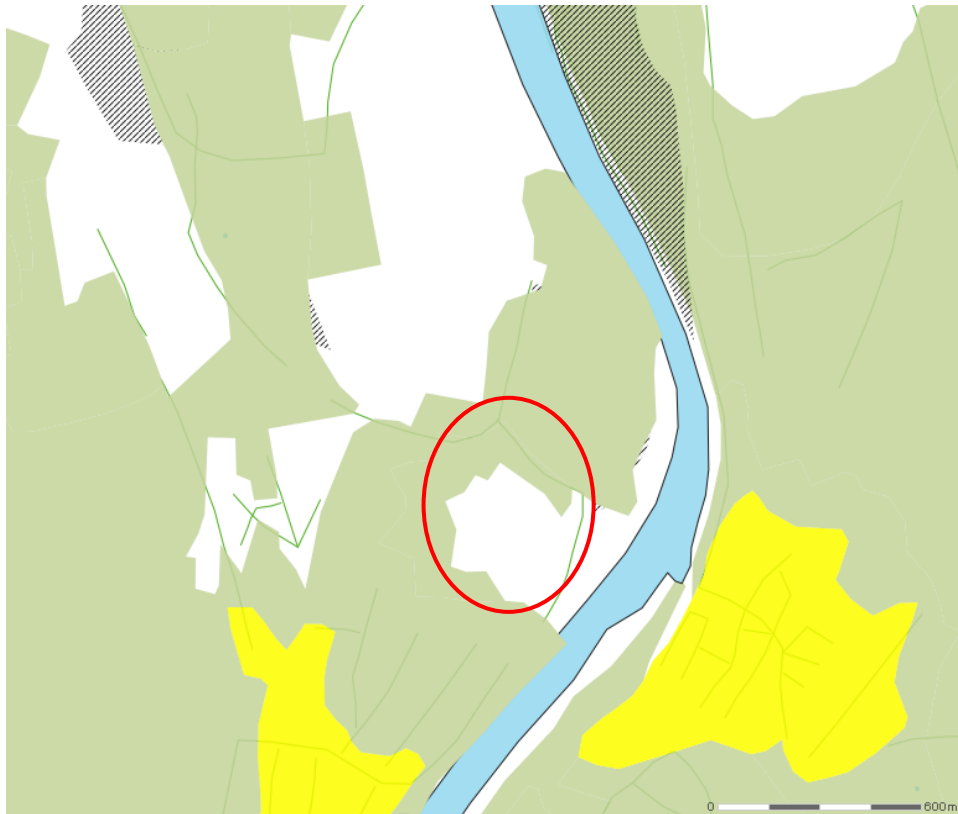
2.1. Cultuurhistorische waardenkaart provincie Limburg

Op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg staat het plangebied aangegeven als nieuw cultuurlandschap 1806/1840-1890.⁷ Daaromheen ligt grasland. Deze twee vallen samen met de contouren van het fort. Het vroegere schootsveld is aangegeven als bouwland (Figuur 4 en Figuur 5).

Figuur 4 Cultuurlandschap, Cultuurhistorische waardenkaart provincie Limburg 2005

⁷ 2005 <http://flexiweb.limburg.nl/chw/login.asp>

Figuur 5 Cultuurhistorische elementen, Cultuurhistorische waardenkaart provincie Limburg 2005 met binnen de rode cirkel het plangebied.

De groene lijnen betreffen oude wegen van voor 1806, de groene vlakken betreffen bouwland, de gerasterde vlakken betreffen enkeleerdgronden, de gele vlakken gebieden met sinds 1830 matig veranderd verkavelingspatroon.

Op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg staan binnen het plangebied bouwkundige elementen aangegeven.⁸ Het gaat om 5 rijksmonumenten en een objecten die zijn geïnventariseerd tijdens het monumenten inventarisatie project (MIP). De monumenten en MIP gebouwen worden beschreven in hoofdstuk 2.4 (Figuur 6).

Binnen het plangebied zijn geen gemeentelijke monumenten of provinciale monumenten aanwezig.

⁸ 2005 <http://flexiweb.limburg.nl/chw/login.asp>

Figuur 6 Bouwkunde, Cultuurhistorische waardenkaart provincie Limburg 2005 met binnen de zwarte cirkel het plangebied.

2.2. Archeologie, historische geografie en morfologie

In het plangebied KazerneKwartier zijn van 2008 tot en met 2011 verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. Hieronder worden de resultaten daarvan kort samengevat.⁹

In 2008 is door **GT Frontline archeo** een **grondradaronderzoek** op het gehele kazerneterrein en erbuiten uitgevoerd.¹⁰ Aan de hand van de radar en tracergegevens, aangevuld met reeds bekende gegevens, was het mogelijk om delen van het voormalige Fort Sint-Michiel te reconstrueren. Daarnaast is buiten de huidige bekende structuur nog een grotere structuur aangetroffen aan de noordoostzijde van het complex.

In 2009 is het kazerneterrein door het **ADC** middels een **bureau-, boor- en proefsleuvenonderzoek** onderzocht.¹¹ Uit het booronderzoek kwam naar voren dat in het noordelijk deel van het plangebied KazerneKwartier en in het oostelijk deel van het exercitieterrein nog een gedeeltelijk intacte bodem aanwezig is. In één boring is een fragment aardewerk aangetroffen, dat mogelijk in de Romeinse tijd gedateerd kan worden.

Binnen het Kazerneterrein zelf is de bodem op de meeste plaatsen vergraven, vermoedelijk door de aanleg van Fort Sint-Michiel. Op basis van de boringen kon de locatie van de voormalige gracht, zoals die is afgebeeld op een plattegrond uit 1751, worden gereconstrueerd. In een aantal boringen is er sprake van een sterk baksteen-/puinhoudend pakket. Het gaat waarschijnlijk om materiaal dat afkomstig is van muurwerk of uitbraaksleuven van gebouwen die op het middenterrein van fort Sint Michiel hebben gestaan.

Om de omvang van de bodemverstoringen en de aard, datering en conserveringstoestand van eventuele archeologische resten te kunnen bepalen zijn vier **proefsleuven** ter plaatse van het exercitieterrein gegraven. Onder de bouwvoor werden sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. De sporen bestonden uit greppels, haardkuilen, uitbraaksleuven, muurresten en een gracht. Op basis van historische informatie werd aangenomen dat de gracht toebehoort aan een 15e/16e eeuwse schans, die hier voor de bouw van het fort moet hebben gelegen. In één van de sleuven werd muurwerk blootgelegd, waarin verschillende bouwfasen werden herkend. Het betrof de kazematten van het fort, die in een later stadium vermoedelijk zijn verbouwd tot een poterne. Daarnaast werden verschillende vondsten gedaan, die dateren uit de periode 17e t/m de 20e eeuw. Op een dieper niveau zijn fragmenten aardewerk uit de Vroege Middeleeuwen en de Romeinse tijd aangetroffen. De context van het vondstmateriaal, zoals een eventuele relatie met de Romeinse nederzetting *Blariaco* (Blariacum), die op de *Taboula Peutingeriana* (Peutingerkaart) wordt vermeld, kon niet vastgesteld worden.

In 2011 is door **Raap** een **bureauonderzoek, verwachtingskaart en plan van aanpak** opgesteld.¹² Het onderzoek betrof de Romeinse weg op de westoever van de Maas, die van *Atuatuca* (Tongeren) naar *Noviomagus* (Nijmegen) heeft gelopen. Conclusie is dat de Romeinse weg ter plaatse van de Raaijweide (haaks op de Maas) is georiënteerd. Het gaat daarom niet om de hoofdweg naar Nijmegen, maar om een zijtak in de richting van *Blariacum* en wellicht via een overgang over de Maas naar de Romeinse nederzetting in Venlo.

In 2010 en 2011 zijn door **Archeodienst** verschillende **proefsleuvenonderzoeken en archeologische begeleidingen** uitgevoerd op het kazerneterrein (locaties MFC, Top Care, ROC/HC/MFC, noordelijke deel Kazerneterrein).¹³ Tijdens het onderzoek zijn zeven vindplaatsen aangetroffen (Figuur 7):

- Vindplaats 1, datering Late Bronstijd/Romeinse tijd. Het gaat om verspreide sporen zonder directe samenhang. Structuren zijn niet herkend.

⁹ Gebaseerd op Van der Zee 2012

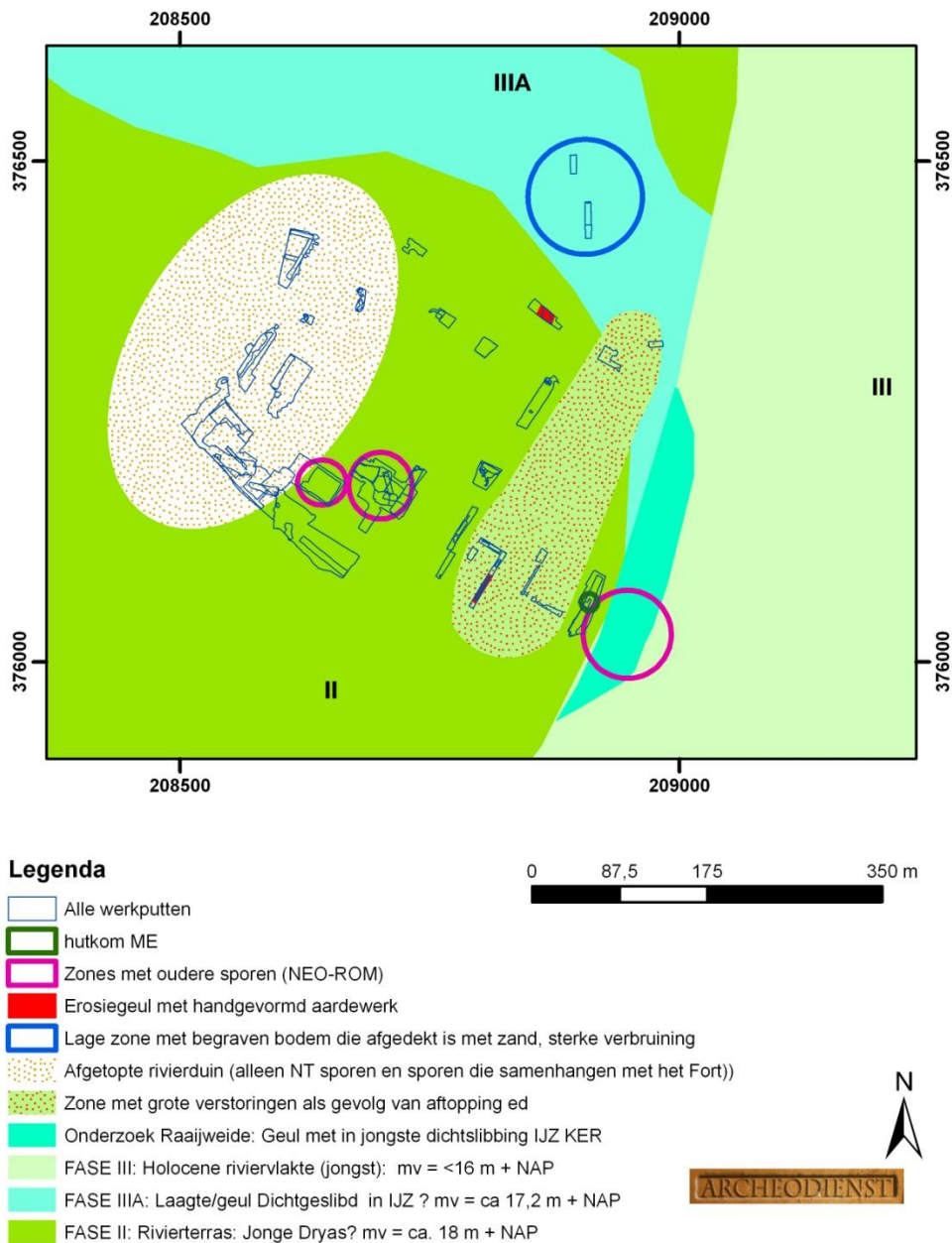
¹⁰ Van der Roest 2008

¹¹ Hendrikx en Dijkstra 2009 en Nijdam 2009

¹² Janssens 2011

¹³ Willem Simon van de Graaf in prep.

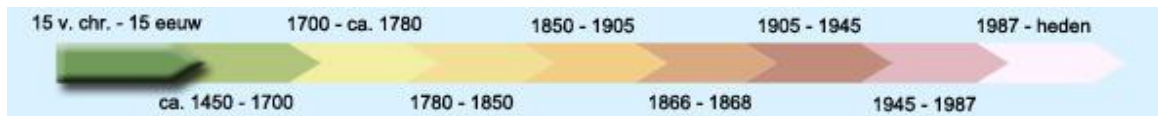
- Vindplaats 2, datering Late Bronstijd- Vroege IJzertijd. Het gaat om een concentratie aardewerk uit de opvulling van een klein natuurlijk geultje, dat noord- zuid georiënteerd is.
- Vindplaats 3, datering Romeinse tijd. Het betreft een greppel, een paalkuil en zes kuilen, waarschijnlijk daterend uit de tweede eeuw na Chr. Structuren zijn niet herkend. Het zou kunnen gaan om het Romeinse Blariacum.
- Vindplaats 4, datering IJzertijd- Romeinse tijd. Aangetroffen zijn twee parallelle afwateringsgreppels. Mogelijk behoren ze tot de Romeinse weg die ook in plangebied Raaijweide is aangetroffen
- Vindplaats 5, datering Vroege Middeleeuwen. Het betreft een hutkom.
- Vindplaats 6, datering , 1641-1643. Aangetroffen zijn een aantal brandkuilen onder de voormalige wallen van het fort. Volgens de onderzoekers moeten de brandkuilen geïnterpreteerd worden als haardkuilen, gebruikt door de soldaten die het fort tussen 1641 en 1643 hebben gebouwd.
- Vindplaats 7, datering 1643-1867. Het betreft de resten die samenhangen met het Fort St. Michiel.

Figuur 7 Vindplaatsen geprojecteerd op de landschappelijke situatie.¹⁴

Aan de hand van informatie uit archeologische opgravingen, historische bronnen en historische kaarten wordt de gebiedsontwikkeling van het KazerneKwartier hieronder nader beschreven.

¹⁴ Van de Graaf in prep.

- Romeins *Blariaco* (*Blariacum*)
- Middeleeuwen, in *villa nomine Blaricge*
- 13e eeuw, Blereke en Bleirke

2.2.1. De Romeinse en Middeleeuwse nederzetting *Blariacum*

De oudste historische gegevens die betrekking hebben op het plangebied zijn afkomstig van de *Tabula Peutingeriana*, ofwel de Peutingerkaart. Op deze 13e-eeuwse kopie van een Laat-Romeinse wegenkaart (tot ca. 330 na Chr. Bijgewerkt) is een plaats *Blariaco* (*Blariacum*) vermeld, die vanwege de afstand tot het eveneens op de kaart vermelde Cuijk en de overeenkomst in naam volgens de *communis opinio* als Blerick geïdentificeerd moet worden. Er zijn binnen de gemeente Venlo weliswaar veel Romeinse vindplaatsen aangetroffen, maar de locatie van *Blariacum* is nog niet vastgesteld. Eén mogelijkheid is dat de plaats onder het kazerneterrein te vinden is, maar er worden ook andere mogelijkheden genoemd. Voor het KazerneKwartier spreekt de nabijheid van de belangrijke doorgaande Romeinse weg van Tongeren naar Nijmegen aan de westelijke zijde van de Maas, die waarschijnlijk te vinden is onder de Antoniuslaan en het verlengde daarvan. Onlangs is een aftakking van deze weg naar de Maas toe in plangebied Raaijweide direct ten oosten van het huidige plangebied aangetroffen. Tijdens archeologisch onderzoek binnen het kazerneterrein zijn Romeinse vondsten gedaan (zie vorige pagina). Nader archeologisch onderzoek is echter nodig om gefundeerde uitspraken te kunnen doen over de identificatie van de locatie als *Blariacum*. De naam *Blariacum* leefde voort in de Middeleeuwen zoals uit een bron uit het einde van de 8e eeuw duidelijk wordt. Alberik uit de Maasgouw schenkt aan het klooster Fulda goederen in Blerick (*in villa nomine Blaricge*), een huis en grote hof. Andere bronvermeldingen dateren uit de 13e eeuw. In deze oorkonden zijn de naamvarianten Blereke en Bleirke genoemd.

Door de gunstige ligging groeit Venlo in de Middeleeuwen en wordt het in de 13e eeuw een belangrijk handelscentrum in het graafschap Gelre. Op 1 september 1343 verleende hertog Reinoud II van Gelre Venlo stadsrechten waarna de bouw van de stenen omwalling begon. In de daaropvolgende eeuwen groeide de Maasstad uit tot een van de sterkste vestingen van het Gelders Overkwartier. Blerick was tot 1794 een zelfstandig gehucht.

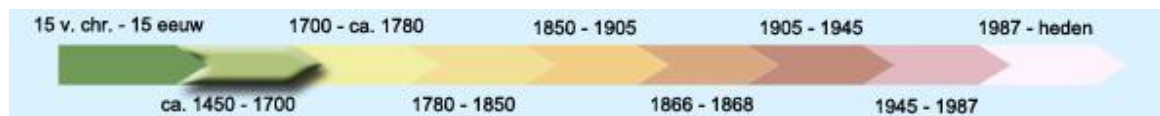
Samenvattend

Op de Peutingerkaart wordt een plaats *Blariaco* (*Blariacum*) vermeld. De *communis opinio* is dat deze plaats dezelfde is als het tegenwoordige Blerick. Vanwege de gunstige ligging nabij de Maas en de nabijheid van een splitsing van twee Romeinse wegen, waarvan er één via een brug de rivier de Maas overgaat, is de verwachting dat *Blaricum* op of nabij het KazerneKwartier gelegen heeft. Hoewel er op het kazerneterrein Romeinse resten zijn aangetroffen, is nog niet komen vast te staan of deze behoren tot deze nederzetting. De naam *Blariacum* leefde voort in de Middeleeuwen, maar is in zijn ontwikkeling steeds sterker verweven met het snel groeiende Venlo

Figuur 8 Historische lagen KazerneKwartier Venlo ¹⁵

¹⁵ Uit: KazerneKwartier Venlo, beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan, Karres en Brands, december 2011

- **1450** veerhuis 'de Staaij' en bijbehorende Maasoversteekplaats
- **1461** een militair gebouw/ versterking
- **16de eeuw** tijdelijke schans
- **1641 tot 1643** aanleg van het fort St.-Michiel
- **1637-1702** Spaans bestuur

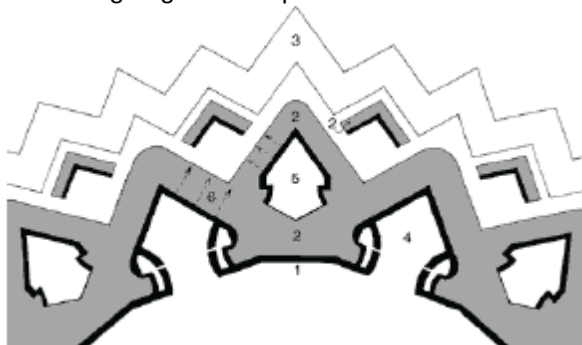
2.2.2. Fort Sint Michiel en Fort Leopold

CA. 1450- 1700, de bouw van het fort St. Michiel

Tegenover Venlo op de Blerickse zijde van de Maas stond in 1461 een militair gebouw, dat kort daarna weer werd afgebroken. Deze versterking hangt mogelijk samen met het veerhuis 'de Staaij' (1450) en de daarbij behorende Maasoversteekplaats. In dezelfde eeuw begon de uitbouw van de vesting aan de Blerickse zijde van de Maas. In de loop van de zestiende eeuw werd hier opnieuw een tijdelijke schans gebouwd. Sindsdien blijven de historie van Blerick en de stad Venlo nauw verweven (Figuur 8).¹⁶

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) stond Venlo vanaf 1586 onder Spaans bestuur. In 1632 wist Frederik Hendrik Venlo te heroveren. Vijf jaar later moesten de Staatsen de stad alweer afstaan aan de Spanjaarden. Volgens de overlevering begonnen de Spanjaarden op 29 september 1641 met de aanleg van een nieuw fort aan de overzijde van de Maas, fort St.-Michiel. Het fort kwam ten zuiden van veerhuis De Staay en zevenhonderd meter ten noorden van Blerick te liggen, op 250 meter (twee geweeschoten) afstand van de Maas, precies tegenover De Weerd. Het kwam in 1643 gereed (Figuur 9, Figuur 10).¹⁷ Voor het feit dat de Spanjaarden juist op de westelijke Maasoever een fort bouwden, zijn verschillende verklaringen. Sommigen beweren dat de Spanjaarden het bouwden om de stad na een opstand in bedwang te houden. Anderen zijn van mening dat het fort op de linkeroever kwam om de stad beter te kunnen verdedigen en te beschermen. Een derde verklaring luidt dat het fort moest verhinderen dat de Staatsen zich een vrije vaart op de Maas tot Maastricht zouden verzekeren.

Het fort werd gebouwd in de vorm van een gelijkmatige vijfhoek, voorzien van vijf bastions. Voor de courtines¹⁸ bevonden zich onderwallen en een droge gracht. Langs de gracht liep een weg die het hele fort omgaf. De contrescarp¹⁹ zorgde voor bescherming van de bedekte weg. Het glacis²⁰ vormde het buitenste element van het complex. Op het binnenterrein bevonden zich barakken die onderdak boden aan in het fort gelegerde troepen.

16 Maaike de Haas in Weiß-König 2011, 8 e.v.,¹⁶

17 Venlose katernen 11

18 deel van een vestingwal of -muur, gelegen tussen twee rondelen of bastions; ook wel gordijn

19 tegenover de escarp (talud van een gracht, gelegen aan de zijde van het vestingwerk; ook wel binnengrachtsboord) gelegen en soms bekleed talud; ook wel buitengrachtsboord.

20 flauw aflopend talud, gelegen buiten de contrescarp van een vestingwerk.

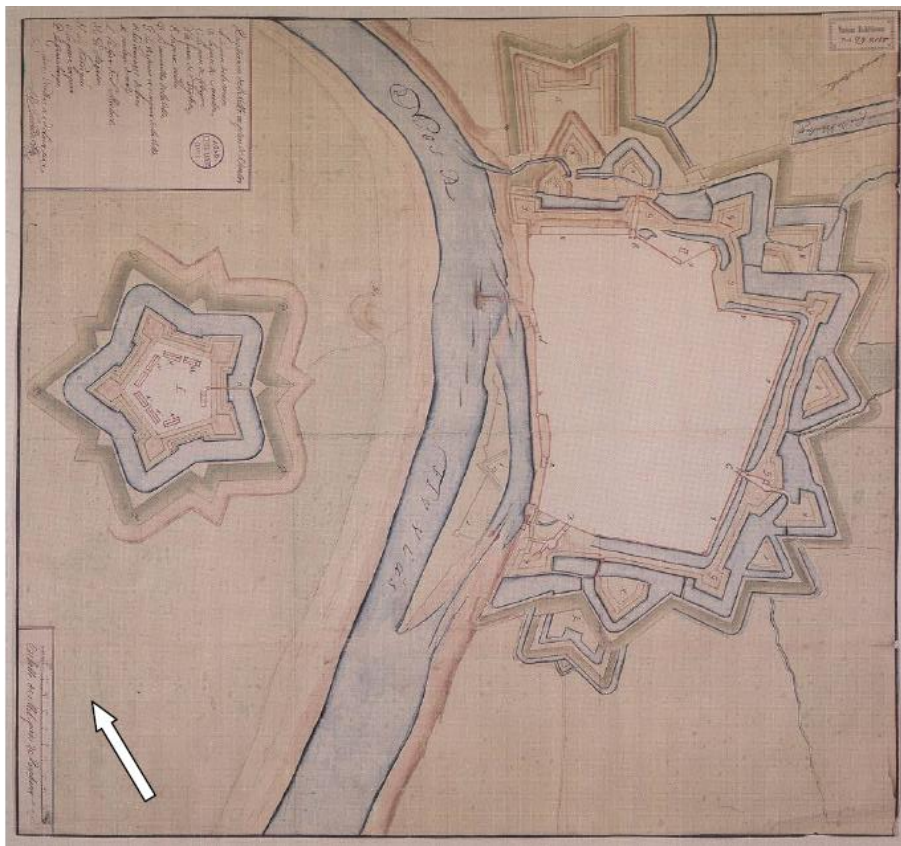
*Nieuw Nederlands stelsel van fortbouw: 1. courtine; 2. (natte) gracht; 3. glacis; 4. bastion; 5. ravelijn; 6. frontaal vuur*²¹

Ten tijde van het Spaans bestuur (1637-1702) bleef het fort nagenoeg ongewijzigd.

Op kaartmateriaal uit de 17de eeuw zijn de lay-out van het fort en de omwalling rondom vestingstad Venlo goed te zien. Rondom het fort is een lege zone als schootsveld ingericht.

Samenvattend

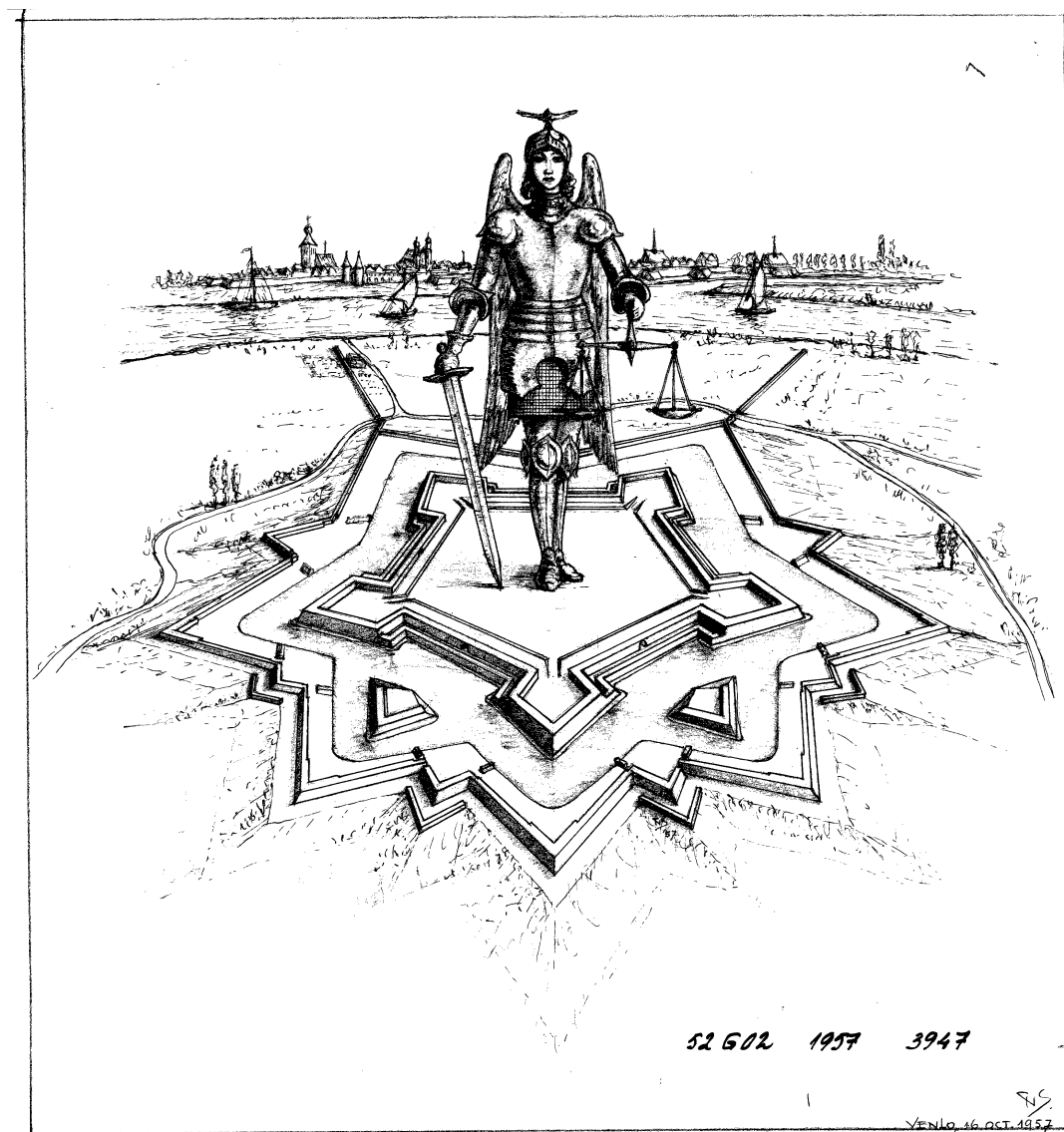
Tegenover Venlo op de Blerickse zijde van de Maas stond zeker vanaf 1461 een militair gebouw. Vanaf dan heeft deze locatie een militaire functie. De Spanjaarden bouwen vanaf 1641 t/m 1643 een nieuw fort, St.-Michiel. Het fort werd gebouwd in de vorm van een gelijkmatige vijfhoek, voorzien van vijf bastions. Ten tijde van het Spaans bestuur (1637-1702) bleef het fort nagenoeg ongewijzigd.

Figuur 9 Uitsnede uit de kaart van Janssens (1645)²²

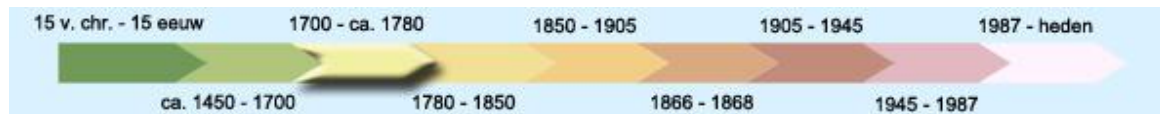
²¹ Stichting Menno van Coehoorn 1999

²² bron: archief gemeente Venlo en Hendriks en Dijkstra 2009

Figuur 10 Impressie van het fort uit 1957²³

²³ Gemeentearchief Venlo

- **1702-1713 Spaanse Successieoorlog**
- **Na 1713 Venlo een Staatse enclave in Pruisisch gebied**
- **1723 tot 1763 aanleg twee bastions die het fort met de Maasoever verbonden.**

1700- ca. 1780, het fort St. Michel

In de tijd tussen 1700 en 1780 onderging het fort regelmatig veranderingen. Militaire strategieën die op dat moment in de mode waren, dicteerden de veranderingen aan het fort. Van invloed op het aanzien van het fort was verder de per machthebber wisselende strategische betekenis van het fort en de vesting Venlo. In de opmaat naar de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) werd de tot dan toe droge gracht van fort St.-Michiel uitgediept en voorzien van water. Twee aarden wallen verbonden het fort met de Maasoever. (Figuur 11) Aan de buitenzijden van deze dijkachtige uitlopers werden grachten gegraven. (Figuur 11) Na de Spaanse Successieoorlog werd Venlo een Staatse enclave in Pruisisch gebied. In deze tijd werden flinke investeringen gedaan om de vestingwerken te verbeteren.

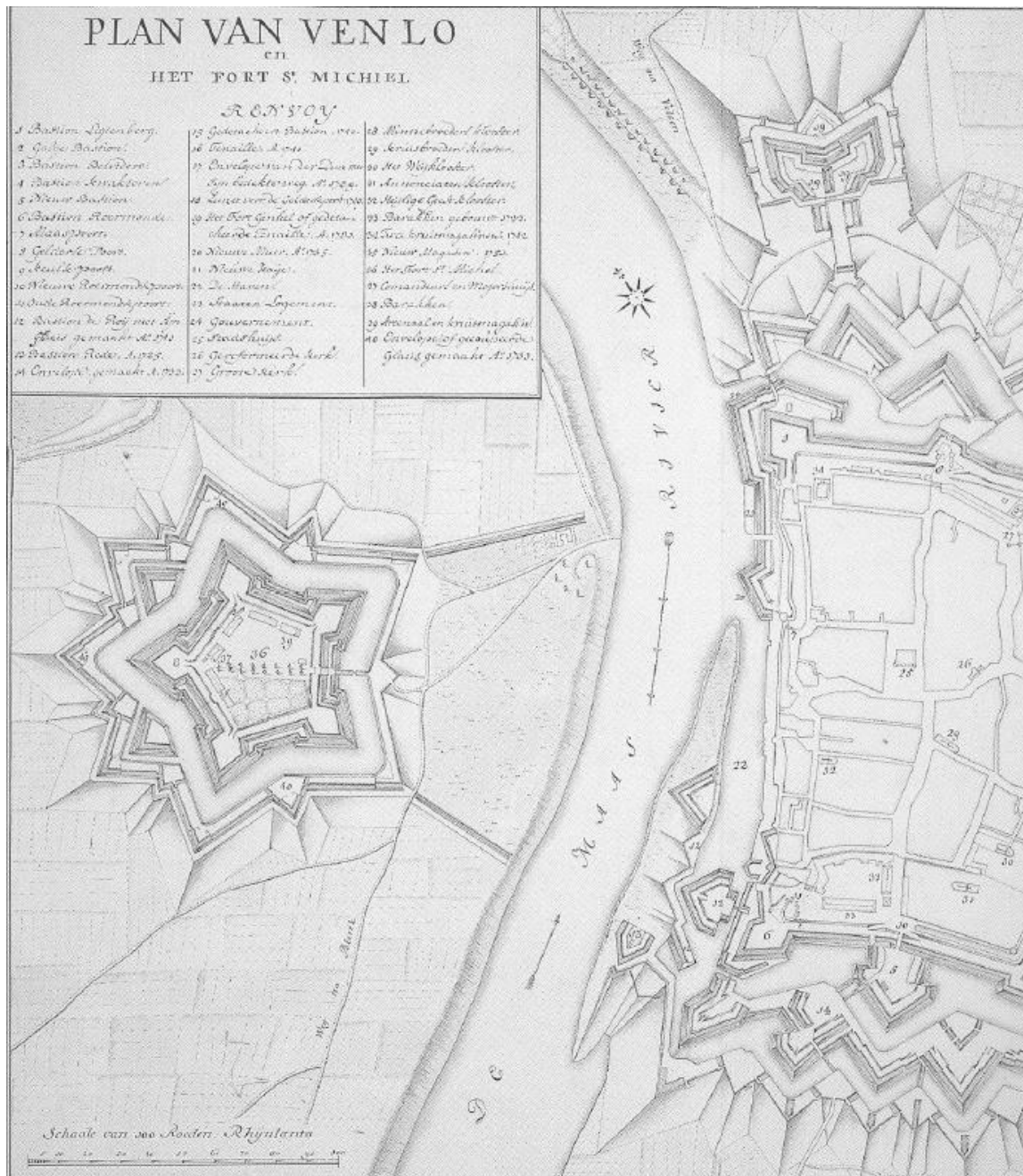
Om het fort St.-Michiel werd in 1731 een nieuwe enveloppe (doorgaande beschermingswal) met palissade gelegd. Deze liep door tot aan de Maas. De oorspronkelijke aarden wallen werden bekleed met baksteen en op het terrein binnen de omwalling verrees een gemetseld kruitmagazijn voor de berging van twaalfduizend kilo kruit (Figuur 11, Figuur 12). Verder bevonden zich binnen het fort volgens een plattegrond uit 1763 een commandeurs- en majoorswoning, een arsenaal en barakken (Figuur 12). Tenslotte werden tussen 1723 en 1763 twee bastions aangelegd aan de uiteinden van de twee wallen die het fort met de Maasoever verbonden.²⁴

Op enig moment in de achttiende eeuw is men ertoe overgegaan niet langer troepen in het fort te legeren. De barakken in het fort moeten toen zijn gesloopt. Het is niet bekend of de commandeurs- en majoorswoning en het arsenaal ook gesloopt werden).

Samenvattend

In de tijd tussen 1700 en 1780 onderging het fort regelmatig veranderingen. De grootste verandering is dat in de periode 1702-1713 de tot dan toe droge gracht van fort uitgediept wordt en voorzien van water. Daarnaast werden tussen 1723 en 1763 twee bastions aangelegd aan de uiteinden van de twee wallen die het fort met de Maasoever verbonden.

²⁴ Venlose katernen 11

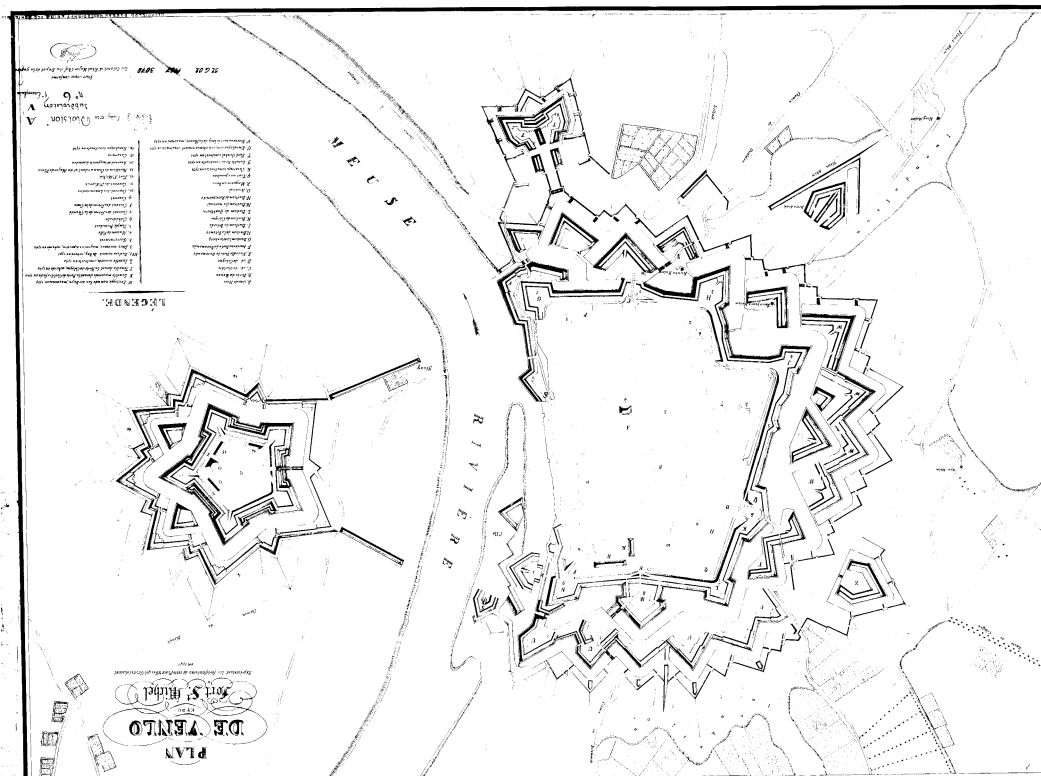
Figuur 11 De kaart van Hattinga (ca. 1751). Het noorden is boven ²⁵

25 Bron: Archief gemeente Venlo en Hendrixx en Dijkstra 2009

- 1793 en 1794 Franse belegeringen
- 1794 tot 1814 Franse tijd
- 1814-1830 Nederlands bestuur
- 1830-1839 Belgisch bestuur, bouw Fort Leopold
- 1839 overdracht Venlo aan het Koninkrijk der Nederlanden

Ca. 1780- 1850 herstructurering fort St. Michiel

Figuur 12 kaart met de situatie in 1791²⁶

Tijdens twee belegeringen door de Fransen liep het fort in 1793 en 1794 zware averij op.

Ook de Fransen zagen Venlo als een belangrijke vesting. Ze ontwikkelden daarop ingrijpende plannen voor de verbetering van de verdedigingswerken.

Zo moest tussen het fort St. Michiel en de Maas een versterkt bruggenhoofd en een bomvrije traverse met hospitaal en levensmiddelenmagazijn worden aangelegd. Ook bestond het voornemen een nieuwe kazerne voor achthonderd manschappen te bouwen. Maar veel verder dan herstelwerkzaamheden aan het zwaar beschadigde fort kwamen de Fransen niet. Het fort kreeg een keel (open gedeelte) naar de Maas en in de ruimte tussen beide wallen naar de Maas werd een lunet (kleiwerk met twee schuine en twee naar achter gerichte flanken) aangelegd.

Onder Nederlands bestuur (1814-1830) kwam er van de ambitieuze plannen om de vesting te versterken evenmin iets terecht. Het bleef bij verbetering van het onderhoud en de bouw van stenen wachthuizen bij de poorten en fort St.-Michiel.²⁷

²⁶ Archief gemeente Venlo

²⁷ Venlose katernen 11

Op onder andere de kaarten van 1791 en 1811-1832 is te zien dat rondom het fort een ruim schootsveld lag, waarin geen bebouwing aanwezig (mocht) zijn. Het enige bouwwerk wat binnen dit schootsveld lag is een weg, die de contouren van het fort volgt (Figuur 12, Figuur 13).

Figuur 13 Uitsnede uit de verzamelplan 1811-1832²⁸

Onder Belgisch bewind (1830-1839) werd, tussen fort St.-Michiel en de Maas, het aarden bastion fort Leopold gebouwd. In 1839 werd Venlo overgedragen aan het Koninkrijk der Nederlanden (Figuur 14). Een wezenlijke functie in het Nederlandse defensiesysteem vervulde de vesting Venlo daarna niet meer.²⁹

Samenvattend

Tijdens twee belegeringen door de Fransen liep het fort in 1793 en 1794 zware averij op. Daarna kwam het in Franse handen. Deze ontwikkelden ingrijpende plannen voor de verbetering van de verdedigingswerken. Maar veel verder dan herstelwerkzaamheden aan het zwaar beschadigde fort kwamen de Fransen niet.

Ook onder Nederlands bestuur (1814-1830) kwam er van de ambitieuze plannen om de vesting te versterken evenmin iets terecht.

²⁸ Bron: watwaswaar.nl

²⁹ Venlose katernen 11

Figuur 14 uitsnede uit de topografische militaire kaart (1830-1850)³⁰

³⁰ Bron: watwaswaar.nl

- **1866 ontbinding Duitse Bond**
- **29 mei 1867, ophef status Venlo als vestingstad.**
- **1874 vestigingswet**
- **1870 sloop fort St.-Michiel**
- **Omstreeks 1871 Fort Leopold deels verwijderd**
- **1872 openbare verkoop kavels.**

1850- 1905, het einde van het Fort St. Michiel

Toen het Pruisische gevaar was geweken, werd in 1866 de Duitse Bond ontbonden en was het belang van Venlo als vestingstad definitief voorbij. Na veel lobbyen, werd de status van Venlo als vestingstad bij Koninklijk Besluit van 29 mei 1867 opgeheven. Nadat de vestingstatus van Venlo was opgeheven konden plannen gemaakt worden voor de slechting van de verdedigingswerken, de groei van de stad en de ontwikkeling van het buitengebied. Voor het plangebied betekent dat het schootsveld rondom het fort, dat de ontwikkeling richting het noorden van Blerick tegen hield, niet langer in stand hoefde te worden gehouden. Toch zou het nog enkele jaren duren voor de uitbreiding van de stad daadwerkelijk van de grond kwam. Uiteindelijk stemden zowel de Staat als de stad in met het uitbreidingsplan van 1872 dat architect F.W. van Gendt, werkzaam voor Domeinen, had opgesteld (Figuur 15).³¹

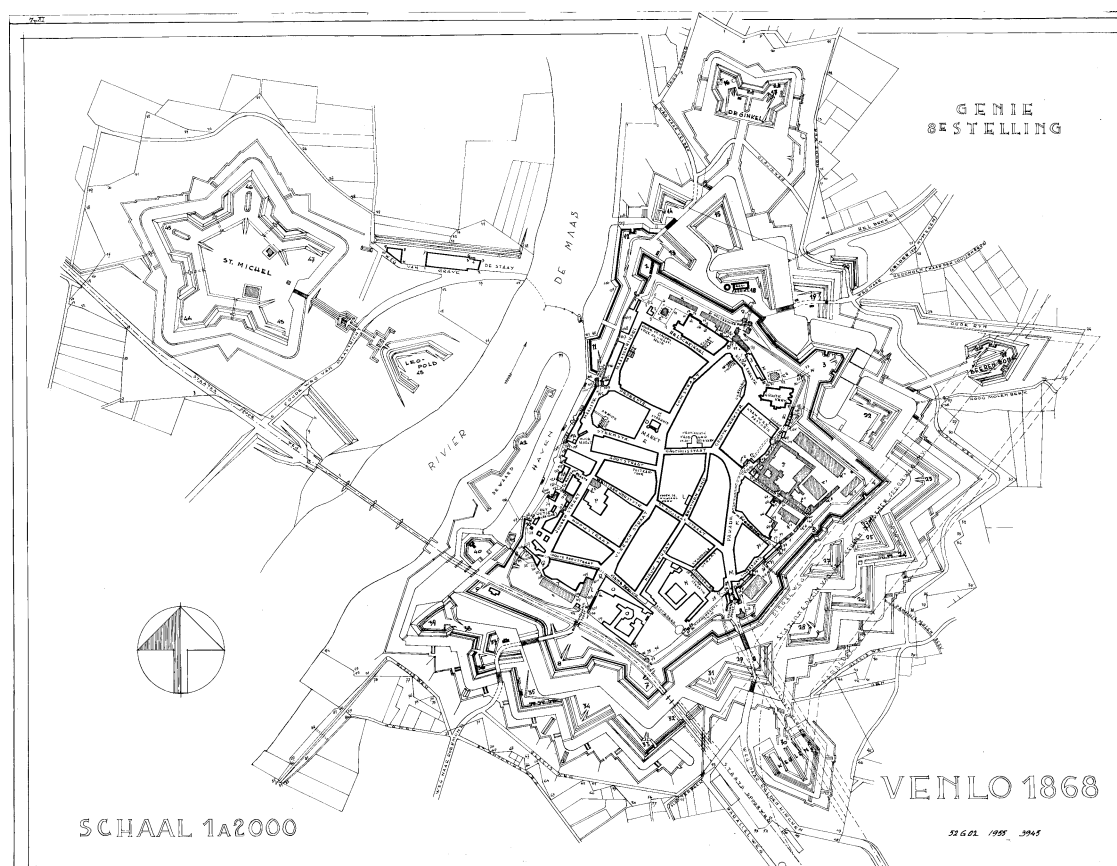

Figuur 15 Uitsnede uit de plattegrond van Venlo van Van Gendt (bijgewerkt tot 1933)

³¹ Van Genabeek e.a. 2005

Met de vestigingswet van 1874 kwam er een eind aan een aantal verouderde militaire situaties in Nederland. Door de Vestigingswet krijgen de steden toestemming om ook buiten de vestigingswallen huizen te laten bouwen. Ook in Blerick wordt gestart met de bouw van woningen (besluit van 1872). Toch duurt het nog tot begin jaren 20 van de 20ste eeuw dat daadwerkelijk woningen worden gebouwd in het voormalige schootsveld van het Fort.

Het belang en de betekenis van fort St.-Michiel in strategisch opzicht moeten niet worden overschat. Het lag te ver van de Maas om de stad te kunnen beschermen en andersom kon de stad evenmin steun bieden bij bedreiging van het fort. Het fort vormde zelfs een potentiële bedreiging voor de veiligheid van de stad. Slaagde een vijand erin het fort te veroveren dan had hij een ideale uitvalsbasis om de stad op haar kwetsbaarste plek aan te vallen, de Maaszijde.³²

Figuur 16 kaart met de situatie in 1868³³

Het einde van de vestingstatus betekende ook het einde van fort St.-Michiel.³⁴ In juli 1870 begon men met de sloop van fort St.-Michiel. Gespaard bleven de magazijnen en het wachthuisje van het fort. Op het terrein van fort St.-Michiel was in 1891 een bergplaats voor springstoffen gebouwd. Dit was bedoeld om de Maasbrug op te blazen als daar aanleiding voor mocht zijn.

De aardenwerken van fort Leopold zijn waarschijnlijk omstreeks 1871 deels verwijderd toen het Rijk het gebied tussen het voormalige fort en de Maas herinrichtte.

De vrijkomende ruimte waarop het fort Leopold had gelegen, werd in drie kavels verdeeld. Die werden tegelijkertijd met het voormalige fort St.-Michiel op 9 april 1872 openbaar verkocht. Deze ontwikkeling is

³² Moorman 2005

³³ Archief gemeente Venlo

³⁴ Venlose katernen 11

ook in het kaartmateriaal te volgen. Alleen het gedeelte van het fort dat het dichtst bij de Maas ligt blijft zichtbaar in het landschap.

De grond van het voormalige fort was vooral in gebruik als land- en tuinbouwgrond. Dwars over het fort worden twee kruisende wegen aangelegd. Daarnaast verrijst in het plangebied een villa.

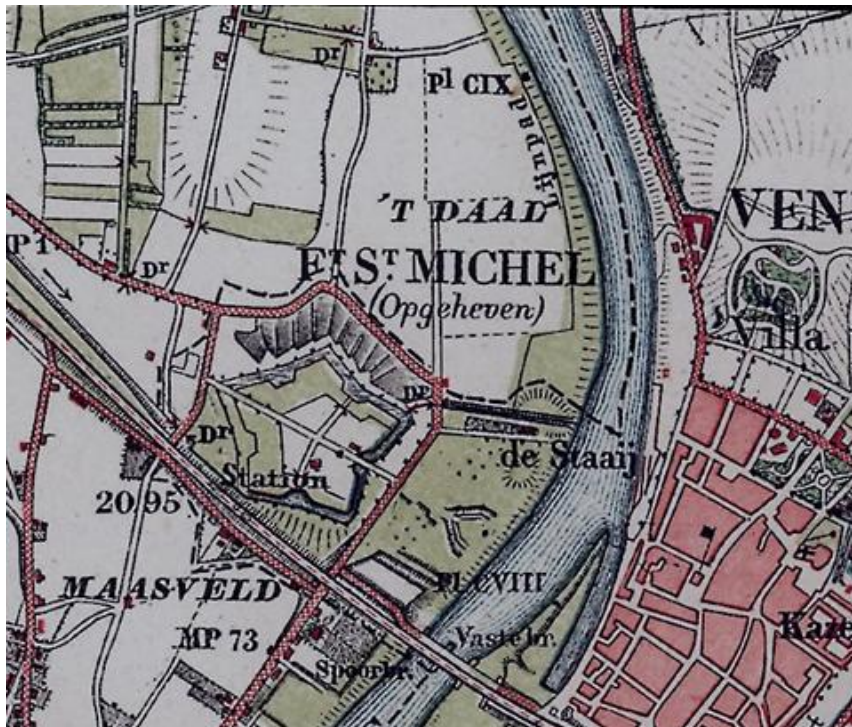
De stijlranden die waarschijnlijk te maken hebben met de omgrachting van het fort aan de noord en zuidzijde zijn nog goed zichtbaar in het landschap. Ook de contouren van de loop van de oorspronkelijke buitengracht en de schans naar de Maas toe zijn nog op de kaart ingetekend.

Samenvattend

Na het ontbinden van de Duitse Bond in 1866 was het belang van Venlo als vestingstad definitief voorbij. Mei 1867 werd de status van Venlo als vestingstad opgeheven. Het einde van de vestingstatus betekende ook het einde van fort St.-Michiel.³⁵ In juli 1870 begon men met de sloop van fort St.-Michiel. De aardenwerken van fort Leopold zijn waarschijnlijk omstreeks 1871 deels verwijderd toen het Rijk het gebied tussen het voormalige fort en de Maas herinrichtte.

De vrijkomende ruimte werd in kavels verdeeld en openbaar verkocht. Alleen het gedeelte van het fort dat het dichtst bij de Maas ligt blijft zichtbaar in het landschap.

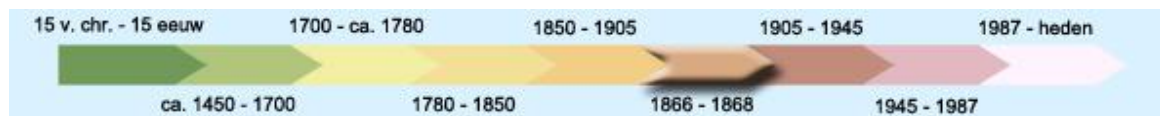
Bij het kijken naar oude kaarten wordt duidelijk dat het landschap is heringedeeld na de sloop van het fort, maar dat de oorspronkelijke ligging van het fort met zijn grachten in deze nieuwe indeling nog steeds goed te zien is. Het lijkt erop dat men bij de herindelings rekening gehouden heeft met de ligging van het oorspronkelijke fort.

Figuur 17 Uitsnede uit de topografische militaire kaart (Bonneblad 1905)³⁶

³⁵ Venlose katernen 11

³⁶ Bron: watwaswaar.nl

- **1866 opening spoorlijn Venlo – Eindhoven**
- **1868 opening station Blerick**

De spoorlijn Venlo –Eindhoven

Terwijl de meeste landen in Europa vóór [1860](#) al waren voorzien van een uitgebreid spoorwegnet, was dat in Nederland nog niet het geval. Wel waren, door particuliere maatschappijen, voornamelijk uit het buitenland, al een aantal spoorlijnen aangelegd die voornamelijk gericht waren op buitenlandse steden. In 1860 besluit de Nederlandse regering om ook de Nederlandse steden te verbinden door middel van een uitgebreid spoorwegnet. In de daaropvolgende jaren wordt dit besluit ten uitvoer gebracht. Door de aanleg van tien zogenaamde Staatslijnen wordt een belangrijk deel van Nederland per spoor ontsloten. Om de Brabantse en Limburgse steden te ontsluiten en om aansluiting te krijgen op diverse eerder aangelegde buitenlandse spoorlijnen wordt Staatslijn E tussen Breda en Maastricht aangelegd. In tegenstelling tot de andere Staatslijnen bestaat Staatslijn E uit drie deeltrajecten.

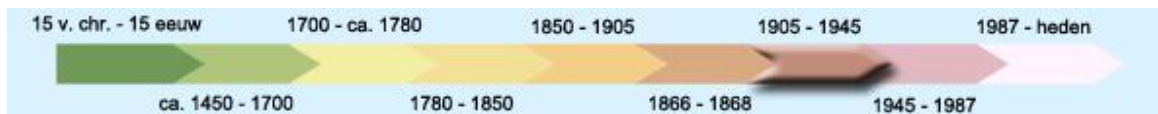
Het laatst aangelegde deeltraject is de spoorlijn Venlo - Eindhoven. De spoorlijn wordt op 1 oktober 1866 geopend. In [1868](#), twee jaar na de opening van de spoorlijn, krijgt ook Blerick een stationsgebouw. Het is een laag gebouw met een woning. In [1892](#) wordt het stationsgebouw vervangen door een hoog rechthoekig gebouw. Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakt het stationsgebouw van Blerick zwaar beschadigd en wordt gesloopt. In 1960 krijgt Blerick een nieuw stationsgebouw. Hier wordt een gebouwtje van het zogenaamde [Standaardtype Vierlingsbeek](#) neergezet. Dit gebouw werd in [2001 gesloopt](#). Op de plek waar het gebouw stond is nu een [wachtruimte](#) geplaatst.³⁷

Samenvattend,

Het lijkt erop dat men bij de herindeling rekening gehouden heeft met de ligging van het oorspronkelijke fort. Uitzondering daarop vormt de in 1866 aangelegde spoorlijn van Venlo naar Eindhoven. Het spoor oversnijdt de buitenste gracht van de vesting St. Michel, nog voordat de vesting zelf gesloopt is (Figuur 17).

³⁷ www.wikipedia.nl

2.2.3. Frederik Hendrik Kazerne

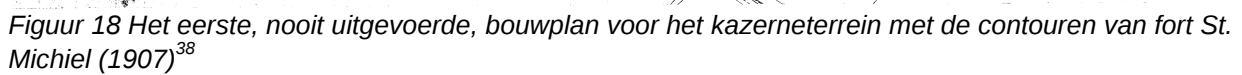
- **1905 garnizoen blijft in Venlo.**
- **1909 KazerneKwartier in eigendom van het rijk.**
- **1910-1913 bouw kazerne**
- **1915 bouw militair hospitaal**
- **Ca. 1920 bouw woningen aan Blerickse zijde voormalig fort**
- **1926 einde gebruik hospitaal als ziekenhuis**
- **1940-1945 kazerne in handen van Duitsers**
- **1945 gevangenis SS-krijgsgevangenen**

1905- 1945, de militaire kazerne Frederik Hendrik vóór en tijdens WOII

Omstreeks 1905 maakte het Ministerie van Oorlog bekend van plan te zijn het garnizoen terug te trekken uit Venlo. De militaire aanwezigheid was een belangrijke factor in de stedelijke economie.

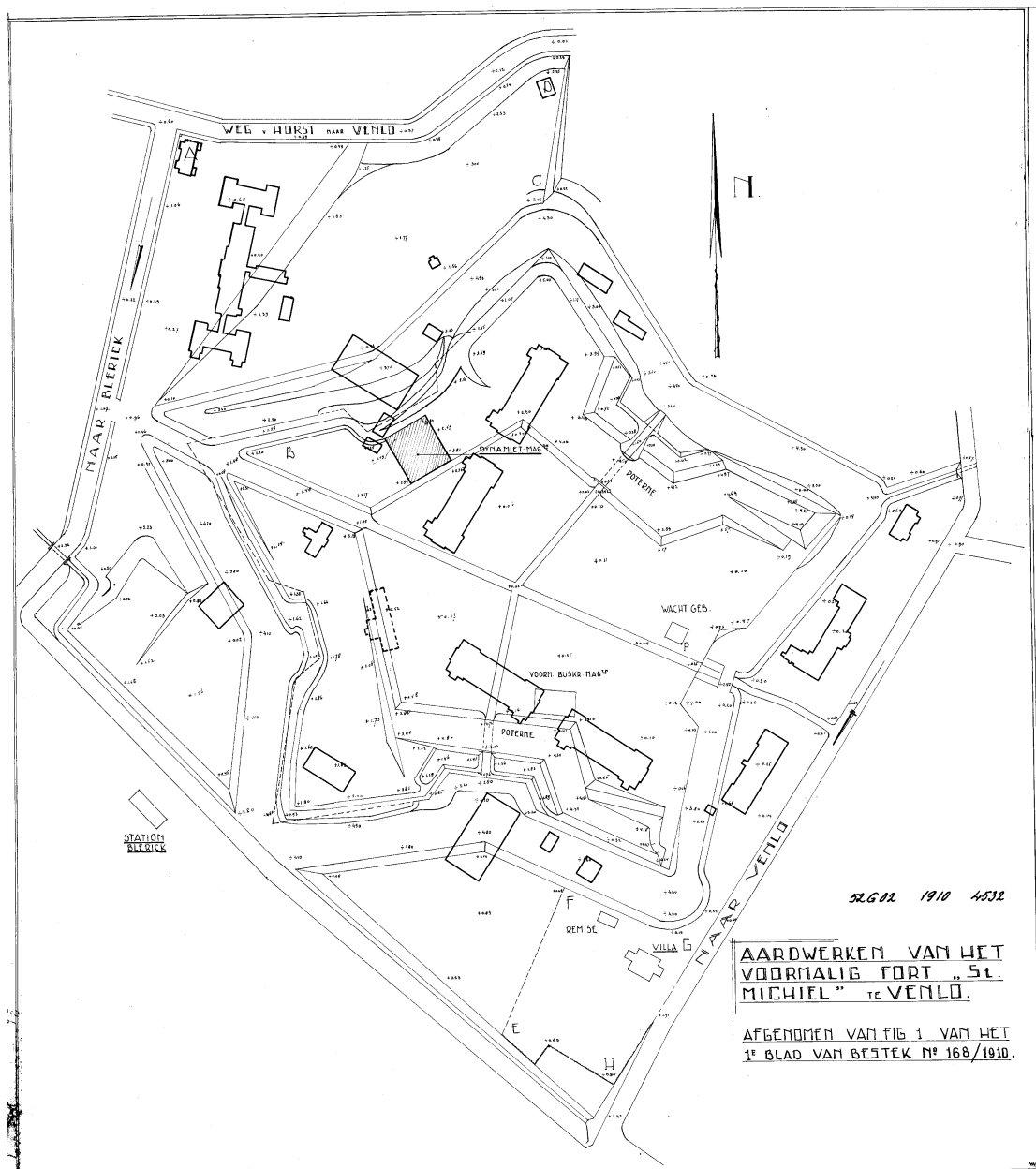
Het gemeentebestuur deed er daarom alles aan het garnizoen voor Venlo te behouden.

Op voorwaarde dat de militairen voortaan op de linker Maasoever werden gelegd, ging de minister van Oorlog akkoord met handhaving van het garnizoen in Venlo. Locatie voor de nieuwe kazerne was het vroegere fort St.-Michiel. De gemeente Venlo kocht dit in 1909 voor 55 duizend gulden van de toenmalige eigenaars, het echtpaar Zegers-de Rijk. Daarna vond een grondruil plaats tussen gemeente en Rijk. De gemeente verwierf daarbij tegen bijbetaling van 230 duizend gulden het in de binnenstad gelegen terrein van de Minderbroederskazerne. Het Rijk kreeg in ruil het terrein van het voormalig fort St.-Michiel.

pagina 30 van 128

Figuur 20 Bouwplannen kazerneterrein met de contouren van fort St. Michiel (1910)³⁹

De kazerne werd, onder verantwoordelijkheid van de eerstaanwezende ingenieur van de genie te Nijmegen, majoor G.C. Makkink, ontworpen volgens het 'paviljoenstelsel', waarbij de verschillende functies in afzonderlijke gebouwen zijn ondergebracht. Dit was een nieuwe vorm van kazernebouw, in Nederland voor het eerst in 1910 bij de Kromhoutkazerne in Utrecht toegepast.⁴⁰ De bouw van de Venlose kazerne duurde van 1910 tot 1913 (Figuur 18, Figuur 20). Venlonaar Frans Paes was de voornaamste aannemer. De totale bouw kostte iets meer dan 620 duizend gulden. In november 1913 namen de eerste militairen hun intrek in de nieuwe kazerne.

De ruim bemeten appèlplaats (Figuur 20, huidige exercitieterrein) annex exercitieterrein en de vrijstaande gebouwen verleenden de kazerne – die pas in 1934 de naam Frederik Hendrikkazerne zou krijgen – een ruimtelijke indruk. Aan de oostzijde van de appèlplaats lagen het wachtgebouw en het kantinegebouw

³⁹ Archief gemeente Venlo

⁴⁰ Zie pagina 33

(Figuur 20); aan de zuid- en de westzijde telkens twee identieke legeringsgebouwen. Deze boden elk plaats aan 256 korporaals en manschappen. De bezetting van de kazerne bestond vóór de Tweede Wereldoorlog uit de staf en twee bataljons van het 2e Regiment Infanterie.

In 1915 werd het kazernecomplex aan de noordwestelijke zijde uitgebreid met een militair hospitaal (Figuur 20). De bouw hiervan geschiedde onder verantwoordelijkheid van kapitein-ingenieur C.E. Blaauw, waarnemend eerstaanwezende ingenieur van de genie te Nijmegen. Wederom was Frans Paes de voornaamste aannemer. De totale bouwkosten bedroegen iets meer dan 130 duizend gulden. Het hospitaal bestond uit een middengebouw met twee aangebouwde paviljoens en een aanbouw met keukens en bergplaatsen. De totale capaciteit bedroeg een kleine honderd bedden.

In 1926 werd het hospitaal opgeheven. De Militaire Geneeskundige Dienst bleef wel in het gebouw zetelen. Verder diende het voortaan voor andere militaire doeleinden.

Sinds 1947 is de Koninklijke Marechaussee er in gehuisvest.⁴¹

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de kazerne in gebruik door de Duitse bezetter. Diverse gebouwen werden beschadigd. Direct na de bevrijding zat in de kazerne een honderdtal SS- krijgsgevangenen vast. In 1946 konden Nederlandse troepen weer gebruik maken van de kazerne en begonnen de herstelwerkzaamheden.

Op de kaarten uit 1924 en 1936 is goed te zien dat, ondanks dat de vorm van de kazerne totaal verschilt van de vorm van het fort, de locatie van de oorspronkelijke lay-out overeenkomt met de locatie van het fort. De stijlrand aan de noordzijde van het oorspronkelijke fort, die waarschijnlijk te maken heeft met de omgrachting van het fort, is nog steeds aanwezig/ zichtbaar in het landschap. De stijlrand aan de zuidzijde is verdwenen. Daar zijn gebouwen neergezet. Door de vestingswet van 1874 was het nu mogelijk woningen te bouwen in het schootsveld van het voormalige fort. Dat gebeurde ook. Aan de Blerickse zijde verschenen vanaf de eerste helft van de jaren 20 van de 20ste eeuw de eerste woningen.

De contouren van de loop van de oorspronkelijke buitengracht en de schans naar de Maas toe zijn nog op de kaart ingetekend, maar aan de zuid en westzijde is deze overbouwd. De gracht naar de Maas toe en de weg die parallel eraan binnen het fort liep bestaan in 1936 ook nog.

De overblijfselen van het fort Leopold verdwijnen langzaam. In 1924 is een deel ervan nog duidelijk zichtbaar. In 1936 is alleen nog een verhoging in het landschap zichtbaar (Figuur 21).

Samenvattend

Na een grondruil tussen de gemeente Venlo en het Rijk kwam het terrein van het voormalig fort St.-Michiel in eigendom van het Rijk. Van 1910 tot 1913 werd hier militaire kazerne, gebouwd. In november 1913 namen de eerste militairen hun intrek in de nieuwe kazerne. De bezetting van de kazerne bestond vóór de Tweede Wereldoorlog uit de staf en twee bataljons van het 2e Regiment Infanterie. In 1915 werd het kazernecomplex aan de noordwestelijke zijde uitgebreid met een militair hospitaal. In 1926 werd het hospitaal opgeheven. De Militaire Geneeskundige Dienst bleef wel in het gebouw zetelen. Sinds 1947 is de Koninklijke Marechaussee er in gehuisvest.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de kazerne in gebruik door de Duitse bezetter. Diverse gebouwen werden beschadigd. In 1946 konden Nederlandse troepen weer gebruik maken van de kazerne en begonnen de herstelwerkzaamheden.

Ondanks dat de vorm van de kazerne totaal verschilt van de vorm van het fort lijkt in het ontwerp rekening gehouden te zijn met de lay-out en locatie van het fort. Rondom de kazerne zijn, zeker in de beginperiode van de kazerne, nog diverse elementen in het landschap zichtbaar die verband houden met het Fort. De

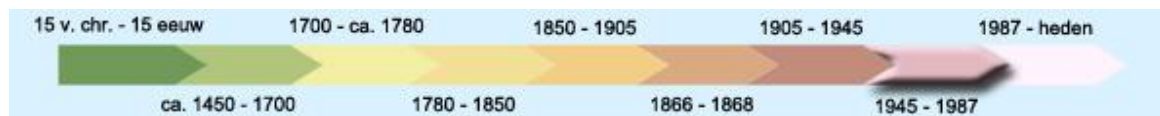
⁴¹ Venlose katernen 11 en Moorman 2005

meeste daarvan verdwijnen in de loop van de tijd door de verdere inrichting van het landschap om de kazerne heen.

Figuur 21 Uitsnede uit topografische militaire kaart (bonneblad 1924 (boven) en 1936 (onder))⁴²

⁴² Bron: watwaswaar.nl

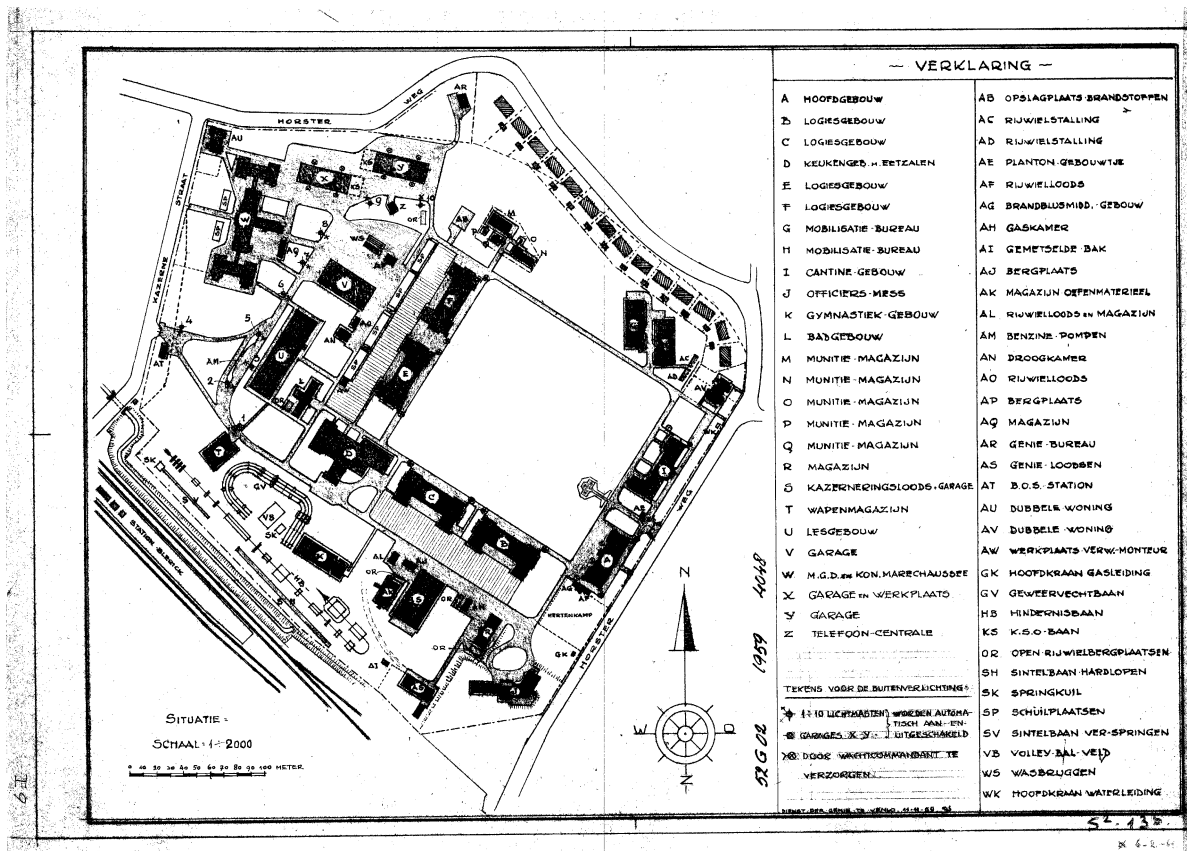

- **1946 Nederlandse troepen in de Kazerne**
- **1947 Koninklijke Marechaussee gehuisvest in voormalig hospitaal**
- **1950 Regiment Limburgse Jagers**
- **Ca. 1946 bouw 28 noodwoningen langs de Horsterweg**
- **1954 e.v. noordzijde complex bebouwd**
- **Ca. 1966 sloop noodwoningen**
- **1967 militaire rijopleiding**

1945- 1987, de kazerne Frederik Hendrik na WOII

Na de bevrijding diende de kazerne als opleidingscentrum voor de eenheden van de 2e, 6e en 11e Regimenten Infanterie. In 1950 kregen deze regimenten een nieuwe naam: Regiment Limburgse Jagers. De Venlose kazerne verzorgde de levering van rekruten aan het parate onderdeel van het Regiment Limburgse Jagers in Oirschot. Verder werden in Venlo stoottroepen opgeleid en was er een rijopleiding gevestigd.

Door allerlei bouw-, verbouw-, uitbreidings- en sloopactiviteiten kreeg de kazerne in de loop der jaren een heel ander aanzien. Van een aantal gebouwen wijzigde de bezetting één of meerdere malen. Vlak na de oorlog werden aan de noordrand, langs de Horsterweg, 28 noodwoningen gebouwd (Figuur 23). Vanaf 1954 verrezen aan deze zijde van het exercitieterrein ook kazernegebouwen: een werkhal c.q. munitiemagazijn, twee mobilisatie- bureaus c.q. onderofficiers- legeringen en een kantine voor korporaals (Figuur 23, AB, M, O,N, I). De noodwoningen moeten, ten behoeve van het munitiemagazijn, vóór 1974 alweer gesloopt zijn, maar waarschijnlijk al rond 1966.

Figuur 22 Het kazerneterrein in 1959⁴³
⁴³ Archief gemeente Venlo

44 Archief gemeente Venlo
45 W. Moorman, 2005

Figuur 24 uitsnede uit de kaart van 1954⁴⁶

Tussen 1954 en 1987 verandert er veel op het kazerneterrein. Het terrein wordt ook aan de noordzijde volgebouwd. Bijna alle landschapsrelicten die te maken hebben met het Fort St. Michiel verdwijnen. Alleen de noordelijke zijde van de omgrachting van het fort is nog zichtbaar (Figuur 25, A). Een ander relict dat nog over is, is de weg die binnen het fort richting de Maas liep (Figuur 25, B). Tussen 1954 en de jaren 80 is het kazerneterrein niet ingetekend op de kaart. Dit is vermoedelijk uit strategische overwegingen m.b.t. de koude oorlog (Figuur 25).

Samenvattend

Na de bevrijding diende de kazerne als opleidingscentrum voor de eenheden van de 2e, 6e en 11e Regimenten Infanterie, vanaf 1950 Regiment Limburgse Jagers geheten. Verder werden in Venlo stoottroepen opgeleid en was er een rijopleiding gevestigd. In 1967 werd de kazerne louter een rijopleidingscentrum voor eenheden van de infanterie.

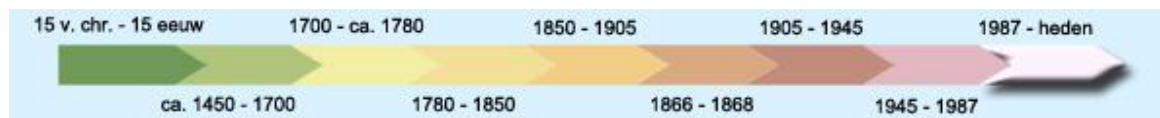
Door allerlei bouw-, verbouw-, uitbreidings- en sloopactiviteiten kreeg de kazerne in deze periode een heel ander aanzien. Vlak na de oorlog werden aan de noordrand, langs de Horsterweg, 28 noodwoningen gebouwd, die waarschijnlijk al rond 1966 weer gesloopt zijn. Tussen 1954 en 1987 wordt ook het terrein aan de noordzijde volgebouwd. Bijna alle landschapsrelicten die te maken hebben met het Fort St. Michiel verdwijnen. Alleen de noordelijke zijde van de omgrachting van het fort is nog zichtbaar. Een ander relict dat nog over is, is de weg die binnen het fort richting de Maas liep.

⁴⁶ Bron: watwaswaar.nl

Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1967 (boven) en 1987 (onder)⁴⁷

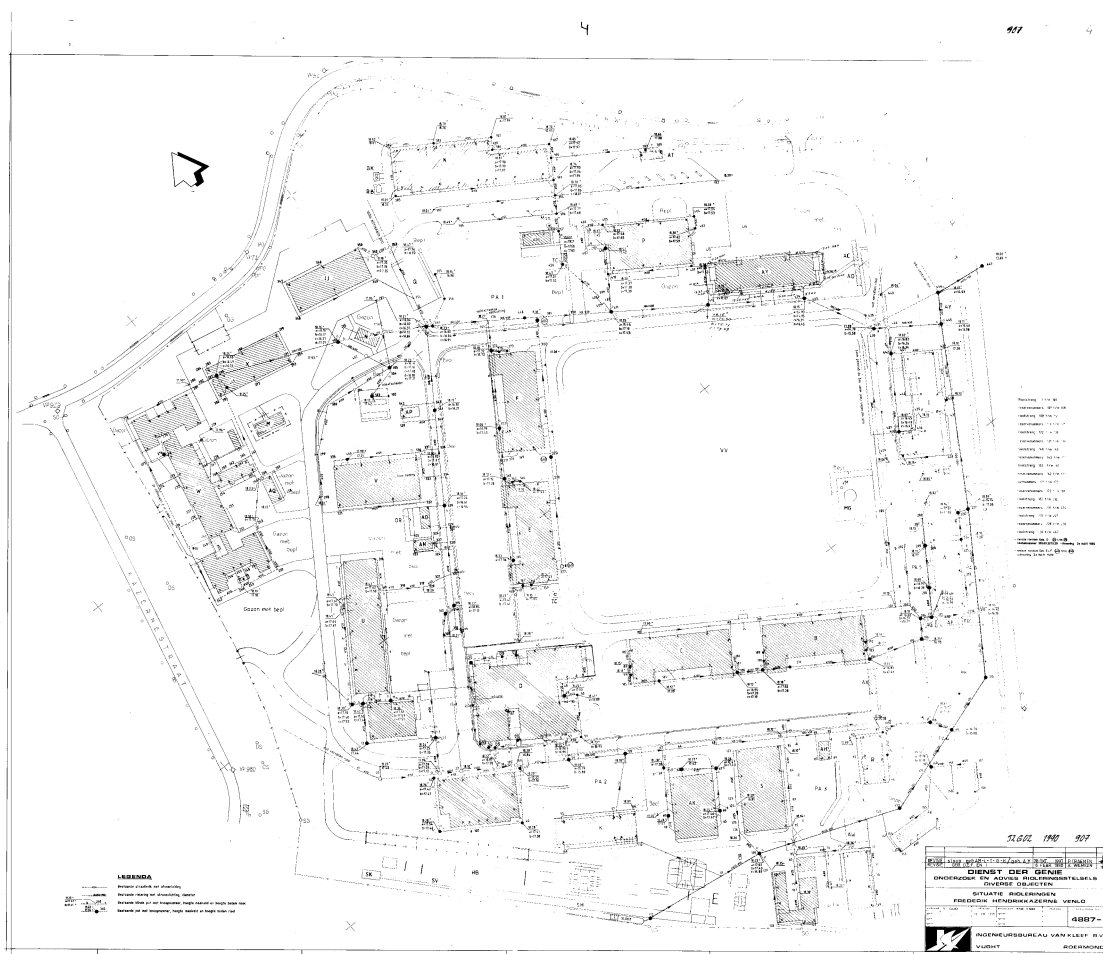
⁴⁷ Bron: watwaswaar.nl

- 1998 besluit verhuizing rijopleiding
- Eind 2002 vertrek laatste militairen
- 2009 sluiting kazerne

1987- heden, Het einde van de Kazerne Frederik Hendrik

In 1998 werd besloten dat de Venlose rijopleiding zou verhuizen naar een nieuw te bouwen kazerne in Oirschot. Op 31 december 2002 vertrokken de laatste militairen uit Venlo. In 2009 sloot de Frederik Hendrik kazerne haar deuren.⁴⁸ Op dit moment zijn een aantal gebouwen in gebruik als tijdelijk stads kantoor, maar het grootste deel van het complex staat leeg.

Figuur 26 Het kazerneterrein in 1990⁴⁹

⁴⁸ Moorman 2005

⁴⁹ Archief gemeente Venlo

2.3. Landschap en groen

2.3.1. Geologische situatie, geomorfologie en bodem

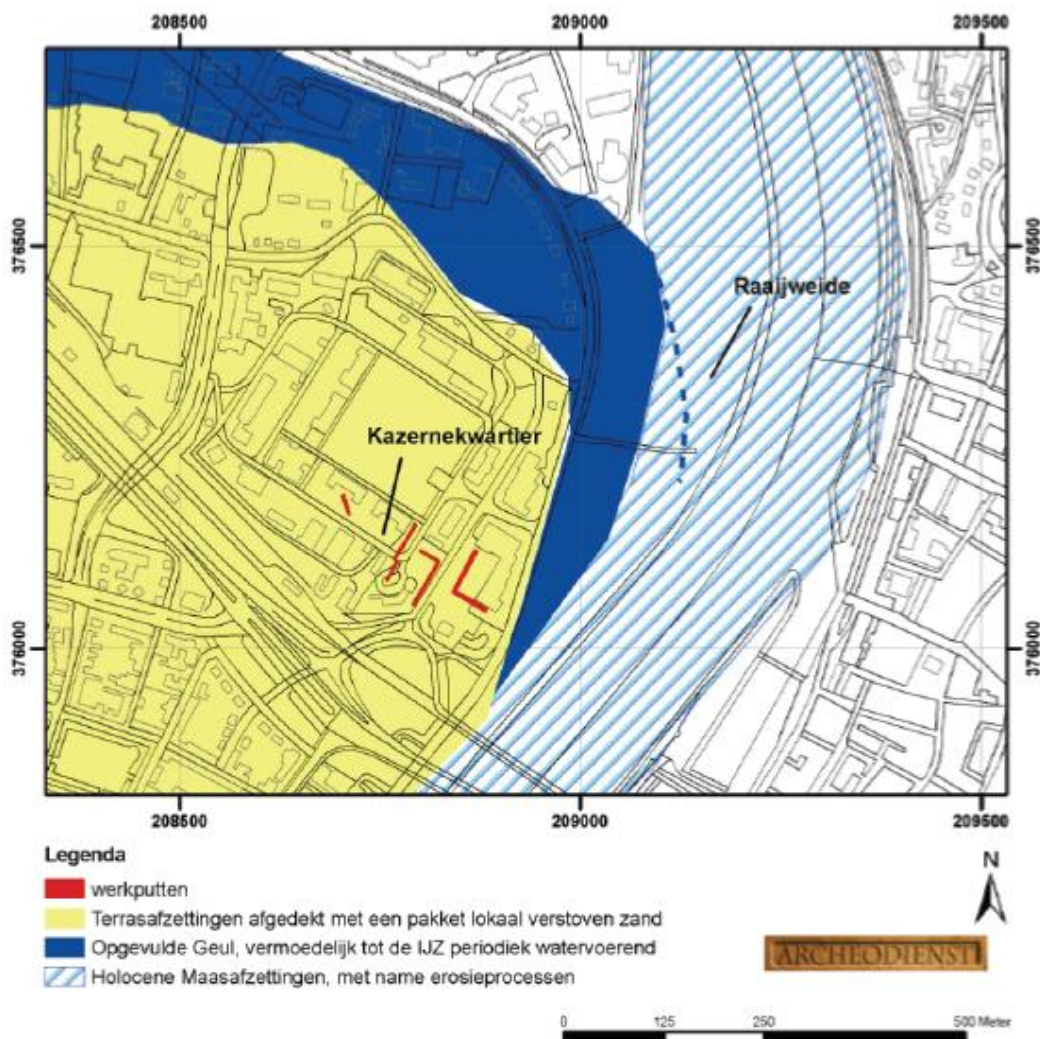
Het plangebied ligt op de Peelhorst, een opheffingsgebied waar de Maas gedurende het Holocene niet heeft kunnen meanderen. Het plangebied ligt op de westoever van de Maas, tegenover de 'Maasboulevard' van Venlo. Het terrein ligt op 16,9 m +NAP en het bevindt zich op een laag gelegen dalvlakteterras, op ca. 300 meter van de huidige Maas. In de nauwe doorgang op de Peelhorst heeft tijdens overstromingen veel erosie maar ook sedimentatie plaatsgevonden. Onderzoek naar de ondergrond op het aangrenzende exercitieterrein van de kazerne geeft aan dat in de diepere ondergrond vermoedelijk sprake is van leemarme zanden, afgezet door de Maas, lopend van matig fijn tot matig grof. Het betreft de geelkleurige zanden van de C-Horizont. In de bovenliggende, meer lemige sedimenten heeft bodemvorming plaatsgevonden. Hierbij heeft de zogenaamde 'verbruining' plaatsgevonden, een proces waarbij het vrijkomen en vervolgens weer afzetten van ijzeroxyden leidt tot een homogene bruine kleur van de bodem. In het bodemprofiel op het onderzoeksterrein zijn ook kleiige lagen te verwachten, afgezet ten tijde van overstromingen. Dergelijke afzettingen zijn zowel op het noordelijk gelegen exercitieterrein als in het oostelijk gelegen Raaijweide aangetoond.⁵⁰

Het plangebied is op de geomorfologische kaart en de bodemkaart niet gekarteerd vanwege het feit dat het al enige tijd deel uitmaakt van de bebouwde kom. Het omliggende gebied is echter wel gekarteerd en bij benadering is de kans groot dat het plangebied zich op een dalvlakterras van de Maas bevindt. Op basis van een reconstructie van het landschap van Van Zijverden, zou het plangebied op een in het Preboreaal (vroeg Holocene) gevormd terras liggen. In het plangebied zijn waarschijnlijk hoge bruine enkeerdgronden aanwezig. Deze zijn ontstaan door geleidelijke ophoging van ontgonnen grond met materiaal uit de potstal. Hiervoor werd stalmest vermengd met strooisel en zand en vervolgens jaarlijks op het bouwland opgebracht, waardoor het land geleidelijk werd opgehoogd. Als stalstrooisel werden vaak heideplaggen gebruikt, maar ook bosstrooisel en plaggen uit de beekdalen.⁵¹

Weiss-könig en van de Graaf hebben op basis van de geomorfologische kaart en met behulp van de AHN een reconstructie gemaakt van het fysische landschap (Figuur 27). Daaruit blijkt dat het grootste deel van het plangebied bestaat uit terrasafzettingen afgedekt met een pakket lokaal verstoven zand. Het fort St. Michel ligt in zijn geheel binnen dit gebied. Ditzelfde geldt ook voor de Kazerne. Ten noorden daarvan ligt een opgevulde geul, die vermoedelijk tot de IJzertijd watervoerend is geweest. Nu staat dit gebied droog. Of dat verschil ook terug te vinden is in een verschil in de huidige grondwaterstand is, omdat de grondwaterstand in het plangebied niet gekarteerd is vanwege de aanwezigheid van bebouwing, helaas niet vast te stellen.

⁵⁰ Weizkoning 2011

⁵¹ Hendrikx en Dijkstra 2009

Figuur 27 Reconstructie gemaakt van het fysische landschap⁵²

2.3.2. Cultuurlandschap/ historisch landschap en groen

Het cultuurlandschap is veelal ontstaan door ingrepen van de mens omwille van de functionaliteit en esthetische/culturele overwegingen. Men heeft bij de inrichting van het landschap gebruik gemaakt van de landschappelijke situatie.

Relicten van het Fort St. Michel

Met een blik op de reconstructie van het fysische landschap wordt duidelijk dat men zich, bij de locatiekeuze van het fort St. Michel, heeft laten leiden door en gebruik heeft gemaakt van de landschappelijke situatie. Men heeft het fort gebouwd op een kop ten westen en zuiden van een oude (moerassige) geul in de nabijheid van de Maas. In de opmaat naar de Spaanse Successieoorlog (1702-1713) is, om de grachten van extra water te voorzien, een kanaaltje aangelegd vanaf de Maas naar de noordoost hoek van het fort.

Hieruit kan worden afgeleid dat de geul ten tijde van de bouw van het fort niet voldoende water bevatte of zelfs min of meer droog stond. Dit kanaaltje is verdwenen, maar is ongetwijfeld nog in de ondergrond herkenbaar. Ditzelfde geldt voor de ooit natte zone ten noorden en oosten van de Horsterweg.

⁵² Bron: Weiss-könig en van de Graaf 2011

Rondom het fort liep ten tijde van het functioneren ervan een weg. Deze weg volgde de contouren van het fort. Alleen aan de noordzijde van het fort loopt op de locatie van deze weg, nog steeds een weg. Het gaat om de huidige Horsterweg. Deze weg is het enige, nu nog zichtbare relict dat direct verwijst naar fort St. Michel (Figuur 28).

De vesting zelf is helemaal uit het zichtbare/ bovengrondse landschap verdwenen. Zoals met archeologisch onderzoek is aangetoond, zijn de funderingen van het fort onder de grond nog wel bewaard gebleven.⁵³

De stijlranden die aan de noordoostzijde en zuidoost zijde van het fort nog heel lang in het landschap te zien geweest, zijn thans ook verdwenen. Alleen aan de zuidoost zijde is nog een kleine verhoging in het landschap aanwezig (Figuur 28).

Delen van de kazerne en garnizoensweg zijn te herleiden tot de eindfase van het fort (Figuur 17, Figuur 28 relict voor 1910)

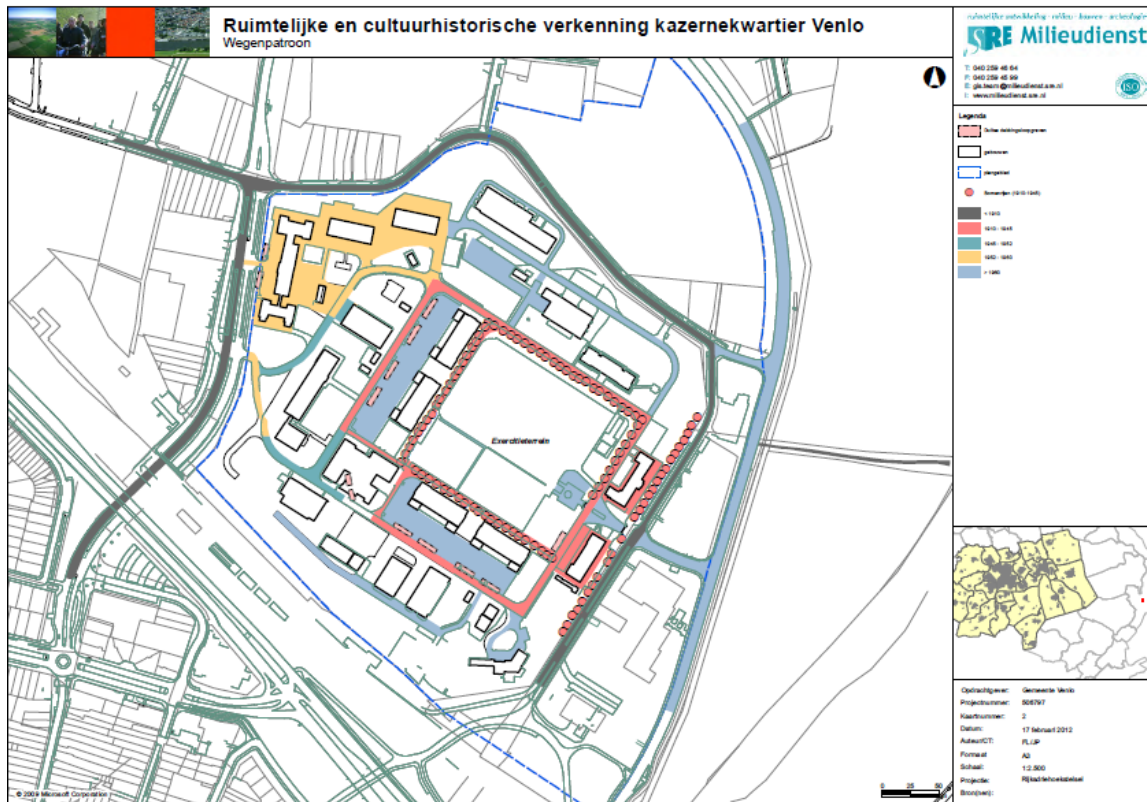
Relicten van de geschiedenis van de kazerne

De architecten van de kazerne hebben zich in hun ontwerp laten leiden door de ligging van het fort en de landschappelijke situatie (Figuur 18, Figuur 20).

De meeste nog zichtbare resten behoren tot de kazerne. In onderstaande afbeelding is een overzicht gegeven van het historisch landschap per periode (Figuur 28). De belangrijkste relictten uit de periode van 1910 tot WOII betreffen de basis lay-out van het kazerneterrein. De basis lay-out bestaat uit het exercitie terrein (rijksmonument) met de bomenrijen eromheen en drie bouwblokken ten oosten, westen en zuiden ervan. De blokken zelf en de ingangspartij zijn na 1960 nog aangepast, maar de lay-out is daardoor niet wezenlijk veranderd. Ook de meeste wegen rondom deze eerste aanlegfase zijn van tussen 1910 en 1940. De wegen in de schil daarbuiten zijn van 1945 tot 1960 (westzijde plangebied) en van na 1960. Het laatste noemenswaardige detail is dat na het vertrek van de Duitsers in 1945 het kazerneterrein vol lag met kleine loopgraven. Ook deze zijn aangegeven op het overzicht.⁵⁴

⁵³ Weiskoning en van de Graaf 2011

⁵⁴ Bron nog opzoeken

Figuur 28 Stedebouwkundige en landschappelijke waardenkaart

2.4. Historische Stedenbouw en Bouwkunst

2.4.1. Historische Stedenbouw

Historische stedenbouw is de combinatie van de historisch gegroeide ruimtelijke structuur, historisch cultuurlandschap en de historische bebouwing. Het cultuurlandschap is veelal ontstaan door ingrepen van de mens omwille van de functionaliteit en esthetische/culturele overwegingen.

Fort Leopold

De aarden werken van fort Leopold zijn waarschijnlijk omstreeks 1871 verwijderd. In 1871 liet het Rijk het gebied tussen het voormalige fort en de Maas herinrichten. De bochtige weg van Neeritter naar Venlo die hier liep, werd rechtgetrokken. Dit is de huidige Garnizoenweg langs de hoofdingang van de kazerne. Onderdeel van deze weg was ook het thans nauwelijks nog zichtbare pad dat vanaf de Horsterweg/Venrayseweg door de weide naar de Maas loopt, tot het punt waar veerhuis De Staay stond. De vrijkomende ruimte waarop fort Leopold had gelegen, werd in drie kavels verdeeld. Die werden tegelijkertijd met het voormalige fort St.-Michiel op 9 april 1872 openbaar verkocht. De Staay werd in 1944 door de bezetter opgeblazen, tegelijk met de woningen aan de Brugstraat.⁵⁵

Paviljoenbouw

Binnen de typologische ontwikkeling van de kazerneaanleg in Nederland is de Frederik Hendrik kazerne een voorbeeld van paviljoenbouw. Die had als belangrijkste kenmerk dat verschillende functies in afzonderlijke gebouwen waren ondergebracht.

T.o.v. de negentiende-eeuwse kazernebouw werd de erfindeling steeds belangrijker: open ruimtes, gebouwen en infrastructuur waren zodanig gelegen dat een efficiënte en functionele bedrijfsvoering mogelijk was. Een netwerk van wegen verbond de paviljoens. Het wachtgebouw lag op een representatieve locatie en lag evenals de logiesgebouwen meestal aan de appelplaats. De afzonderlijke legeringsgebouwen waren doorgaans twee of drie bouwlagen hoog. De daken met schild- en wolfseinden gaven de paviljoens een landelijk uiterlijk. De overige gebouwen werden in dezelfde stijl opgetrokken. Het wachtgebouw had de meest imposante architectuur. Paviljoenbouw vond in de periode tussen 1910 en 1940 alom toepassing in Nederland, voor het eerst in 1910 bij de bouw van de Kromhoutkazerne in Utrecht. De Venlose kazerne is een vroeg voorbeeld van zuivere paviljoenbouw evenals de Trip van Zoudtlandkazerne in Breda (1912-1913), de Tapijnkazerne in Maastricht (1916-1918) en de Isabellakazerne in 's-Hertogenbosch (1917).

De kazerne in Venlo werd ontworpen door de Genie te Nijmegen, onder verantwoordelijkheid van de eerstaanwezende ingenieur G.C. Makkink.

Voor een beknopte beschrijving van de typologische ontwikkeling van kazernebouw in Nederland, en de plaats van de Frederik Hendrik kazerne, zie bijlage 3.

Van de militaire aanleg wordt het centraal gelegen exercitieterrein met aan de noordzijde laanbeplanting van rijkswege beschermd.

De beide hekpijlers bij de ingang van de kazerne en de beide hekpijlers met daaraan muurresten van het voormalige fort Sint Michiel zijn eveneens aangewezen als rijksmonument.

⁵⁵ W. Moorman, 2005

2.4.2. Historische Bouwkunst

Op de plaats van het voormalig Fort Sint Michiel op de westoever van de Maas werd tussen 1911 en 1914 de Frederik Hendrik kazerne gebouwd. Het kazerneterrein wordt aan de zuidoost zijde begrensd door de Garnizoenweg; aan de zuidwest zijde door de spoorlijn Venlo- Eindhoven, aan de noordwest zijde door de Kazernestraat en aan de noordzijde door de Horsterweg. Op het oorspronkelijk stervormig terrein, thans rechthoekig met afgeronde hoeken bevindt zich nog een aantal gebouwen uit de periode 1911-1914. Van deze gebouwen zijn de volgende als rijksmonument beschermd (Omstreeks 1970 werden de gebouwen gerenoveerd.):

- het voormalig wachtgebouw thans hoofdgebouw (A);
- het voormalig kantinegebouw voor de onderofficieren thans soldatenmess (I);
- twee voormalige exercitieloodsen thans garageloodsen (S en V);
- drie voormalige privaten, thans opslaggebouwtjes (AH,AN,AP);
- het vroegere hospitaal voor de medisch geneeskundige dienst hans ten dele nog steeds in gebruik voor de geneeskundige verzorging en gedeeltelijk in gebruik bij de Koninklijke Marechaussee (W).

Uit dezelfde periode, maar niet beschermd (noch als rijksmonument, noch als gemeentelijk monument) stammen de volgende gebouwen:

- legeringsgebouwen B,C, E en F
- paardenstal R (voorste gedeelte)
- scherm- en gymnastieklokaal K

Uit de vooroorlogse periode stamt verder:

- fietsenstalling AO

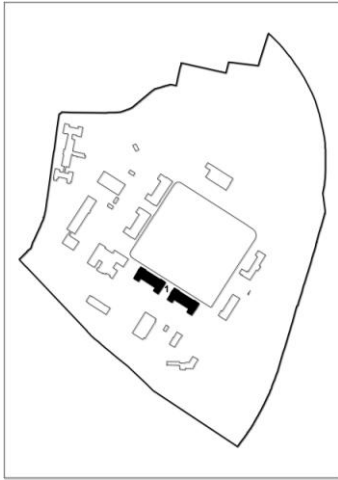
Tussen 1945 en 1965 (wederopbouw) zijn de volgende, nu nog bestaande, cultuurhistorisch interessante gebouwen gerealiseerd:

- keukengebouw en kantine D
- lesgebouw U
- officiersmess J
- korporaalskantine P

Van onbekende ouderdom is:

- telefooncentrale gebouw Z

Legeringsgebouwen B en C

Inleiding

Omstreeks 1912 gebouwde voormalige legeringsgebouwen, thans kantoorgebouwen, van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick en gebouwd in overeenstemming met het uit 1905 daterend ontwerp voor een kazerne in Maastricht, waarschijnlijk naar ontwerp van de eerstaanwezende ingenieur G.C. Makkink van de genie in Nijmegen. De gebouwen zijn aan de zuidwestzijde van het exercitieterrein gelegen. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. In 1955 werden alle vier de legeringsgebouwen uitgebreid met twee sanitaire blokken aan de achterzijde, ter vervanging van de oorspronkelijke vrijstaande privaten.

Omschrijving

Twee nagenoeg identieke legeringsgebouwen van de Frederik Hendrik kazerne met een langwerpige rechthoekige vorm. De gebouwen zijn opgebouwd uit een langsmassa in 2 lagen onder zadeldak beëindigd door twee dwarsmassa's van 2,5 laag onder wolfsdak (zadeldak met wolfseinden). De eindgevels zijn voorzien van een middenrisaliet met topgevel. Aan de achtergevel zijn de twee dwarsmassa's in 1955 uitgebreid met tweelaagse, platafgedekte massa's over de volle breedte van de gevel van de dwarsmassa. De daken zijn bedekt met verbeterde holle pannen. Op het dak van de dwarsmassa's stonden oorspronkelijk dakkapellen met een steekkap, nauw verwant aan de dakkapellen op het wachtgebouw en het hospitaalgebouw. Tegen de achtergevel van gebouw C, op de uiterste rechterhoek, staat een hoge gemetselde schoorsteen. De gevels van de gebouwen zijn aan alle zijden symmetrisch ingedeeld. Het toegepaste bouw materiaal is baksteen en hardsteen. Rechthoekige vensters opgebouwd uit stalen ramen in houten kozijnen met roedeverdeling. Oorspronkelijk was de indeling identiek aan die van de oude kozijnen in het hospitaalgebouw: houten 4-ruits onderramen en naar binnen kleppende 9-ruits bovenramen. Vensters met hardstenen dorpels en lateien. In de eerste bouwlaag is de plint rondom afgezet met een hardstenen kordonlijst. In de voorgevels van de dwarsmassa's zijn de oorspronkelijke entrees in op een gegeven moment voor de helft dichtgezet met een grijs metselwerkvlak. Daarbij zijn ook het siermetselwerk en de hardstenen latei(en) verdwenen. De eerste en tweede bouwlaag zijn rondom het gebouw voorzien van identieke, hoge zesruitsvensters. In de langsmassa's zijn deze per drie gegroepeerd, bijeengehouden door hardstenen lateien en dorpels, in de dwarsmassa's per twee, en in de middenrisalieten staan drie solitaire vensters. Op de derde laag, onder de wolfseinden van de dwarsmassa's, staan drie kleinere zesruitsvensters; in de middenrisalieten eveneens, waarbij de twee buitenste vensters verlaagd zijn tot vierruitsvensters. De daken zijn rondom voorzien van een omtimmerde, overstekende goot, ondersteund door houten gootklossen die zich trapsgewijs verjagen. Boven de lateien zijn segmentbogen van kopse baksteen aangebracht. De gevelvlakken zijn uitgevoerd in kruisverband met knipvoegen in kalkmortel. De platte tweelaagse aanbouwen zijn voorzien van een eenvoudige omtimmerde dakrand. In de achtergevels van de aanbouwen staan per laag 4 kleine staande gevelelementen. In de zijgevels iets grotere rechthoekige openingen. Ook bij deze aanbouwen is het metselwerk uitgevoerd in kruisverband met knipvoegen.

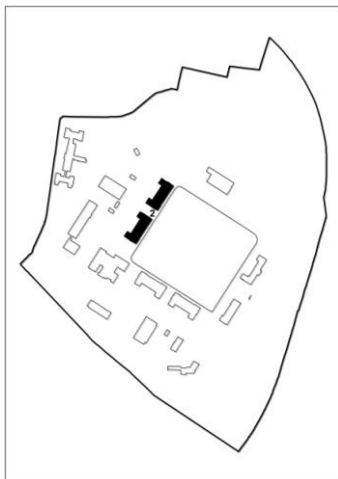
Boven de hoofdentrees van de gebouwen is een naambord aangebracht: gebouw B heet Wilhelmina, gebouw C Helena. Dit zijn de eerste twee voornamen van Koningin Wilhelmina.

Het interieur is niet onderzocht.

Figuur 29 Bouwtekening gebouwen B en C

Legeringsgebouwen E en F

Inleiding

Omstreeks 1912 gebouwde voormalige legeringsgebouwen thans kantoorgebouwen van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick en gebouwd in overeenstemming met het uit 1905 daterend ontwerp voor een kazerne in Maastricht, waarschijnlijk naar ontwerp van de eerstaanwezende ingenieur G.C. Makkink van de genie in Nijmegen. De gebouwen zijn aan de noordwestzijde van het exercitieterrein gelegen. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. In 1955 werden alle vier de legeringsgebouwen uitgebreid met twee sanitaire blokken aan de achterzijde, ter vervanging van de oorspronkelijke vrijstaande privaten.

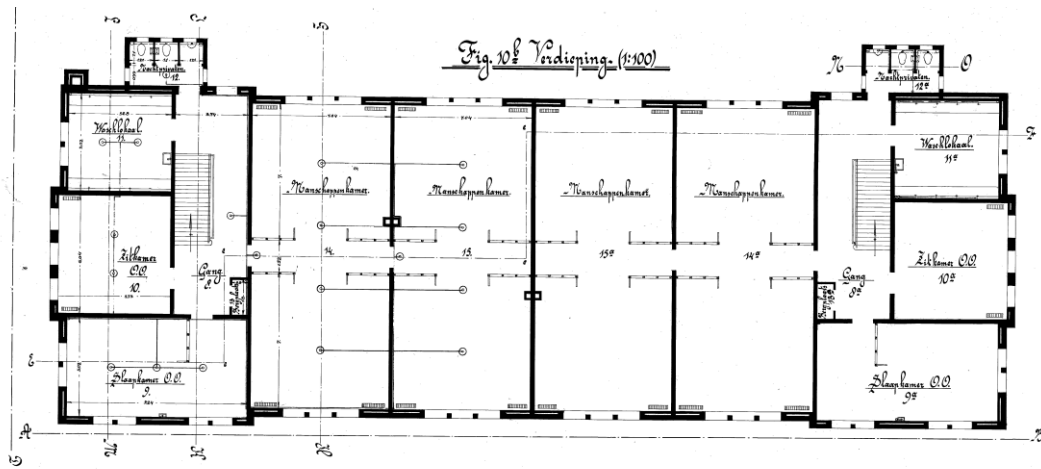
Omschrijving

De twee gebouwen zijn nagenoeg identiek aan legeringsgebouwen B en C. Ook deze gebouwen zijn aan de achtergevel uitgebreid met tweelaagse, platafgedekte massa's over de volle breedte van de gevel van de dwarsmassa.

Tegen de achtergevel van gebouw F, op de uiterste rechterhoek, staat een hoge gemetselde schoorsteen. De gevelindeling van de gebouwen is van oorsprong identiek aan die van gebouwen B en C. De gevelelementen zijn bij beide gebouwen echter vervangen door (detonerende) kuststof kozijnen. In de platte tweelaagse aanbouwen zijn de 4 kleine staande gevelelementen dichtgezet met terugliggend metselwerk.

Boven de hoofdentrees van de gebouwen is een naambord aangebracht: gebouw E heet Paulina, gebouw F Maria. Dit zijn de derde en vierde voornaam van koningin Wilhelmina.

Het interieur is niet onderzocht.

Figuur 30 Bouwtekening

Figuur 31 Gebouw E

Figuur 32 Gebouw F

Paardenstal R

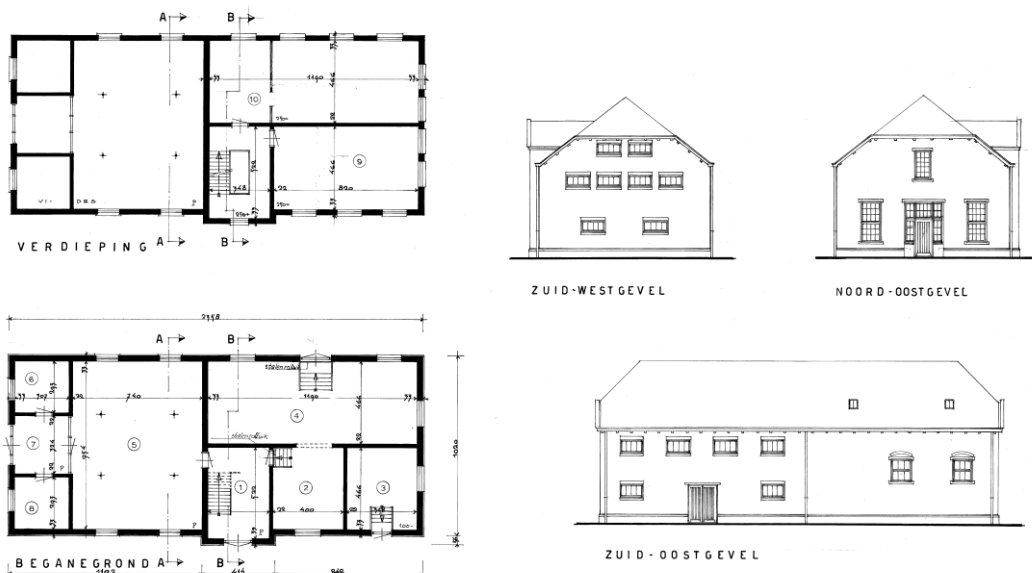

Inleiding

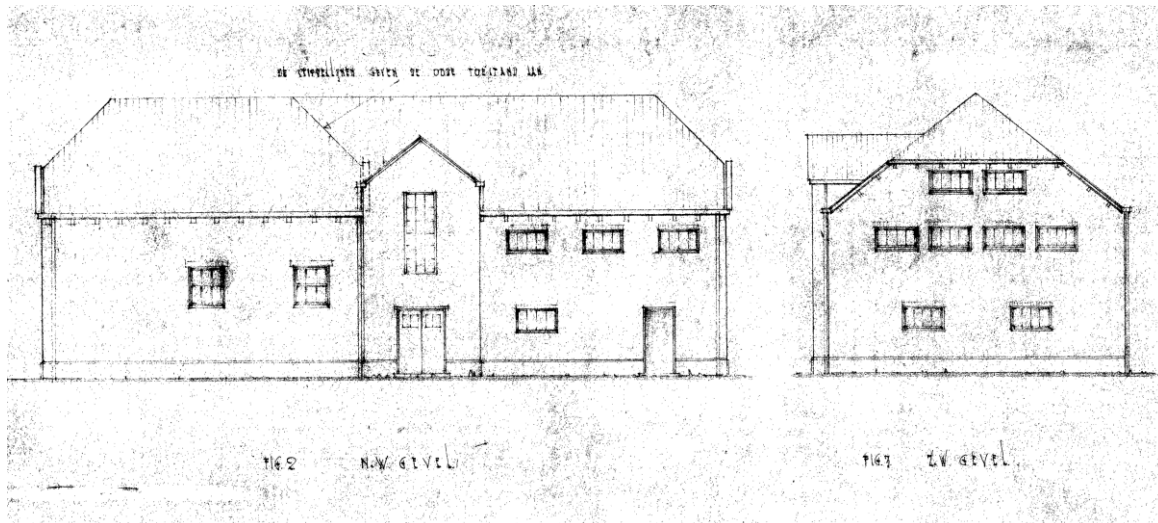
Voormalige paardenstal, gebouwd rond 1913, van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick naar ontwerp van de eerste aanwezige ingenieur G.C. Makkink van de genie in Nijmegen. Het gebouw is aan de zuidelijke punt van de zuidwestzijde van het kazerneterrein gelegen. Het was bestemd voor acht paarden voor bereden legerofficieren. Verder bevatte het een onderkomen voor de stalwacht en een berging voor paardentuig en hooi en stro. Het gebouw is in 1952 verlengd, ten behoeve van opslag van banden en gasmaskers. In de situatieschets uit 1913 is het gebouw onjuist gesitueerd, waardoor in sommige onderzoeken van een verkeerde bouwperiode is uitgegaan. De stijl is traditionalistisch, en sluit nauw aan bij de vormgeving en stijl van de andere, oorspronkelijke kazernegebouwen.

Omschrijving

Rechthoekig gebouw met wolfsdak met verbeterde holle pannen. De goot ligt halverwege de tweede bouwlaag. De aanvankelijk vrijwel vierkante plattegrond is in de jaren 50 verlengd, waarbij hoofdmassavorm, materiaaltoepassing, dakranddetaillering en plint met natuurstenen kordonlijst zijn voortgezet. Alleen in de vorm en plaatsing van de gevelopeningen is verandering aangebracht. In de voorgevel staat een dubbele centrale deur met bovenlicht. Aan weerszijden daarvan hoge veelruits gevelelementen met onder- en bovenraam. Boven de centrale pui op de verdieping een kleiner veelruits raam. Alle gevelelementen zijn uitgevoerd in hout en voorzien van hardstenen latei en dorpel. In de rechterzijgevel staat een middenrisaliet met topgevel van twee verdiepingen. Hierin is een zijentree opgenomen, met daarboven een hoog veelruits venster. In het voorste gedeelte van beide zijgevels hooggeplaatste, nagenoeg vierkante, roederamen met onder- en bovenlicht. In het achterste gedeelte en de achtergevel liggende roederamen over twee lagen, met dezelfde detaillering. De openingen in zij- en achtergevel zijn niet voorzien van hardstenen latei en dorpel.

Figuur 33 Bouwtekeningen

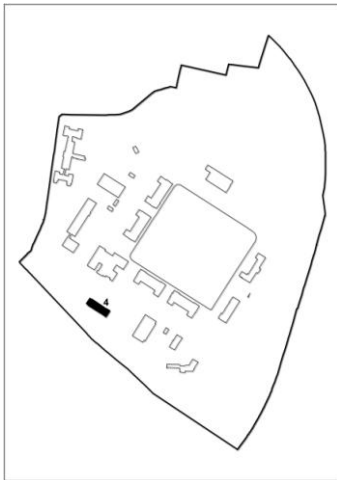

Figuur 34 Tekening met uitbreiding uit 1952. De oorspronkelijke massa is met stippellijn aangegeven.

Figuur 35 Gebouw R

Scher- en gymnastieklokaal K

Inleiding

Omstreeks 1913 gebouwd voormalig scherm- en gymnastieklokaal (K) van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick naar ontwerp van de eerstaanwezend ingenieur G.C. Makkink van de genie in Nijmegen. Het gebouw is aan de zuidwestzijde van het kazerneterrein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. Het gebouw is ergens tussen 1933 en 1949 in stijl uitgebreid aan de zuidoostkant. Op een plattegrond uit 1945 is deze uitbreiding al te zien. Desondanks dateert Moorman de bouw in 1949. In 1963 is het gebouw ook aan de noordwestzijde uitgebreid met een kleine platte aanbouw.

Omschrijving

Het gebouw heeft een rechthoekige plattegrond, opgebouwd uit een hoofdmassa en een bijmassa, gescheiden door een smal tussenlid. Het telt een bouwlaag, beide massa's zijn afgedekt door een schilddak met verbeterde holle pannen.

In voor- en achtergevel staan identieke, 2 aan 2 gegroepeerde hoge ramen, met een vierruits verdeling in de onderramen. In de voorgevel staat in het midden een dubbelbreed venster met afwijkende, fijnere roedeverdeling. Oorspronkelijk heeft hier, voor de uitbreiding, de hoofdentree gezeten. Deze zit nu in de zijgevel van de grote aanbouw, die verder slechts hooggeplaatste, liggende gevelopeningen met veelruits roedeverdeling kent. Ook in het tussenlid staan deze gevelelementen. Tegen de andere kopgevel van de hoofdmassa staat een platte, gesloten aanbouw, met in de voorgevel een brede entree deur met bovenlicht en in de noordwestgevel kleine, hooggeplaatste veelruits gevelopeningen.

Alleen in de hoofdmassa zijn de gevelopeningen voorzien van hardstenen latei en dorpel. Ook de hardstenen band op plintheogte is alleen in de hoofdmassa aangebracht.

Interieur

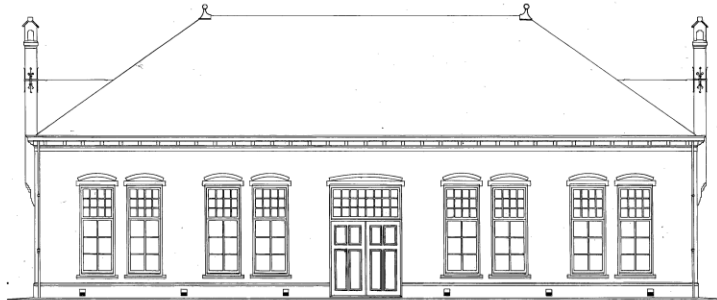
De kapconstructie bestaat uit Polonceauspanten. Het interieur is verder niet onderzocht.

Genie.
 1914
 3de Commandement.
 Venlo.

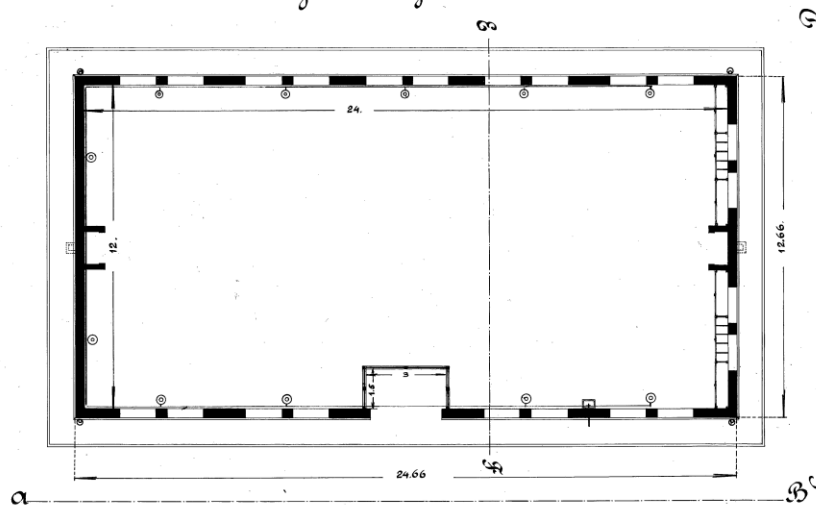
Het KazerneKwartier der I

Fig^{re} 11^a Scherm- en Gijmnastiekgebouw. (1:100).

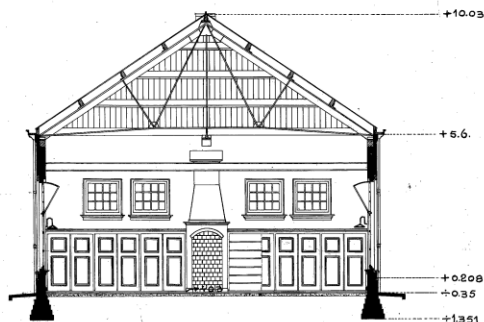
Fig^{re} 11^b Standgezicht volgens A-B op fig^{re} 11^a

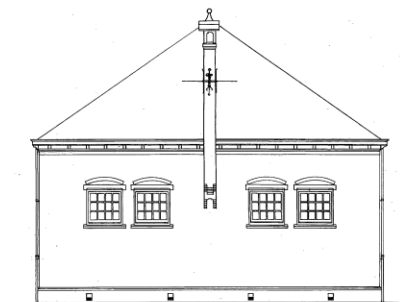
Fig^{re} 11^c Plattegrond.

Fig^{re} 11^d Doorsnede volgens E-F op fig^{re} 11^a

Fig^{re} 11^e Standgezicht volgens E-F op fig^{re} 11^a

Figuur 36 Bouwtekening gebouw K

Figuur 37 Gebouw K

Gebouw AO (fietsenstalling)

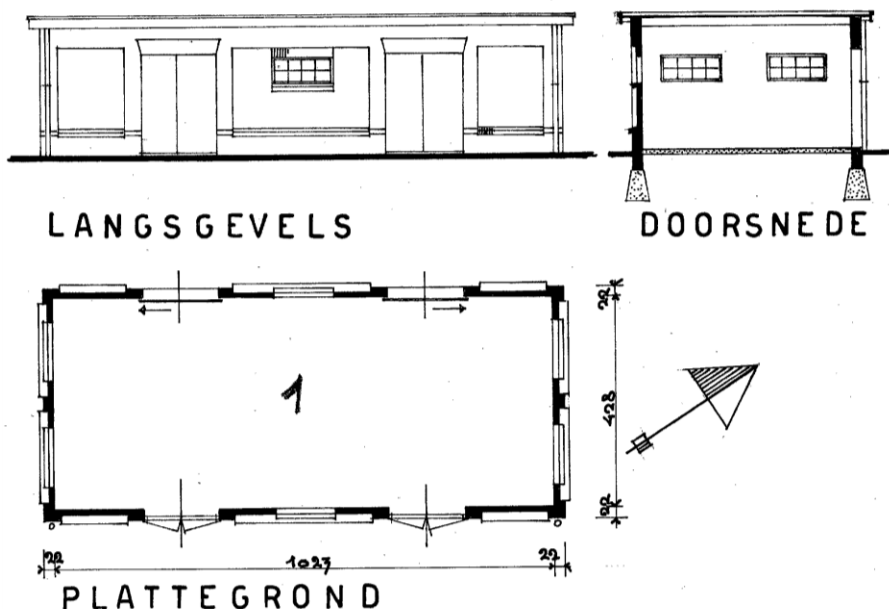
Inleiding

Voormalig opslaggebouw AO aan de noordwestzijde van het kazerneterrein gesitueerd. Het gebouwtje dateert uit de periode tussen 1933 en 1945 en diende oorspronkelijk als rijwielstalling. Thans heeft het gebouwtje een functie als opslagplaats. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. Het gebouwtje is stilistisch verwant aan de exercitieloodsen op hetzelfde terrein. Op het minuutplan uit 1933 is het gebouwtje nog niet terug te vinden. Op een plattegrond uit 1945 staat het gebouwtje wel, evenals een soortgelijk gebouwtje achter de legeringsgebouwen B en C. Desondanks meldt Moorman in zijn geschiedenis van het terrein de bouw van 2 rijwielstallingen in 1926 en de herbouw van 2 fietsenstallingen na de tweede wereldoorlog. 56

Omschrijving

Het gebouwtje heeft een rechthoekige plattegrond en telt een bouwlaag onder plat dak. Het dak is rondom voorzien van een omtimmerd overstek met houten gootklossen. In de voorgevel twee dubbele openslaande houten deuren onder een hanenkam van 2 strekken. De gevels zijn voorts ingedeeld door middel van blindnissen met een halve ezelsrug aan de onderkant en een getrapte vleilaag aan de bovenkant. In de middelste nis een liggend stalen raam. In de twee blindnissen in de zijgevels dezelfde stalen ramen.

In de hanenkam boven de deuren zijn zwarte vlakken aangebracht met de teksten 2 Cie. en 3 Cie. In de strek boven het middelste raam een witte X.

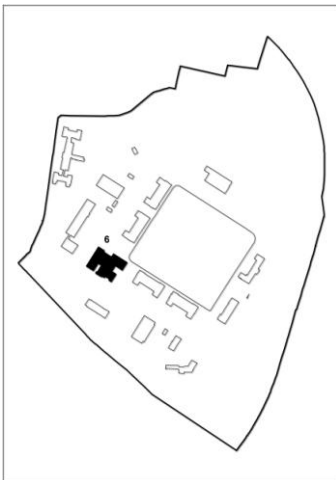

Figuur 38 Plattegrond en tekening gebouw AO

Figuur 39 Gebouw AO

Keuken en kantine, gebouw D

Inleiding

Kantine van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick, gebouwd in 1952, als vervanging van het verwoeste keukengebouw. Later tot keuken en eetzaal voor onderofficieren (1955) verbouwt. Het gebouw is aan de westelijke punt van het exercitieterrein gesitueerd. Het gebouw is in verschillende fasen gerealiseerd en verving het oorspronkelijke keukengebouw op deze plek. Het gebouw heeft kenmerken van verschillende bouwstijlen en bevat zowel moderne als traditionele elementen. Het oorspronkelijke ontwerp van het keukengebouw is stilistisch enigszins verwant aan de architectuur van Dudok. Met de bouw van dit keukengebouw werd gebroken met de traditionalistische architectuur van het kazernecomplex. Het gebouw is in 1975 nogmaals uitgebreid met een korporeelskantine.

Omschrijving

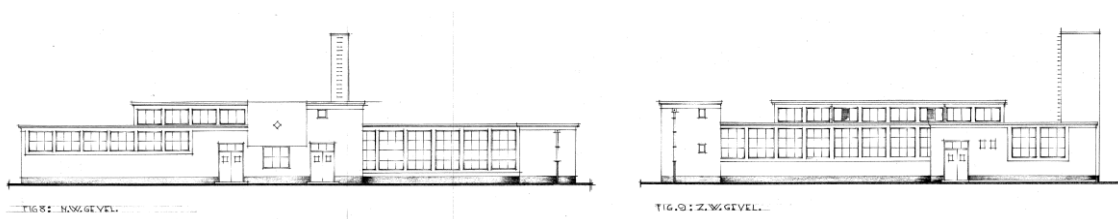
Eenlaags, grotendeels plat afgedekt paviljoenachtig gebouw met een complexe plattegrond en massaopzet.

De bouwdelen waarin de keuken is gehuisvest zijn plat afgedekt, de eetzaal heeft een flauw-hellend zadeldak. De gevelopeningen zijn uitgevoerd in staal en hebben een veelruitsverdeling.

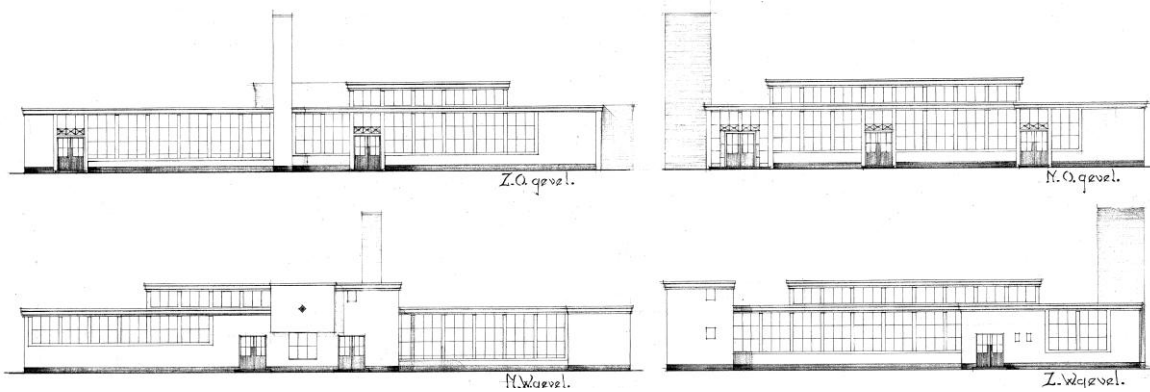
De gevels zijn uitgevoerd in Noors of kettingverband. Ook de uitbreiding uit 1975 is in dit verband uitgevoerd.

De dakrand van het platte gedeelte kent een eenvoudig betimmerd overstek in hout. De dakrand van de uitbreiding uit 1975 is uitgevoerd in een kunstharsplaat.

De gevelelementen van de oudste delen zijn omkaderd met een gestuukte rand, die gekoppeld is aan de dakrand. Dit kenmerk is overgenomen in de gebouwen die hierna werden gerealiseerd: het lesgebouw (U), de nieuwe officiersmess (J) en de nieuwe verenigingszaal (P).

Figuur 40 Aanzichten oorspronkelijk plan gebouw D (1951)

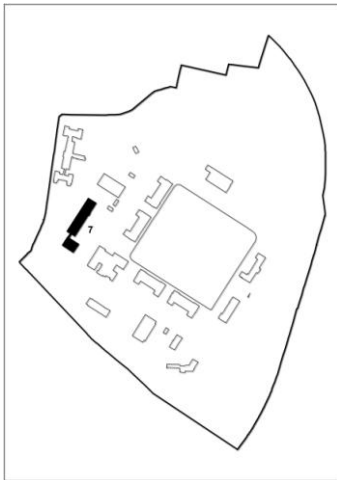
Figuur 41 Aanzichten gewijzigd plan gebouw D (1952)

Figuur 43 Gebouw D

Lesgebouw U

Inleiding

Lesgebouw van de Frederik Hendrik kazerne in Blerick, gerealiseerd rond 1954. Het gebouw bevindt zich aan de noordwestkant van het kazerneterrein, achter de keuken D. De stijl is functionalistisch, maar bevat ook typische wederopbouw-elementen. Het gebouw is in 1973 aan de linkerkant uitgebreid met een collegezaaltje.

Omschrijving

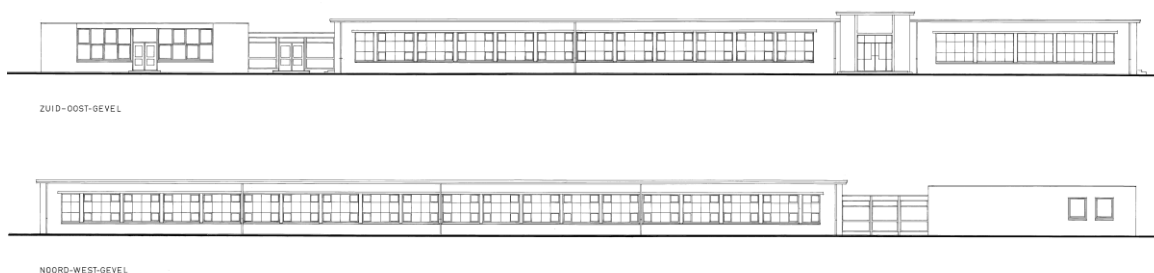
Plat afgedekt langgerekt gebouw met een rechthoekige aanbouw van latere datum, verbonden door een smal tussenlid. De hoofdentree ligt rechts in de voorgevel van de hoofdmassa en is opgenomen in een blok dat iets hoger is en iets naar voren springt. De verdiept liggende entree bestaat uit een brede stalen pui die benadrukt wordt met twee smalle witte pilasters in de gevel van vloer tot dakrand. De betonnen dakrand is dun en heeft een bescheiden overstek.

De stalen gevelelementen hebben een roedeverdeling die verwant is aan die van het keukengebouw. De ramen zijn geschakeld tot een bandraam; de horizontaliteit wordt benadrukt door een doorlopende witte band boven de gevelelementen.

De uitbreiding kent grotere gevelopeningen met een minder fijne roedeverdeling, direct gekoppeld aan de dakrand.

Interieur

in het kader van dit onderzoek is het interieur niet bezocht.

Figuur 44 Aanzichten revisietekening gebouw U, inclusief uitbreiding

Figuur 45 Gebouw U

Figuur 46 Entree gebouw U

Figuur 47 Uitbreiding Gebouw U

Telefooncentrale, gebouw Z

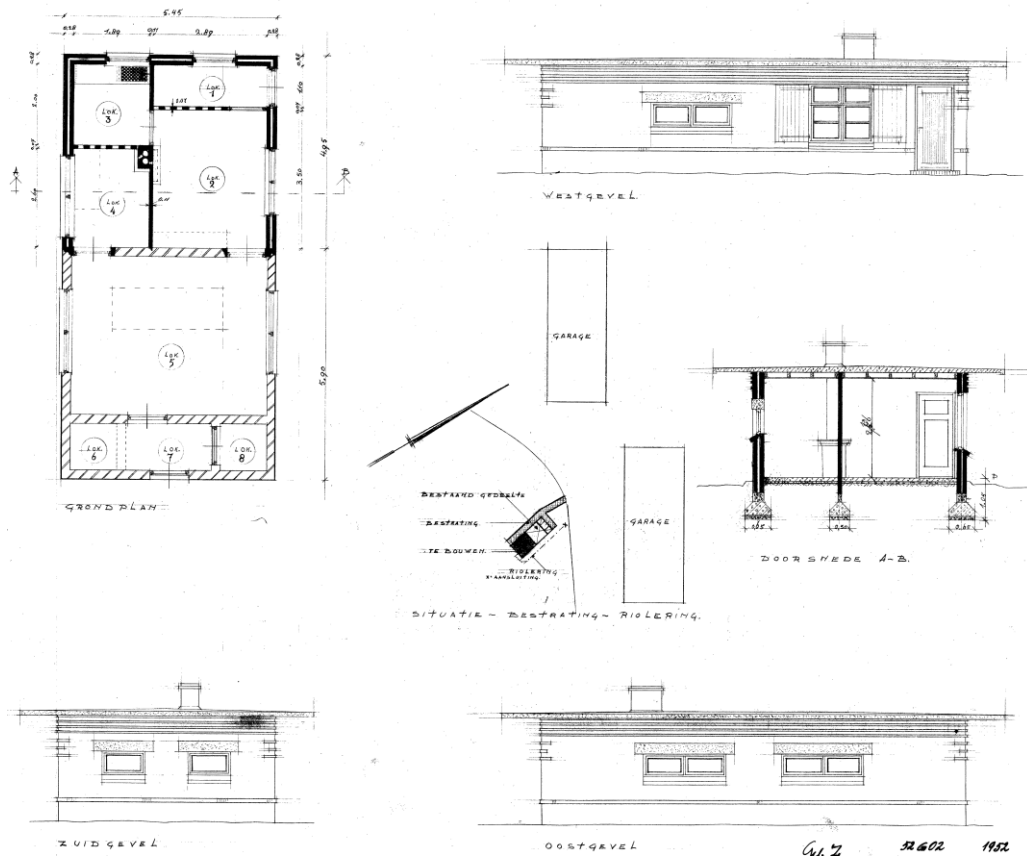
Inleiding

Ten noorden van de noordelijke punt van het exercitieterrein staat een kleine telefooncentrale met onbekende ouderdom. Het oorspronkelijk vierkante gebouw is in 1952 in stijl verlengd.

Omschrijving

rechthoekig gebouw met plat dak. Het betonnen dak heeft een opvallend groot overstek. Onder het overstek zijn 4 naar buiten stekende lagen in het metselwerkvlak aangebracht. De hoeken van het gebouw zijn daaronder met nog 3 uitgemetselde bakstenen randen versierd. De plint wordt gemarkeerd met een kopse rollaag.

De gevelopeningen zijn liggend en voorzien van zware sierbetonnen lateien, uitgezonderd het grote element naast de deur. Dit is vermoedelijk een latere wijziging: de rollaag van de plint is hier ook verdwenen. De gevels zijn in kruisverband gemetseld, net als de gebouwen uit 1913-1914.

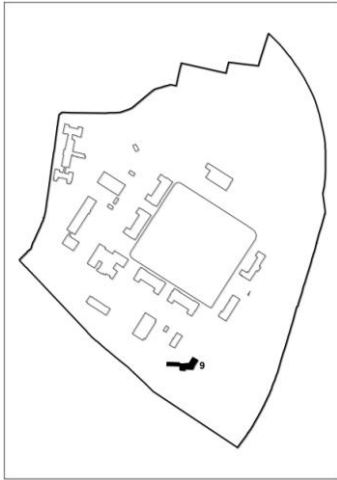

Figuur 48 Telefooncentrale, gebouw Z, na uitbreiding in 1952

Figuur 49 Gebouw Z

Officiersmess J

Inleiding

Officiersmess met logiesvertrekken van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick gebouwd in 1956. Het gebouw verving de voormalige villa van de familie Zegers, die in de tweede wereldoorlog zwaar beschadigd was geraakt. Het gebouw is een goed voorbeeld van wederopbouwarchitectuur: modern, met monumentale elementen.

Omschrijving

Het gebouw bestaat uit twee, plat afgedekte vleugels onder hoekverdraaiing. De hoofd vleugel bestaat uit drie delen: van rechts naar links een logiesgebouw, een entreegedeelte en een zaalgedeelte, dat t.o.v. de entree naar achteren wegnijkt. De lagere dienstvleugel, die dwars op de zaal staat, maakt hierdoor een begeleidend gebaar voor de entree. Het hele gebouw heeft een souterrain; de hoofd functies inclusief de entree liggen op de bel-etage. De entree krijgt hierdoor een voornaam karakter:

het hoogteverschil wordt overbrugd door een brede natuurstenen trap van 6 treden met bordes.

De gevelvlakken aan weerszijden van de entree zijn voorzien van siermetselwerk, waarin witte vierkante, natuurstenen tegels met militaire symbolen en emblemen zijn verwerkt. De emblemen verwijzen naar brigades (Irene, Menno van Coehoorn, Chassé, Gelderland), en naar het Regiment Limburgse Jagers. De entreedeur met glazen bovenlicht is benadrukt door sierbetonnen pilasters van vloer tot dakrand. Het platdak van de entree heeft een eenvoudige sierbetonnen daklijst en is voorzien van een sober metalen sierhekwerk.

Het logiesblok is aan de voorzijde voorzien van sierbetonnen gevelelementen met relatief kleine nagenoeg vierkante openingen. Aan de achterkant heeft dit bouwdeel verticale gebouwhoge puien met veel glas tussen muurdammen. Sierbetonnen daklijst.

De zaal is een relatief gesloten metselwerkblok, met vierkante gevelopeningen in een sierbetonnen kader.

De lage vleugel heeft in de kop een neven-entree, sobere natuurstenen trap. Net als de hoofdentree is entree benadrukt met pilasters aan weerszijden van opening, die van vloer tot dakrand lopen. De gevelopeningen zijn, net als bij de zaal in een sierbetonnen kader gevat. In de langsgevel zijn gekoppeld, zodat een bandraam ontstaat. Het dak lage vleugel is voorzien van een sierbetonnen die ook op het hoge logiesgedeelte en de entree is toegepast.

Interieur

interieur is in het kader van dit onderzoek niet Een historische foto toont muurschilderingen in de zaalruimte die de geschiedenis van de Limburgse uitbeelden.

Figuur 50 Bar Officiersmes

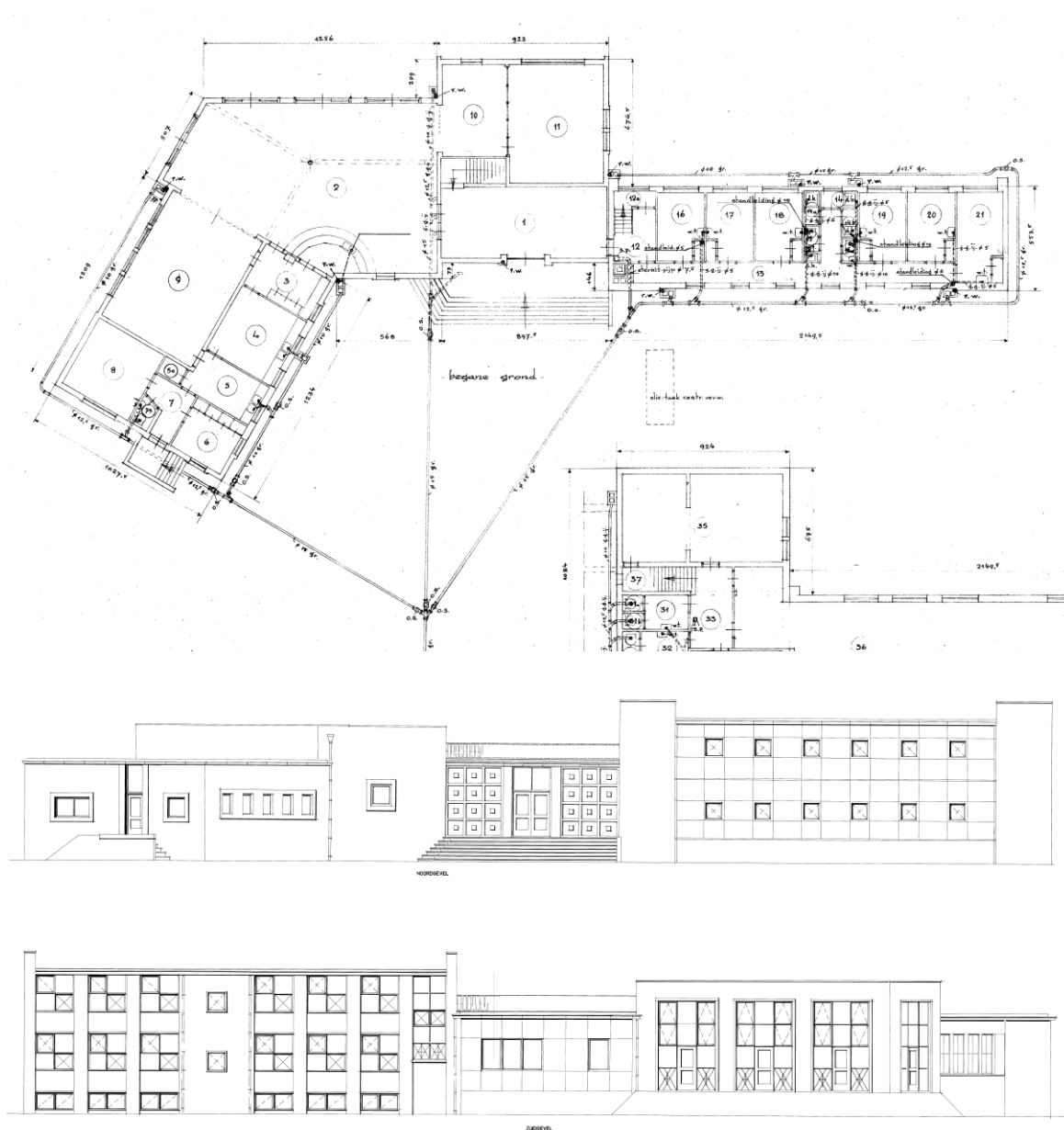

met een
deze
de

deze
van de
daklijst,

Het
bezoekt.

jagers

Figuur 51 Bouwtekeningen gebouw J

Figuur 52 Gebouw J

korporaalskantine P**Inleiding**

korporaals- later manschappenkantine, gebouwd in 1961. Het gebouw is aan de noordoostzijde van het kazerneterrein gesitueerd. De kantine is in 1968 uitgebreid. Het gebouw heeft functionalistische kenmerken. Het gebouw is goedbeschouwd meer dan een kantine: de hoofdzal is voorzien van een podium en een balkon, en bood daarmee mogelijkheden voor gebruik als theaterzaal.

Omschrijving

Hoog rechthoekig hoofdvolume met flauw-hellend dak, aan de noordoostzijde een lager, plat afgedekt volume.

Het hoofdvolume heeft in de gemetselde, symmetrische noordwestgevel (voorgevel) een centraal geplaatste entreepartij, bestaande uit 2 dubbele deuren met bovenlicht in staal, verdiept liggend in het gevelvlak, en omkaderd met een taps naar binnen lopend gestuukt kader. Aan weerszijden van de entreepartij staan vierkante ramen met een smal kader, aan de buitenkant van het gevelvlak geplaatst. In de rechterzijgevel, gericht op het exercitieterrein, staan 3 soortgelijke vierkante ramen, maar deze liggen niet op het gevelvlak. Deze gevel is opgebouwd uit twee gemetselde eindvlakken, met daartussen 7 gebouwhoge stalen puien met veel glas tussen betonnen kolommen. In de middelste en de twee buitenste puien zijn dubbele openslaande deuren opgenomen.

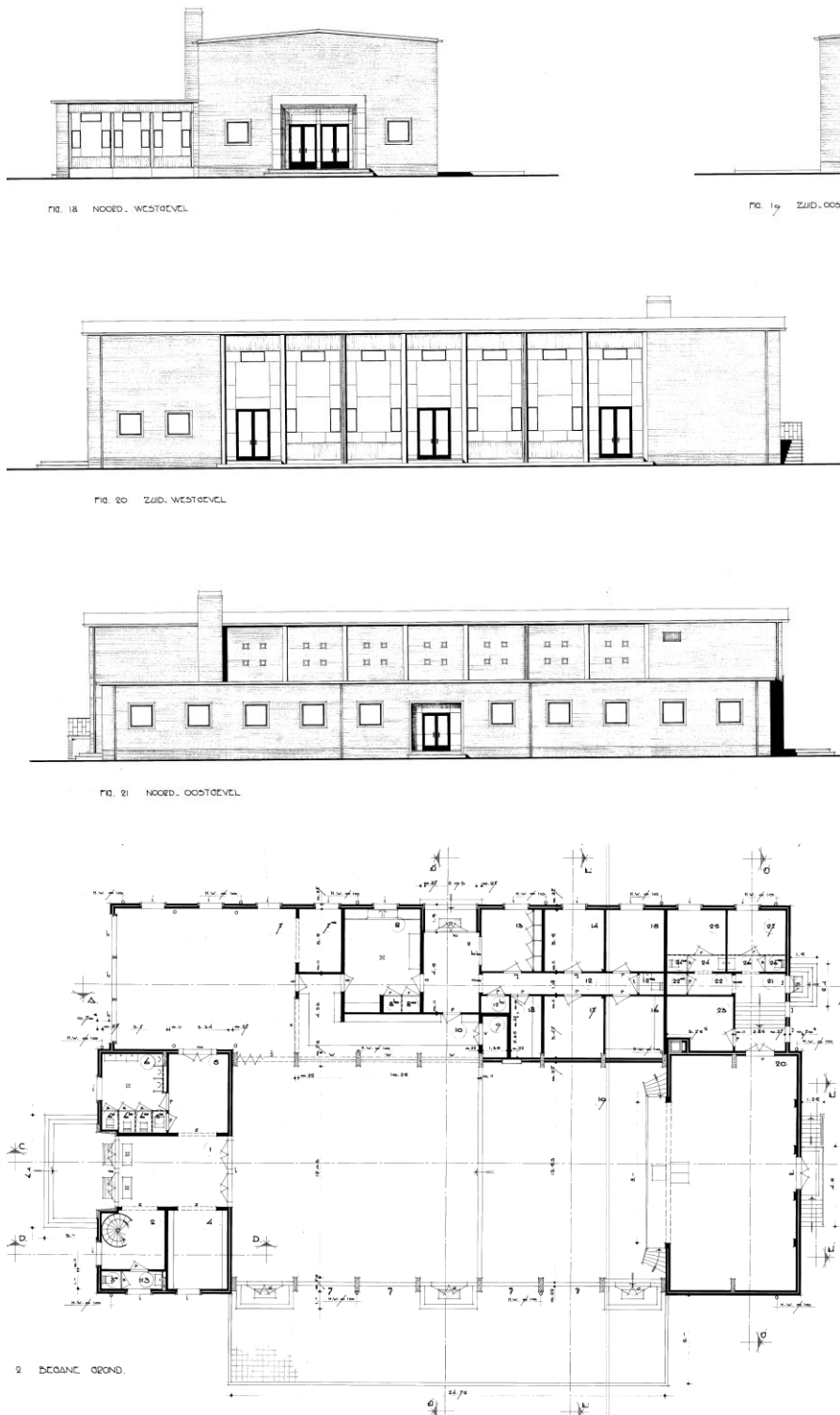
In de achtergevel een trap van 6 treden die naar een achterdeur (buitendeur podium) leidt.

De aanbouw aan de noordoostzijde is langer dan de hoofdmassa en steekt voor de voorgevel uit. Dit uitstekende gedeelte is later in 1968 toegevoegd. In de noordwestgevel van deze aanbouw staat een hoge stalen pui. De zuidwestgevel, die de hoofdentree flankiert, heeft een nevenentree met bovenlicht en twee eenvoudige vierkante ramen.

Zowel hoofdmassa als aanbouw hebben een slanke dakrand met bescheiden overstek.

Interieur

Het interieur is niet onderzocht. Mogelijk bevat het nog originele onderdelen.

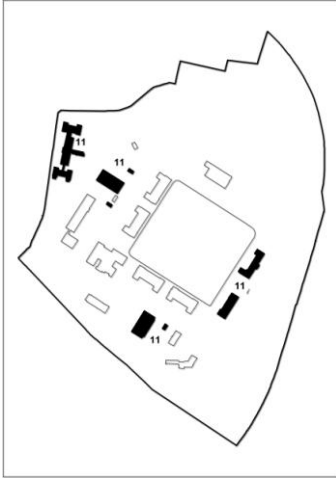

Figuur 53 Bouwtekeningen gebouw P

Figuur 54 Gebouw P

Rijksmonumenten

3. Waardestelling

3.1. Criteria waardestelling

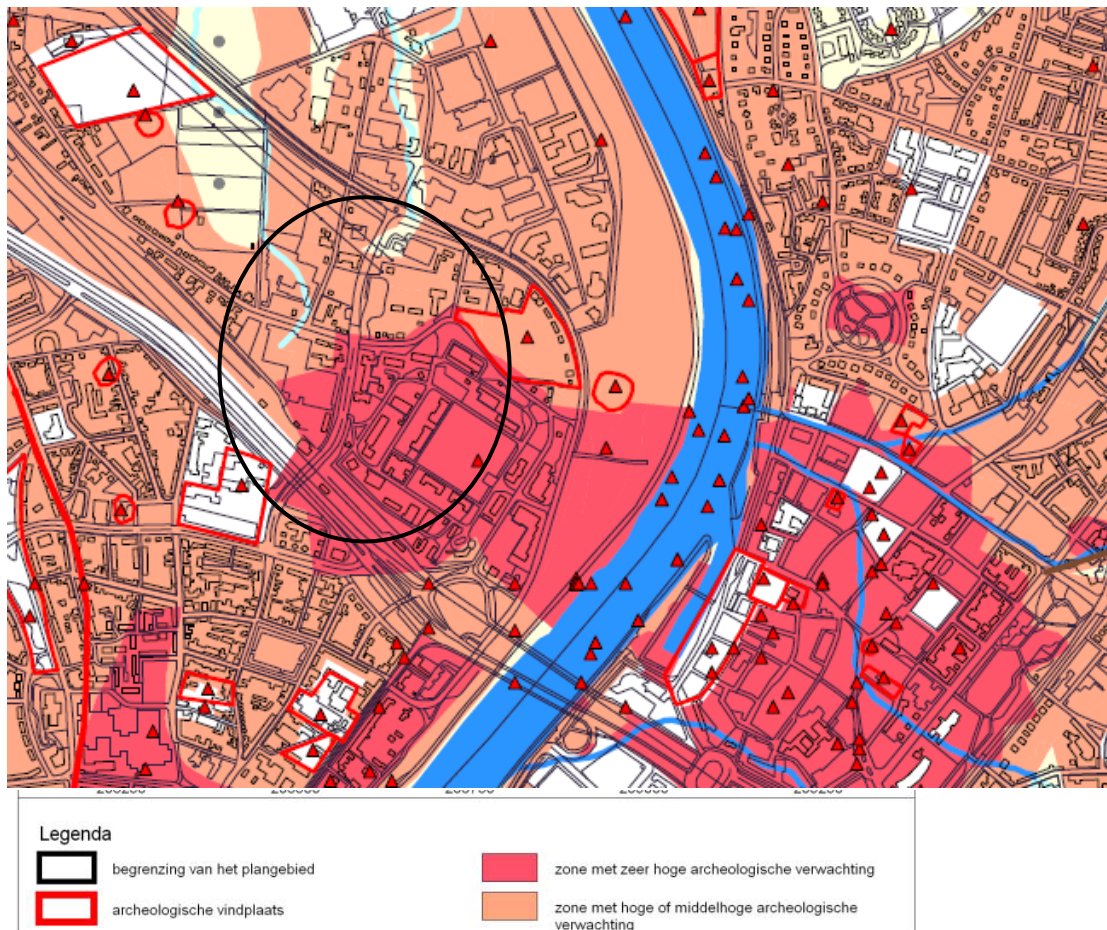
kader

De aanleg van een Fort in 1641 tot 1643 en een kazerne in 1910-1913, die daar op de linkeroever van de Maas op een zandkop met een geheel eigen structuur, architectuur en ontwikkeling maakt het KazerneKwartier onmiskenbaar tot een cultuurhistorisch bijzonder fenomeen. Reden waarom de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed acht verschillende gebouwen heeft aangewezen als rijksmonument (zie bijlage 2 rijksmonumenten). De bovengrondse resten van het fort zijn ten tijde van de Vestingswet voor een groot deel verdwenen. De resten van de kazerne hebben de tand des tijds tot nu toe goed doorstaan, maar staan nu onder druk vanwege de ontwikkelplannen van het KazerneKwartier. Daarom zijn voor de waardering van de huidige restanten de volgende overwegingen van groot belang:

- Voor het fort werd een model gehanteerd dat paste in het toenmalige landschap. De layout van het fort vormde uitgangspunt voor de bouw van de latere kazerne. In het huidige landschap zijn enkele onderdelen van het fort nog herkenbaar.
- Voor de Kazerne werd een rationeel model gehanteerd dat als paviljoenbouw wordt getypeerd. Kazernes van dit type hadden als belangrijkste kenmerk dat verschillende functies in afzonderlijke gebouwen waren ondergebracht. T.o.v. de negentiende-eeuwse kazernebouw werd de erfindeling steeds belangrijker: open ruimtes, gebouwen en infrastructuur waren zodanig gelegen dat een efficiënte en functionele bedrijfsvoering mogelijk was. Een netwerk van wegen verbond de paviljoens. Het overgrote deel van de oorspronkelijke kazernegebouwen is nog aanwezig, maar staat nu onder druk t.g.v. de ruimtelijke plannen. Het is van groot belang de het model herkenbaar te houden.

Archeologische beleids- en verwachtingenkaart

Voor de gemeente Venlo is in 2007 door Raap een archeologische beleids- en waardenkaart gemaakt. Deze kaart is vastgesteld. Het grootste deel van het onderzoeksgebied heeft een zeer hoge archeologische verwachting: rood op de beleids- en verwachtingenkaart. Dit gebied valt samen met het grondgebied van het Fort St. Michel. Het noordoostelijk en zuidoostelijk deel van het plangebied, dat buiten het grondplan van het Fort St. Michel valt, heeft daarentegen middelhoge archeologische verwachting (Figuur 55).⁵⁷

Figuur 55 Uitsnede uit de Archeologische beleids- en verwachtingenkaart van de gemeente Venlo

- Zone met een zeer hoge archeologische verwachting (archeologisch monument of historische dorps- of stadskern. *Beleidslijn is om het archeologisch erfgoed 'in situ' te bewaren. Als dit niet mogelijk is, wordt geadviseerd om vroegtijdig in de planvorming een historisch onderzoek en een archeologisch onderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (al dan niet met bureaustudie) te laten uitvoeren. Tijdens dit onderzoek zal informatie worden verzameld op basis waarvan belangenafweging en verdere besluitvorming kan plaatsvinden. Voorstel bij archeologische monumenten: geen bodemingrepen. Voorstel in historische stads- of dorpskern ondergrens van archeologisch onderzoek: bij planvorming van minimaal 30 cm diepte en een omvang van 100 m²; tevens wordt aanbevolen om altijd archeologisch onderzoek binnen een straal van 50 meter van een archeologische vindplaats te laten uitvoeren.*
- Zone met een hoge of middelhoge archeologische verwachting

⁵⁷ Van Dijk 2007

Beleidslijn is om het archeologisch erfgoed 'in situ' te bewaren. Als dit niet mogelijk is, wordt geadviseerd om vroegtijdig in de planvorming een archeologisch onderzoek in de vorm van een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) te laten uitvoeren. Tijdens dit onderzoek zal informatie worden verzameld op basis waarvan belangenafweging en verdere besluitvorming kan plaatsvinden. Voorstel ondergrens archeologisch onderzoek: bij planvorming van minimaal 30 cm diepte en een omvang van 250 m².

- Binnen de begrenzing van het plangebied is een aantal archeologische vindplaatsen weergegeven. *"Beleidslijn is om het archeologisch erfgoed 'in situ' te bewaren en behoud van de bestaande situatie is gewenst: ingrepen die leiden tot aantasting van de archeologische resten dienen zoveel mogelijk te worden vermeden. Als dit niet mogelijk is, dient vroegtijdig in de planvorming een waarderend onderzoek te worden uitgevoerd. Vindplaatsen in de gebieden waar geen archeologisch onderzoek noodzakelijk is, zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Tijdens dit onderzoek zal informatie worden verzameld op basis waarvan belangenafweging en verdere besluitvorming kan plaatsvinden."*

3.2. Methodiek

Het KazerneKwartier is cultuurhistorisch een bijzonder fenomeen. Toch zijn niet alle onderdelen even waardevol. Daarom is op de waardekaarten voor het bovengrondse erfgoed onderscheid gemaakt tussen:

- Rood: gave, representatieve en authentieke onderdelen met een hoge monumentale waarde die aangewezen zijn als rijksmonument en behouden moeten blijven. De benadering is restauratief. Voor wijzigingen aan deze onderdelen geldt het uitgangspunt 'Nee, tenzij ...', gevolgd door een overtuigende en grondig gefundeerde argumentatie en dito uitwerking die leidt tot een versterking van de monumentale waarden.
- Groen: gave, representatieve en authentieke onderdelen met een hoge monumentale waarde die behouden moeten blijven. Deze gebouwen behoren tot hetzelfde complex en vormen een eenheid met de rijksmonumenten. De benadering is restauratief. Voor wijzigingen aan deze onderdelen geldt het uitgangspunt 'Nee, tenzij ...', gevolgd door een overtuigende en grondig gefundeerde argumentatie en dito uitwerking die leidt tot een versterking van de monumentale waarden.
- Blauw: karakteristieke authentieke onderdelen met een positieve architectuur- historische waarde waarvan behoud of reconstructie wenselijk cq. mogelijk is. De benadering is behoedzaam en gericht op versterking van het totaalbeeld. Voor noodzakelijke wijzigingen aan deze onderdelen geldt het uitgangspunt 'Niet wenselijk, tenzij ...', gevolgd door een argumentatie en een uitwerking die vanuit cultuurhistorisch perspectief blijk geven van respect en zorgvuldigheid.
- Ongekleurd: sterk gewijzigde of niet oorspronkelijke onderdelen met een beperkte tot indifferente monumentale waarde die niet in de huidige staat behouden hoeven worden. Aangepaste vervanging is mogelijk.

3.3. Historische geografie, morfologie, landschap en groen

De historische geografie bestaat uit drie hoofdlagen:

- a. Blariacum
- b. Het fort
- c. De militaire kazerne

3.3.1. De Romeinse en Middeleeuwse nederzetting Blariacum

Van de tijd vóór 1450 zijn in het plangebied geen bovengrondse relictten aanwezig. Het is niet bekend waar deze nederzettingen precies hebben gelegen.

3.3.2. Het fort St. Michiel

In het plangebied is al in 1461 een versterking aangelegd, die kort daarna weer werd afgebroken. In de loop van de zestiende eeuw werd hier opnieuw een tijdelijke schans gebouwd. Hiervan zijn geen bovengrondse overblijfselen.

Vanaf 1641 tot 1643 werd het fort St. Michiel gebouwd. Het fort had een vorm van een gelijkmatige vijfhoek, voorzien van vijf bastions en is gebouwd op een hoge kop ten westen en zuiden van een oude (moerassige) geul in de nabijheid van de Maas. Tussen 1702-1713 werd de tot dan toe droge gracht van fort St.-Michiel uitgediept en voorzien van water. Twee aarden wallen verbonden het fort met de Maasoever. Aan de buitenzijden van deze dijkachtige uitlopers werden grachten gegraven. Ook werd een kanaaltje gegraven van het fort naar de Maas. Deze is verdwenen, maar is ongetwijfeld nog in de ondergrond herkenbaar. Ditzelfde geldt voor de ooit natte zone ten noorden en oosten van de Horsterweg. Rondom het fort is een lege zone als schootsveld ingericht. Op kaarten vanaf ca. 1751 is een weg aangegeven. De weg volgt de contouren van het fort en diende waarschijnlijk om het fort te ontsluiten. Alleen aan de noordzijde van het fort loopt op de locatie van deze weg, nog steeds een weg. Het gaat om de huidige Horsterweg. **Deze weg is het enige, nu nog zichtbare relict dat direct verwijst naar fort St. Michel.**

De vesting zelf is helemaal uit het zichtbare/ bovengrondse landschap verdwenen. Zoals met archeologisch onderzoek is aangetoond, zijn de funderingen van het fort onder de grond nog wel bewaard gebleven.⁵⁸ **Wel herinneren de basiselementen/ oorspronkelijke lay-out van de kazerne (binnen de contouren van het fort) en de locatie van de hoofdingang (min of meer op dezelfde locatie als die van het fort) aan het fort.**

De stijlranden die waarschijnlijk te maken hebben met de omgrachting van het fort aan de noordoost en zuidoost zijde van het fort zijn nog heel lang in het landschap te zien geweest, zijn thans ook verdwenen. **Alleen aan de zuidoost zijde is nog een kleine verhoging in het landschap aanwezig.**

Daarnaast zijn delen van de kazerne en garnizoensweg te herleiden tot de eindfase van het functioneren van het fort (Figuur 56).

⁵⁸ Weiskoning en van de Graaf 2011

Figuur 56 Fort St. Michiel en de kazernegebouwen geprojecteerd op de kadasterkaart van het plangebied⁵⁹

Onder Belgisch bewind (1830-1839) werd, tussen fort St.-Michiel en de Maas, het aarden bastion fort Leopold gebouwd. De aardenwerken van fort Leopold zijn waarschijnlijk omstreeks 1871 deels verwijderd toen het Rijk het gebied tussen het voormalige fort en de Maas herinrichtte. Een verhoging nabij de Maas heeft nog lang aan dit bastion herinnerd. Tussen 1954 en 1958 verdwenen de laatste resten van dit aarden bastion. Van het bastion fort Leopold zijn geen bovengrondse overblijfselen.

Samenvattend kan gesteld worden dat bovengronds geen zichtbare cultuurhistorische waarden herinneren aan de periode vóór het fort St. Michel.

Overblijfselen van het fort St. Michel zijn wel in het plangebied aanwezig. De Horsterweg, die samenvalt met de weg rondom het fort, is het meest in het oog springende en aansprekende relict. Dat maakt deze weg heel bijzonder. Daarnaast dateert een deel van de kazerne en garnizoensweg uit de eindfase van het fort. Tenslotte is de locatie van de huidige hoofdingang van het kazerneterrein, nagenoeg gelijk aan de locatie van de ingang van het fort.

⁵⁹ Albert Kiefer/ Gemeente Venlo

3.3.3. De militaire kazerne Frederik Hendrik

40 jaar na de sloop van het Fort St. Michel werd van 1910-1913 een kazerne in het plangebied gebouwd. De architecten van de kazerne hebben zich in hun ontwerp laten leiden door de ligging van het fort en de landschappelijke situatie.

De ruim bemeten appèlplaats annex exercitieterrein en de vrijstaande gebouwen verleenden de kazerne een ruimtelijke indruk. Aan de oostzijde van de appèlplaats lagen het wachtgebouw en het kantinegebouw; aan de zuid- en de westzijde telkens twee identieke legeringsgebouwen. In 1915 werd het kazernecomplex aan de noordwestelijke zijde uitgebreid met een militair hospitaal.

De belangrijkste relictten uit de periode van 1910 tot WOII betreffen de basis lay-out van het kazerneterrein. Deze is altijd hetzelfde gebleven gedurende de in gebruik tijd van de kazerne

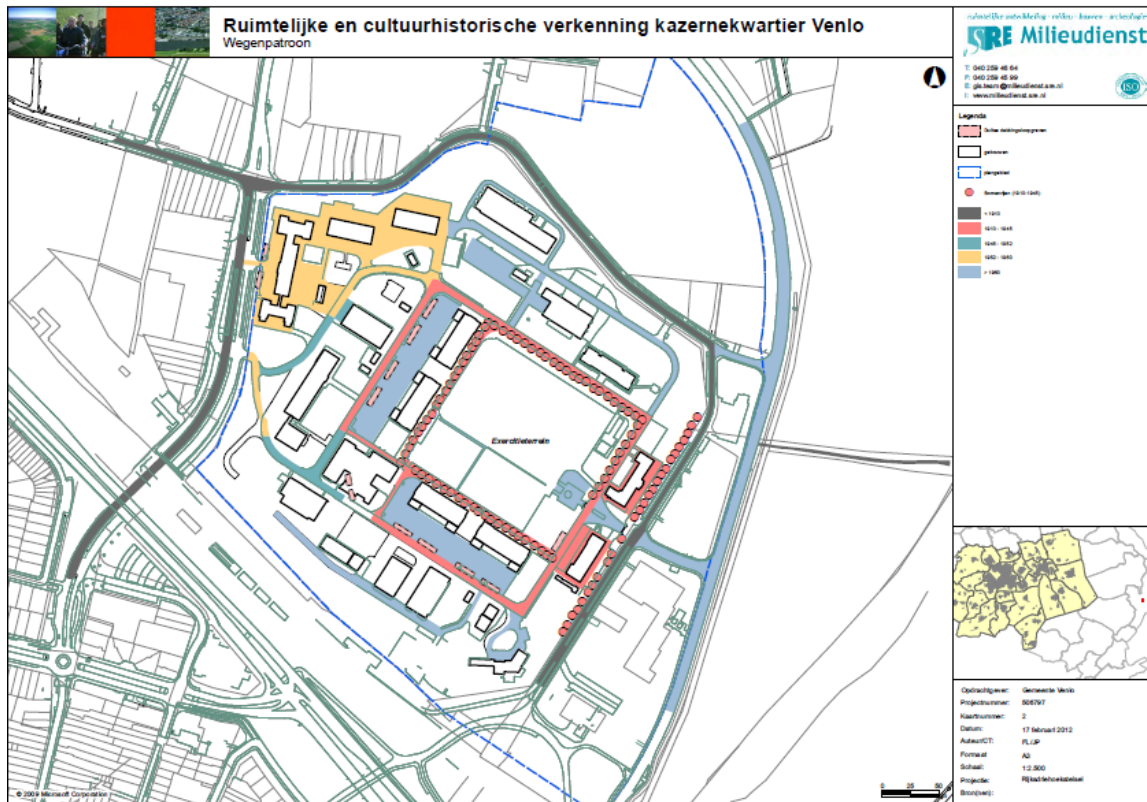
Deze bestaat uit het exercitie terrein (rijksmonument) met de bomenrijen eromheen, de drie blokken ten oosten, westen en zuiden ervan en de ingangspartij. Opvallend is dat deze binnen de contouren van het voormalige fort gelegen zijn. **Daarnaast is de locatie van de hoofdingang min of meer dezelfde als die van het fort.**

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de kazerne in gebruik bij de Duitse bezetter en werden diverse gebouwen beschadigd. Ook werden verschillende loopgraven en bunkers aangelegd om het complex goed te kunnen verdedigen. In 1946 konden Nederlandse troepen weer gebruik maken van de kazerne en begonnen de herstelwerkzaamheden.

Daarnaast werden vanaf 1954 nog meer aanpassingen aan het terrein doorgevoerd, maar de oorspronkelijke basis lay-out is altijd onaangetast gebleven. de aanpassingen betreffen dan ook voornamelijk de inrichting van het terrein in de schil rondom de oorspronkelijke lay-out.

Samenvattend

De meeste nog zichtbare cultuurhistorische en landschappelijke elementen behoren tot de periode dat het plangebied in gebruik was als kazerneterrein. Ze dateren uit de bouwperiode (tot 1913) of zijn van latere datum. De oudste betreft het exercitieterrein met bomen, de drie bouwblokken ten westen, zuiden en oosten ervan en de ingangspartij.

Figuur 57 Stedenbouwkundige en landschappelijke waardenkaart

3.4. Historische stedenbouw en gebouwen

Kazernecomplex

Hoewel het kazerneterrein als geheel niet is beschermd (het is niet als een beschermd stadsgezicht aangewezen) heeft de rijksdienst toch een waardering aan het gehele ensemble gegeven. Dit ensemble beperkt zich formeel tot de optelling van de beschermde objecten.

Waardering volgens het monumentenregister:

Het complex Frederik Hendrik kazerne bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het complex voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van kazernes in Nederland. Het kazernecomplex bezit ensemblewaarden door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo.

Het complex is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van de meeste gebouwen.

Uit dit onderzoek blijkt dat een aantal oorspronkelijke gebouwen niet als beschermd rijksmonument zijn aangewezen, terwijl ze voor ensemblewaarden van het complex van grote betekenis zijn. Dit zijn de legeringsgebouwen B, C, E en F, het scherm- en gymnastieklokaal K en de oorspronkelijke paardenstal R, die later in stijl is verlengd.

Deze gebouwen behoren tot het oorspronkelijke ensemble en zijn onderdeel van de typologie van de kazerne. Stilistisch vormen ze een eenheid met de rijksmonumenten op het terrein: kozijnen, lateien, dakranden enzovoorts vormen een grote familie.

Exercitieterrein

De beschrijving van het exercitieterrein noemt een aantal zaken die inmiddels verdwenen zijn: de hardloopbaan en het grasveld. De waarde van deze zaken is overigens betrekkelijk: het terrein heeft in de loop der tijd verschillende invullingen gehad, waarbij alleen de openheid een echt essentiële eigenschap is.

Waardering volgens het monumentenregister:

Het centraal op het terrein van de Frederik Hendrikkazerne gelegen sport- en exercitieterrein met hardloopbaan, gazon en eikenbeplanting van twaalf eiken aan de noordzijde van de carré (binnenzijde)

vertegenwoordigt algemeen belang wegens:

- de ouderdom;
- de functie en betekenis voor de geschiedenis van het Nederlandse leger, met name voor de geschiedenis van de Koninklijke Landmacht;
- de gaafheid met elementaire kenmerken als openheid, soberheid en doelmatigheid;
- de belevings-, ervarings- en herinneringswaarden die in de militaire aanleg besloten liggen;
- de ensemblewaarde, als onderdeel van het militaire complex Frederik Hendrikkazerne.⁶⁰

Het stratenverloop op het terrein is grotendeels identiek aan de oorspronkelijke lay-out van het kazerneterrein.

60 RCE, Redengevende beschrijving exercitieterrein Frederik Hendrik kazerne, **Monumentnummer: 527711**

Figuur 58 Exercitieterrein

Overige bebouwing

Op het terrein staat een tweetal kleine bijgebouwen die bijdragen aan de ensemblewaarden omdat ze óf nauw aansluiten op de architectuur van de overige gebouwen, óf zeer specifiek zijn voor de militaire functie en voor de ontwikkeling van het kazernecomplex.

Dit betreft de gebouwtjes Z en AO.

De gebouwen D, J, P en U zijn voorbeelden van wederopbouwarchitectuur en markeren de breuk met de traditionalistische bouwstijl van de vooroorlogse periode. Ze hebben vanwege hun specifieke functie voor de kazerne cultuurhistorische waarde, maar Voor zover er sprake is van architectuurhistorische waarden worden deze gebouwen in de volgende paragraaf besproken.

De overige bebouwing op het terrein heeft voor de ensemblewaarden van het kazernecomplex geen toegevoegde waarde, of is in architectuurhistorische zin niet interessant. De loodsen X en Y onderscheiden zich niet van de loodsen die ook op rangeerterreinen in de periode na de tweede wereldoorlog werden neergezet. Werkplaats N is door zijn laat-functionalistische vormgeving in architectonische zin wel interessant, maar weinig specifiek. Gebouw O is een goed voorbeeld van de sporthal-bouw uit deze periode, maar heeft geen relatie met de overige bebouwing en is evenmin specifiek. De gebouwen AK en AS zijn architectonisch oninteressante en indifferente gebouwen, zonder relatie met de omringende bebouwing. Beide gebouwen hebben zelfs een storende invloed op de ensemblewaarden van het complex.

Dit onderzoek heeft zich beperkt tot de bebouwing binnen de grenzen van het kazerneterrein. De woningen ten Noorden van de Horsterweg en de bebouwing ten oosten van de garnizoensweg is niet in het onderzoek betrokken.

Waardering per gebouw

Legeringsgebouwen B, C, E en F

Waardering

De voormalige legeringsgebouwen van de Frederik Hendrik kazerne bezitten cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van de gebouwen voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. De gebouwen bezitten ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. De gebouwen zijn tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid

Paardenstal R

De voormalige paardenstal van de Frederik Hendrik kazerne bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tot slot van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid

Scher- en gymnastieklokaal K

Het voormalige scherm- en gymnastieklokaal van de Frederik Hendrik kazerne bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tot slot van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid.

Gebouw AO (fietsenstalling)

Het gebouwtje bezit enige cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. Het gebouwtje bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de stilistische verwantschap met de grote monumentale gebouwen op het terrein. Het gebouwtje is tot slot van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid

Keuken en kantine, gebouw D

Het gebouw bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde als gaaf voorbeeld van wederopbouwarchitectuur in Nederland en door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen.

Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex, maar ook vanwege de aanwezigheid van een aantal gebouwen uit de wederopbouwperiode op hetzelfde kazernecomplex. De gaafheid van de architectuur van het oorspronkelijke gebouw is door de latere toevoegingen deels verloren gegaan.

Lesgebouw U

Het gebouw bezit enige cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde als gaaf voorbeeld van wederopbouwarchitectuur in Nederland en door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen.

Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex, maar ook vanwege de aanwezigheid van een aantal gebouwen uit de wederopbouwperiode op hetzelfde kazernecomplex. Het gebouw is tot slot van algemeen belang vanwege de gaafheid van de architectonische verschijningsvorm. Deze gaafheid wordt door de uitbreiding uit 1973 nauwelijks aangetast.

Telefooncentrale, gebouw Z

Het gebouwtje bezit enige cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. Het gebouwtje bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex. Het gebouwtje is tot slot van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid.

Officiersmessen J

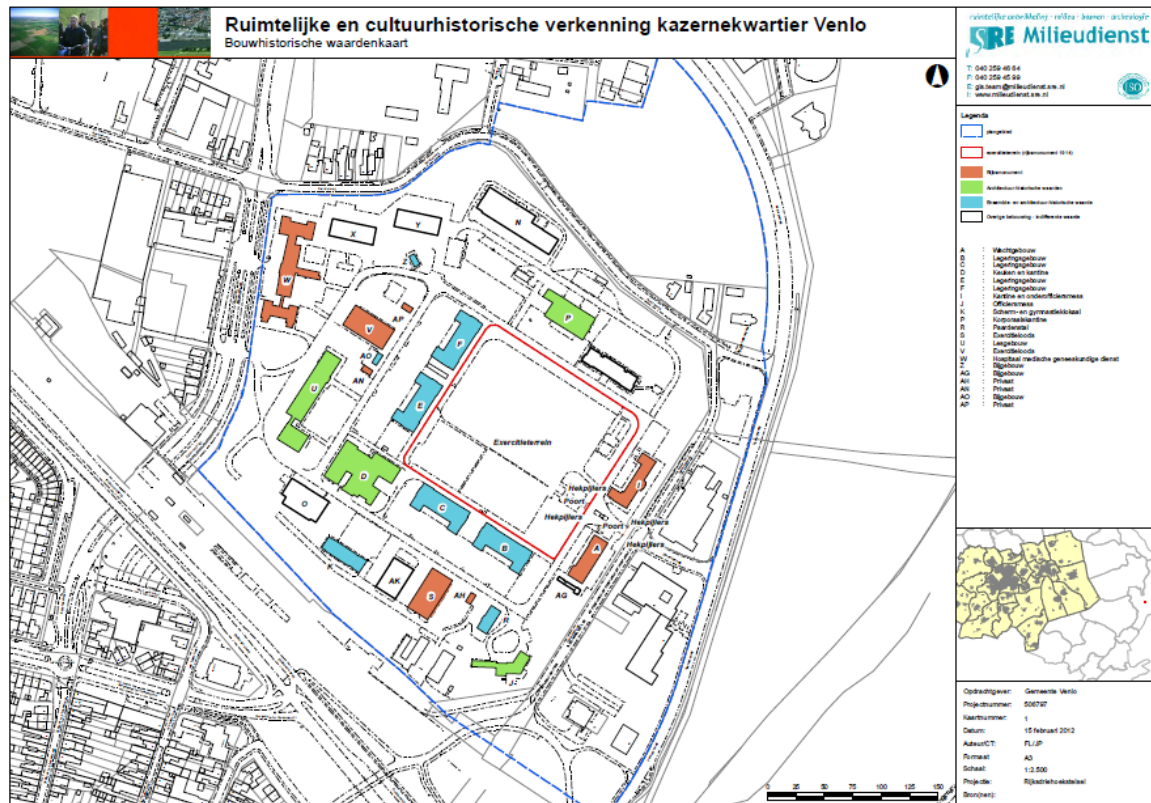
Het gebouw bezit enige cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde als gaaf voorbeeld van wederopbouwarchitectuur in Nederland en door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen.

Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex, maar ook vanwege de aanwezigheid van een aantal gebouwen uit de wederopbouwperiode op hetzelfde kazernecomplex. Het gebouw is tot slot van algemeen belang vanwege de gaafheid van de architectonische verschijningsvorm.

korporaalskantine P

Het gebouw bezit enige cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. Het gebouw heeft architectuurhistorische waarde als gaaf voorbeeld van wederopbouwarchitectuur in Nederland en door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen.

Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex, maar ook vanwege de aanwezigheid van een aantal gebouwen uit de wederopbouwperiode op hetzelfde kazernecomplex. Het gebouw is tot slot van algemeen belang vanwege de gaafheid van de architectonische verschijningsvorm.

Figuur 59 Bouwhistorische waardenkaart

4. Conclusies en aanbevelingen

Met deze Ruimtelijke en Cultuurhistorische verkenning worden de cultuurhistorische aspecten met betrekking tot historische bouwkunst en stedenbouw/landschap in beeld gebracht en gewaardeerd. In dit hoofdstuk worden conclusies en adviezen gegeven over de wijze waarop er met de cultuurhistorische waarden kan worden omgegaan.

4.1. Historische geografie, morfologie, historisch landschap en groen

In verband met de voorgenomen ontwikkeling van het KazerneKwartier van Venlo, is voor het onderhavige plangebied een ruimtelijk en cultuurhistorische verkenning uitgevoerd naar de aanwezige cultuurhistorische waarden in het plangebied. Hieruit komt naar voren dat het KazerneKwartier van Venlo een lange ontwikkelingsgeschiedenis heeft doorgemaakt. Vanaf ca. 1450 heeft deze een voornamelijk militair karakter. In de 17de, 18de en 19de eeuw stond in het plangebied een militair fort. Bij de beslissing over de locatie van het fort heeft men zich laten leiden door de landschappelijke situatie. Na de ontmanteling van het fort eind 19de eeuw, werd begin 20ste eeuw een militaire kazerne gebouwd. In het ontwerp van de kazerne heeft men rekening gehouden met de lay-out van het fort. Opvallend is dat de basis lay-out, waarmee de kazerne begon binnen de contouren van het voormalige fort gelegen zijn. Daarnaast is de locatie van de hoofdingang min of meer dezelfde als die van het fort.

De in het plangebied aanwezige cultuurhistorische relictten betreffen zowel objecten als complexen, die refereren aan de verschillende tijdsperioden. Het is van belang deze waarden bij nieuwe gebiedsontwikkelingen als een belangenafweging mee te wegen. De cultuurhistorische aspecten zijn van belang voor de belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde en investeringswaarde voor het KazerneKwartier van Venlo. Ze bieden een inspiratiebron voor nieuwe (stedenbouwkundige) ontwikkelingen en zorgen voor continuïteit en houvast in een veranderende leefomgeving.

Er wordt geadviseerd om rekening te houden met de volgende zaken:

De ruimtelijke indeling van het plangebied is vanaf 1450 niet meer veranderd. Bij de bouw van de kazerne, begin 20ste eeuw, is rekening gehouden met deze geschiedenis. Wij adviseren deze trend door te zetten en de geschiedenis en ontwikkeling van het gebied zoveel mogelijk mee te nemen in de gebiedsontwikkeling:

1. De Horsterweg is de weg met de oudste oorsprong. Daarnaast verwijst deze vanwege zijn vorm naar het (bovengronds) verdwenen fort St. Michel. Wij adviseren deze weg te behouden. Ditzelfde geldt ook voor de weg die vanaf de noordzijde van de Horsterweg richting Maas loopt, de Kazerne en Garnizoensweg.
2. De oudste cultuurlandschappelijke elementen die behoren bij de Kazerne, betreffen het exercitie terrein (inclusief bomen), de rechthoeken ten zuiden, westen en oosten ervan en de ingangspartij. In deze lay-out is toegesneden op de landschappelijke ligging van het plangebied. Daarmee is ook rekening gehouden met de ligging van het voormalige fort. Wij adviseren deze oorspronkelijke lay-out in de nieuwe plannen te integreren.

4.2. Historische stedenbouw en gebouwen

Van de oorspronkelijke bebouwing van de kazerne is een groot aantal gebouwen bewaard gebleven.

Gebouwen A, I, S, V, W, AH, AN, AP zijn beschermde rijksmonumenten.

De legeringsgebouwen B, C, E en F zijn niet beschermd, maar hebben binnen het ensemble van het kazernecomplex dezelfde ensemblewaarde als de rijksmonumenten. Het is niet duidelijk waarom deze gebouwen geen monumentale status hebben gekregen, maar waarschijnlijk hebben de, architectonisch detonerende, plat afgedekte 3-laagse uitbreidingen hierin een rol gespeeld.

Gebouw K stamt ook uit de vroegste bouwperiode van het complex, en sluit qua architectuur nauw aan bij de overige oorspronkelijke bouw. Dit gebouw is later in stijl uitgebreid.

Hetzelfde geldt voor het stalgebouw R.

Het exercitieterrein heeft weliswaar monumentale status maar is in zijn huidige vorm (een kale asfaltvlakte) niet oud, en bevat aan de oppervlakte geen historisch materiaal, uitgezonderd het monumentje, dat overigens van latere datum is, en bij het vertrek van defensie in 2003 is ontmanteld.

Het terrein is, door de aanwijzing van afzonderlijke gebouwen en het exercitieterrein, als ensemble onvoldoende beschermd. Wanneer de gebouwen B, C, E, F en K door het ontbreken van bescherming tegen sloop, zouden verdwijnen, zou dit ten koste gaan van de ensemblewaarde van het geheel, en indirect van de rijksmonumenten afzonderlijk.

Van 4 andere gebouwen op het terrein kan worden gesteld dat zij door hun specifiek vormgeving en functionaliteit eveneens een bijdrage aan de ensemblewaarde van het complex leveren:

De drie bijgebouwtjes Z, AO en AG en het grote loodsgebouw R, dat, hoewel later gebouwd, naadloos op de oorspronkelijke bouwstijl aansluit.

Tot slot staan er een aantal gebouwen op het terrein die stilistisch geen relatie meer met het oorspronkelijke complex meer hebben. Een aantal van deze gebouwen heeft op zichzelf en door de specifieke functionaliteit wel architectuurhistorische waarde: het keukengebouw J, gebouw D, lesgebouw En zaal ...

De overige bebouwing op het terrein heeft een indifferente waarde: de loodsen X, Y, AK, de grote langwerpige loods aan de noord-oostzijde, de nieuwe sporthal? En de overige kleine gebouwen en bouwsels.

Buiten beschouwing zijn gebleven de gebouwen ten zuid-oosten van het kazerneterrein. Deze gebouwen liggen wel in het plangebied, maar hebben geen relatie met het kazerneterrein

Aanbevelingen:

Hoewel vanuit historisch oogpunt ook latere toevoegingen en verbouwingen waarde hebben, omdat ze wat vertellen over het veranderende gebruik in de tijd, is het te overwegen de gebouwen terug te brengen in hun oorspronkelijke staat. Dit geldt met name voor de 4 legeringsgebouwen. De aanbouwen uit de jaren 50 en de kunststof kozijnen vormen een inbreuk op de architectonische kwaliteit van de gebouwen, en verzwakken de stedenbouwkundige samenhang met de overige oorspronkelijke bebouwing. Bij restauratie zou ook het terugbrengen van de dakkapellen en het herstellen van de entreepartijen moeten worden betrokken.

Bijlage 1: geraadpleegde bronnen

Literatuur :

- archief gemeente Venlo
- Denessen, R./X. van Dijk/W. Moorman, 2008: *Venlose Katernen 11: Blariacum, Fort Sint-Michiel, Frederik Hendrikkazerne. Venlo verwerft historische grond.* Venlo.
- Dijk, X.C.C. van, 2007: *Gemeente Venlo. Een archeologische verwachtings- en advieskaart.* (RAAP-rapport 1473), Amsterdam.
- Erfgoedverordening Gemeente Venlo 2010
- Frederik Hendrik Kazerne Ontwikkelplan 2025
- Graaf, W-S. Van de, in prep.: Het Spaanse fort Sint Michiel, Archeologisch onderzoek op het Kazerneterrein te Blerick (Archeodienst Rapport 100), Zevenaar.
- Hendriks, B.A.T.M. & J. Dijkstra, 2009: *Op zoek naar Fort St. Michiel en het Romeinse Blariacum. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek en proefsleuven op het Kazerneterrein.* ADC rapport 1585. Amersfoort.
- Janssens, M., 2011: *De Romeinse weg op de westoever van de Maas. Van Ittervoort tot Geysteren. Provincie Limburg; archeologische vooronderzoek: een bureauonderzoek, verwachtingskaart en Plan van Aanpak.* RAAP rapport 2090. Weesp.
- KazerneKwartier Venlo, beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan, Karres en Brands, december 2011
- KazerneKwartier Venlo, toelichting bestemmingsplan, april 2011
- Moorman, W., 2005: Fort St.-Michiel en Frederik Hendrikkazerne te Venlo, Historisch onderzoek in opdracht van de gemeente Venlo, Venlo
- Nijdam, L.C., 2009: *Frederik Hendrik Kazerne te Venlo.* Amersfoort (ADC-rapport 1793).
- Stichting Menno van Coehoorn, 1999: *Terminologie verdedigingswerken*, inrichting, aanval en verdediging, Utrecht.
- Van der Zee, R.M., 2012: Kazernekwartier, Blerick (gemeente Venlo); een archeologische inventarisatie (ADC Archeoprojecten rapport 2990), Amersfoort
- Van Genabeek, R.J.M., A.G. Oldenmenger, M.J. van Putten en J.M.J. Willems, 2005: Venlo Q4-plangebied. Cultuurhistorische inventarisatie en analyse (Baac rapport 05.076), 's-Hertogenbosch.
- Weiß-König, S./ W-S. van de Graaf, 2011: *Inventariserend Veldonderzoek – Proefsleuven Venlo KazerneKwartier – locatie MFC te Blerick*, Archeodienst Rapport 62, Zevenaar.
- Nota cultuurhistorie gemeente Venlo
- Nota Stadsbeelden
- Welstandsnota

Websites :

- Cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg (<http://flexiweb.limburg.nl/chw/login.asp>)
- www.watwaswaar.nl
- www.wipikedia.nl
- Monumentenregister RCE
- RCE, Redengevende beschrijving exercitieterrein Frederik Hendrik kazerne, Monumentnummer: 527711

Afbeeldingenlijst

Figuur 1 Illustratieve plankaart met de beoogde inrichting van het plangebied	4
Figuur 2 Plangrens	5
Figuur 3: Luchtfoto kazerneterrein en omgeving	6
Figuur 4 Cultuurlandschap	8
Figuur 5 Cultuurhistorische elementen	9
Figuur 6 Bouwkunde	10
Figuur 7 Vindplaatsen geprojecteerd op de landschappelijke situatie.	13
Figuur 8 Historische lagen KazerneKwartier Venlo	15
Figuur 9 Uitsnede uit de kaart van Janssens (1645)	17
Figuur 10 Impressie van het fort uit 1957	18
Figuur 11 De kaart van Hattinga (ca. 1751). Het noorden is boven	20
Figuur 12 kaart met de situatie in 1791	21
Figuur 13 Uitsnede uit de verzamelplan 1811-1832	22
Figuur 14 uitsnede uit de topografische militaire kaart (1830-1850)	23
Figuur 15 Uitsnede uit de plattegrond van Venlo van Van Gendt (bijgewerkt tot 1933)	24
Figuur 16 kaart met de situatie in 1868	25
Figuur 17 Uitsnede uit de topografische militaire kaart (Bonneblad 1905)	26
Figuur 18 Het eerste, nooit uitgevoerde, bouwplan voor het kazerneterrein	29
figuur 19 uitgevoerd oorspronkelijk bouwplan (circa 1910)	30
Figuur 20 Bouwplannen kazerneterrein met de contouren van fort St. Michiel (1910)	31
Figuur 21 Uitsnede uit topografische militaire kaart (bonneblad 1924 (boven) en 1936 (onder)	33
Figuur 22 Het kazerneterrein in 1959	35
Figuur 23 Het kazerneterrein in 1966	36
Figuur 24 uitsnede uit de kaart van 1954	37
Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1967 (boven) en 1987 (onder)	38
Figuur 26 Het kazerneterrein in 1990	39
Figuur 27 Reconstructie gemaakt van het fysische landschap	41
Figuur 28 Stedebouwkundige en landschappelijke waardenkaart	43
Figuur 29 Bouwtekening gebouwen B en C	47
Figuur 30 Bouwtekening	48
Figuur 31 Gebouw E	49
Figuur 32 Gebouw F	49
Figuur 33 Bouwtekeningen	50
Figuur 34 Tekening met uitbreiding uit 1952.	51
Figuur 35 Gebouw R	52
Figuur 36 Bouwtekening gebouw K	54
Figuur 37 Gebouw K	55
Figuur 38 Plattegrond en tekening gebouw AO	56
Figuur 39 Gebouw AO	57
Figuur 40 Aanzichten oorspronkelijk plan gebouw D (1951)	58
Figuur 41 Aanzichten gewijzigd plan gebouw D (1952)	58
Figuur 42 Plattegrond gebouw D	59
Figuur 43 Gebouw D	60
Figuur 44 Aanzichten revisietekening gebouw U, inclusief uitbreiding	61
Figuur 45 Gebouw U	62
Figuur 46 Entree gebouw U	62
Figuur 47 Uitbreiding Gebouw U	63
Figuur 48 Telefooncentrale, gebouw Z, na uitbreiding in 1952	64
Figuur 49 Gebouw Z	64
Figuur 50 Bar Officiersmes	65
Figuur 51 Bouwtekeningen gebouw J	66

Figuur 52 Gebouw J	67
Figuur 53 Bouwtekeningen gebouw P	69
Figuur 54 Gebouw P	70
Figuur 55 Uitsnede uit de Archeologische beleids- en verwachtingenkaart van de gemeente Venlo	73
Figuur 56 Fort St. Michiel en de kazernegebouwen	77
Figuur 57 Stedenbouwkundige en landschappelijke waardenkaart	79
Figuur 58 Exercitieterrein	81
Figuur 59 Bouwhistorische waardenkaart	84

Bijlage 2: Rijksmonumenten

Complexnummer: 524718

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Complexnaam:
Frederik Hendrik Kazerne

Aantal complexonderdelen: 9
Monumentnummers van complexonderdelen:
524719, 524720, 524721, 524722, 524723, 524724,
527711, 527712, 527713

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Hoofdadres van hoofdobject:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Complexomschrijving:

Omschrijving

Op de plaats van het voormalig Fort Sint Michiel op de westoever van de Maas werd omstreeks 1913-1914 de Frederik Hendrik kazerne gebouwd. Het kazerneterrein wordt aan de zuidoostzijde begrensd door de Garnizoenweg; aan de zuidwestzijde door de spoorlijn Venlo-Eindhoven, aan de noordwestzijde door de Kazernestraat en aan de noordzijde door de Horsterweg. Op het oorspronkelijk stervormig terrein, thans rechthoekig met afgeronde hoeken bevindt zich nog een aantal gebouwen uit de periode 1913-1914. Van deze gebouwen zijn de volgende beschermenswaardig: het voormalig wachtgebouw thans hoofdgebouw (A); het voormalig kantinegebouw voor de onderofficieren thans soldatenmess (I); twee voormalige exercitieloodsen thans garageloodsen (S en V); drie voormalige privaten, thans opslaggebouwtjes (AH,AN,AP); het vroegere hospitaal voor de medisch geneeskundige dienst thans ten dele nog steeds in gebruik voor de geneeskundige verzorging en gedeeltelijk in gebruik bij de Koninklijke Marechaussee (W). De beide hekpijlers bij de ingang van de kazerne en de beide hekpijlers met daaraan muurresten van het voormalige fort Sint Michiel zijn eveneens beschermenswaardig. Van de militaire aanleg wordt het centraal gelegen exercitieterrein met aan de noordzijde laanbeplanting ook beschermd.

Het toegepaste bouw materiaal is baksteen met hardsteen. De toegepaste architectuurstijl van de gebouwen is het Traditionalisme. Verantwoordelijk voor het ontwerp was de Genie te Nijmegen.

Op de bij deze omschrijving behorende kaart zijn de als beschermd monument aangewezen onroerende zaken in rood (de gebouwen A, AH, AN, AP, I, S, V en W en twee paar hekpijlers) of groen (de aanleg) aangeduid.

Waardering

Het complex Frederik Hendrik kazerne bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het complex voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van kazernes in Nederland. Het kazernecomplex bezit ensemblewaarden door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het complex is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van de meeste gebouwen.

Monumentnummer: 524719

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:
vml. Wachtgebouw (A)

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Omstreeks 1914 gebouwd voormalig wachtgebouw thans hoofdgebouw (A) van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick. Het gebouw is aan de zuidoostzijde links van de ingang van het kazerneterein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme met elementen uit Willem II gotiek. Omstreeks 1970 werd het gebouw gerenoveerd.

Omschrijving

Langwerpig rechthoekig voormalig wachtgebouw van de Frederik Hendrik kazerne. Het gebouw telt twee bouwlagen plus dakverdieping. Het gebouw heeft een zadeldak met Hollandse pannen, in de voor- en achtergevel drie topgevels met een zadeldak met wolfseinde. Het toegepaste bouw materiaal is baksteen en hardsteen. Rechthoekige vensters deels met stalen kozijnen deels met houten kozijnen met roede verdeling. Vensters met hardstenen dorpels en lateien. De voorgevel van het gebouw aan de straatzijde is symmetrisch ingedeeld. Het middendeel springt vanaf de tweede bouwlaag terug. In de eerste bouwlaag in het midden het ingangsportiek met een rondboogvormige toegang in hardsteen. Portiekvloer en deur zijn vernieuwd. Aan de bovenzijde van de rondboog een plaat hardsteen met daarop de naam Frederik Hendrik Kazerne. In de eerste bouwlaag over de gehele gevelbreedte de plint afgezet met een band hardsteen. Aan weerszijden van het portiek twee hoge rechthoekige ramen met zesruits

roedeverdeling. Aan de linker- en rechterzijde van deze hoge ramen zeven kleine raampjes. Op het vooruitspringende middendeel van de voorgevel een balkon met balustrade met bakstenen borstwering en zes hardstenen kanteelachtige kolommen. Het rechter- en linkerdeel van de voorgevel uitlopend in een topgevel met in de tweede bouwlaag twee maal twee rechthoekige vensters en in de topgevel drie kleinere vensters. In de tweede bouwlaag van het terugliggende middendeel tien hoge rechthoekige vensters. Het middendeel loopt uit in een topgevel met hierin twee maal twee rechthoekige vensters. In de rechterzijgevel een vernieuwde entreepui. Het venster bij de receptie is eveneens vernieuwd. In het middendeel van de linkerzijgevel in de eerste bouwlaag een deur met hierboven in de tweede bouwlaag een balkondeur met een brandtrap van omstreeks 1970. Deze deur in de tweede bouwlaag was oorspronkelijk een venster. Links en rechts van de deur in de eerste bouwlaag en van de balkondeur in de tweede bouwlaag twee vensters. Vrijwel symmetrische indeling achtergevel. Plint afgezet met een band hardsteen. Het middendeel en het linker- en rechtergeveldeel lopen uit in een topgevel. Het rechtergeveldeel springt iets vooruit en is iets smaller dan het linkergeveldeel. Het rechtergeveldeel telt in de eerste bouwlaag vier vensters, het linkergeveldeel telt in de eerste bouwlaag zes vensters. De entree in het middengeveldeel is omstreeks 1970 vernieuwd. Aan weerszijden van de entree in de eerste bouwlaag vier vensters met stalen kozijnen en zesruits roedeverdeling. Aan de bovenzijde van de entree twee maal twee trappenhuisvensters. In de middentopgevel twee kleine vensters en aan weerszijden een hoog venster. In de tweede bouwlaag van de achtergevel hoge vensters en twee maal twee kleine vensters. In de topgevels links en rechts drie kleine rechthoekige vensters. In het dakvlak twee dakkapellen. De structuur van het interieur is grotendeels in tact. De uitmonstering is omstreeks 1970 grotendeels gerenoveerd.

In het verlengde van de ingangspoort vooraan op het exercitieterrein staat het monument ter herinnering aan het vroegere Fort Sint Michiel bestaande uit enkele restanten van de vroegere vestingwerken in baksteen en hardsteen.

Waardering

Het voormalig wachtgebouw van de Frederik Hendrik kazerne bezit cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid.

Hoofdcategorie:
Verdedigingsw., milit.geb

Subcategorie:
Militair wachtgebouw

Oorspronkelijke functie:
Wachtgebouw

Monumentnummer: 524720

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Onderofficiersmess (gebouw I

Complexnummer:
524718

Complexnaam:
Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente:
Venlo

Provincie:
Limburg

Plaatselijke aanduiding:

Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente:
Venlo

Sectie:
O

Kad.object: App:
605

Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Omstreeks 1914 gebouwd voormalig kantinegebouw voor onderofficieren thans soldatenmess (I) van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick Het gebouw is rechts van de ingang aan de zuidoostzijde van het kazerneterein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. Omstreeks 1970 werd het gebouw gerenoveerd.

Omschrijving

Langwerpig rechthoekig voormalig kantinegebouw van de Frederik Hendrik kazerne. Aan het rechterdeel van de achtergevel de uitbouw van de keuken in een bouwlaag met plat dak. Het gebouw telt een bouwlaag plus dakverdieping. Het gebouw heeft een schilddak met Hollandse pannen, enkele zadeldaken met Hollandse pannen en een plat dak. Het toegepaste bouw materiaal is baksteen en hardsteen. Rechthoekige houten vensters en deuren met hardstenen dorpels en lateien. De vensters hebben deels bovenlichten met kleine roedeverdeling. De deuren dateren van omstreeks 1970. Aan de bovenzijde van de plint een band hardsteen. De voorgevel aan de straatzijde is symmetrisch ingedeeld. Het middendeel van de voorgevel springt vooruit en wordt afgedekt met een zadeldak met Hollandse pannen. Van dit middendeel springt de middentravee wederom vooruit. In deze travee in de eerste en tweede bouwlaag rechthoekige houten vensters met bovenlichten met kleine roedeverdeling. In de topgevel een klein

rechthoekig venster. Aan weerszijden van deze venstertravee in de eerste bouwlaag een dubbele terrasdeur met hierboven in de tweede bouwlaag een klein venster. Aan beide zijden van het vooruitspringende middendeel afwisselend een venster en een dubbele terrasdeur : rechts en links vier vensters en drie dubbele terrasdeuren. In de linkerzijgevel vier rechthoekige vensters met bovenlichten met kleine roedeverdeling. Aansluitend aan de rechterzijgevel de uitbouw van de keuken in een bouwlaag met plat dak en voorzien van een hoge vierkante schoorsteen. In de zijgevel van de keuken een venster, en in de achtergevel van de keuken een venster en een deur met links van de deur twee kleine venstertjes. In de zijgevel van de keuken aan de binnenplaatszijde een dubbele deur met aan de rechterzijde een venster met bovenlicht met kleine roedeverdeling. In de oksel van de keukenuitbouw en de achtergevel een kleine uitbouw met plat dak en met een rechthoekige deur. In de zijgevel van dit uitbouwtje een klein venster. Aan de rechterzijde van dit uitbouwtje in de gevel aan de binnenplaatszijde een rechthoekig venster met bovenlicht met kleine roedeverdeling. Middendeel achtergevel uitlopend in een topgevel. Dit middendeel heeft in de eerste en tweede bouwlaag twee rechthoekige vensters en in de topgevel een kleiner venster. Aan weerszijden van dit uitlopend middendeel vier rechthoekige vensters. Linkerdeel achtergevel vooruitspringend met in deze achtergevel een deur en een venster. Dit bouwdeel heeft een schilddak. In de rechterzijgevel een dubbele en twee vensters. De structuur van het interieur is deels in tact; de uitmonstering is gemoderniseerd.

Waardering

Het voormalig kantinegebouw van de Frederik Hendrik kazerne bezit als onderdeel van het kazernecomplex cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militair utilitaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van met name het exterieur.

Hoofdcategorie:
Verdedigingsw., milit.geb

Subcategorie:
Militair verblijfsgebouw

Oorspronkelijke functie:
Officiersmess

Monumentnummer: 524721

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Gebouw W.

Complexnummer:

524718

Complexnaam:

Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente:

Venlo

Provincie:

Limburg

Plaatselijke aanduiding:

Bij Garnizoenweg 3

5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente:

Venlo

Sectie:

O

Kad.object: App:

605

Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Het gebouw van de Medisch Geneeskundige Dienst, gebouw W, had oorspronkelijk de functie van hospitaal voor verpleging van zieke militairen. Thans is nog een gedeelte van het gebouw in gebruik voor medische zorg een ander deel wordt gebruikt door de Koninklijke Marechaussee. Het gebouw is in de noordwesthoek van het kazerneterrein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme.

Omschrijving

Het gebouw heeft een langwerpige veelhoekige plattegrond, telt een deels twee bouwlagen en wordt afgedekt met wolfsdaken met Hollandse pannen en platte daken. Rechthoekige vensters met bovenlichten, deels met kleine roedeverdeling. Rechthoekige houten deuren. Hardstenen dorpels en lateien. Het toegepaste bouw materiaal is baksteen en hardsteen. Het gebouw heeft een vrijwel symmetrisch ingedeelde voorgevel. Het hoofdgebouw telt twee bouwlagen plus dakverdieping en wordt afgedekt met een wolfsdak. Het middendeel van de voorgevel springt vooruit en loopt uit in een topgevel onder wolfseinde. Dit vooruitspringend middendeel heeft in de eerste bouwlaag een portiek met een rondboogvormige toegang in hardsteen. Aan de bovenzijde van de boog het wapen van de Koninklijke Marechaussee. In het portiek een toegangspui van omstreeks 1970 met een dubbele deur en zij- en bovenlichten met roedeverdeling. Aan

weerszijden van het portiek een rechthoekig venster met bovenlicht met roedeverdeling. In de tweede bouwlaag vier rechthoekige vensters en in de topgevel twee rechthoekige vensters van een kleiner formaat. In de voorgevel van het terugliggend bouwdeel aan weerszijden van het middendeel in de eerste en tweede bouwlaag drie rechthoekige vensters. Op beide dakvlakken een dakkapel met zadeldakje en houten naald. Aan weerszijden van het hoge middendeel uitbouwen in een bouwlaag met plat dak. In deze uitbouwen rechthoekige vensters met bovenlichten met kleine roedeverdeling. In de kopgevel van de eenlaagse uitbouwen een rechthoekige dubbele deur met bovenlicht met kleine roedeverdeling. Aan weerszijden van deze deuren twee kleine venstertjes. Aan het einde van de uitbouwen aan beide zijden van de hoofdbouw een voormalige woning in een bouwlaag met een wolfsdak. De voormalige woningen tellen in de lange gevels zeven vensters met bovenlichten met kleine roedeverdeling. De voormalige woning aan de rechterzijde is aan de zuidgevel voorzien van een erker met plat dak, dubbele terrasdeuren en vensters met bovenlichten met kleine roedeverdeling. De achtergevel, binnenplaatszijde, van het hoofdgebouw is voorzien van een haakse uitbouw in een bouwlaag met plat dak. Halverwege deze uitbouw een hoog doorlopend vierkant schoorsteenkanaal. In deze uitbouw rechthoekige vensters en deuren met bovenlichten. In de achtergevel van de hoofdbouw in de eerste bouwlaag rechthoekige vensters en deuren. In de tweede bouwlaag rechthoekige vensters van verschillend formaat, deels per twee of per drie onder doorlopend latei. In de achtergevel van de eenlaagse uitbouw aan de linkerzijde van de hoofdbouw rechthoekige vensterkozijnen van omstreeks 1970. De hoofdstructuur van het interieur is grotendeels in tact; enkele rondbogen op eenvoudige pilasters; authentiek trappenhuis in de hoofdbouw met smeedijzeren leuningen en houten handlijsten. Uitmontering van het interieur omstreeks 1970 grotendeels gemoderniseerd.

Waardering

Het voormalig hospitaalgebouw van de Frederik Hendrik kazerne bezit als onderdeel van het kazernecomplex cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militair-utilitaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van het exterieur en een deel van het interieur.

Hoofdcategorie:

Cult.,gezondh., wetenschap

Subcategorie:

Gezondheidszorg

Oorspronkelijke functie:

Ziekenhuis

Monumentnummer: 524722

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:
Exercitieloods (gebouw S)

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Omstreeks 1914 gebouwd voormalig exercitiegebouw thans garageloods (S) van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick Het gebouw is aan de zuidzijde van het kazerneterein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. Omstreeks 1970 werd het gebouw gerenoveerd.

Omschrijving

Het voormalig exercitiegebouw heeft een rechthoekige plattegrond, telt een bouwlaag en wordt afgedekt door een zadeldak met Hollandse pannen. Rechthoekige houten vensters met ramen met kleine roede-verdeling. Twee grote rechthoekige poorten van omstreeks 1970. De plint is geaccentueerd met een band hardsteen. De kopgevel aan de zijde van het exercitieterrein heeft een symmetrische indeling. In het midden van de kopgevel een grote garagepoort met vierdelig bovenlicht met kleine roede-verdeling. Aan weerszijden van de garagepoort een hoog rechthoekig vierdelig vensterkozijn met kleine roede-verdeling. Helemaal rechts en helemaal links in de kopgevel een kleiner rechthoekig vierdelig vensterkozijn met kleine roede-verdeling. De kopgevel wordt door vier lisenen in vijf gevelvlakken ingedeeld. Deze gevelvlakken hebben aan de bovenzijde getrapte vleilagen als versiering. De rechter- en linkerzijgevel telt negen traveeën. In de linkerzijgevel is in de travee uiterst rechts het oorspronkelijk venster omstreeks 1970

vervangen door een dubbele deur. Alle vensters hebben een kleine roedeverdeling. Dakgoot op houten klossen. In de rechterzijgevel is in de travee uiterst links het oorspronkelijk venster omstreeks 1970 vervangen door een dubbele deur. De kopgevel aan de achterzijde van het voormalig excercitiegebouw heeft eenzelfde indeling als de kopgevel aan de voorzijde. Het interieur bezit de oorspronkelijke stalen spantenconstructie.

Waardering

Het voormalig excercitiegebouw van de Frederik Hendrik kazerne bezit als onderdeel van het kazernecomplex cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militair-utilitaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van het exterieur en een deel van het interieur.

Hoofdcategorie:
Verdedigingsw., milit.geb

Subcategorie:
Militair verblijfsgebouw

Oorspronkelijke functie:
Excercitieloods

Monumentnummer: 524723

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Gebouw V.

Complexnummer:
524718

Complexnaam:
Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente:
Venlo

Provincie:
Limburg

Plaatselijke aanduiding:

Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente:
Venlo

Sectie:
O

Kad.object: App:
605

Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Omstreeks 1914 gebouwd voormalig exercitiegebouw thans garageloods (V) van de Frederik Hendrik kazerne te Blerick Het gebouw is aan de noordwestzijde van het kazerneterein gesitueerd. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme. Omstreeks 1970 werd het gebouw gerenoveerd.

Omschrijving

Het voormalig exercitiegebouw heeft een rechthoekige plattegrond, telt een bouwlaag en wordt afgedekt door een zadeldak met Hollandse pannen. Rechthoekige houten vensters met ramen met kleine roede-verdeling. Twee grote rechthoekige poorten van omstreeks 1970. De plint is geaccentueerd met een band hardsteen. De kopgevel aan de zijde van het exercitieterrein heeft een symmetrische indeling. In het midden van de kopgevel een grote garagepoort met vierdelig bovenlicht met kleine roede-verdeling. Aan weerszijden van de garagepoort een hoog rechthoekig vierdelig vensterkozijn met kleine roede-verdeling. Helemaal rechts en helemaal links in de kopgevel een kleiner rechthoekig vierdelig vensterkozijn met kleine roede-verdeling. De kopgevel wordt door vier lisenen in vijf gevelvlakken ingedeeld. Deze gevelvlakken hebben aan de bovenzijde getrapte vleilagen als versiering. De rechter- en linkerzijgevel telt negen traveeën. In de linkerzijgevel is in de travee uiterst rechts het oorspronkelijke venster omstreeks 1970

vervangen door een dubbele deur. Alle vensters hebben een kleine roedeverdeling. Dakgoot op houten klossen. In de rechterzijgevel is in de travee uiterst links het oorspronkelijk venster omstreeks 1970 vervangen door een dubbele deur. De kopgevel aan de achterzijde van het voormalig exercitiegebouw heeft eenzelfde indeling als de kopgevel voorzijde. Het interieur bezit de oorspronkelijke stalen spantenconstructie.

Waardering

Het voormalig exercitiegebouw van de Frederik Hendrik kazerne bezit als onderdeel van het kazernecomplex cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van het gebouw voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militair-utilitaire gebouwen. Het gebouw bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. Het gebouw is tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van het exterieur en een deel van het interieur.

Hoofdcategorie:
Verdedigingsw., milit.geb

Subcategorie:
Militair verblijfsgebouw

Oorspronkelijke functie:
Exercitieloods

Monumentnummer: 524724

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:
Drie privaatgebouwtjes

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Drie voormalige toiletgebouwtjes AH, AN en AP, respectievelijk aan de zuidzijde, de westzijde en de noordwestzijde van het kazerneterrein gesitueerd. De gebouwtjes dateren uit omstreeks 1914 en dienden oorspronkelijk als privaten voor de manschappen. Thans hebben de gebouwtjes een functie als opslagplaats. De toegepaste bouwstijl is het Traditionalisme met elementen van de Chaletstijl.

Omschrijving

De drie gebouwtjes hebben een rechthoekige plattegrond en tellen een bouwlaag onder een zadeldak met Hollandse pannen. Het overstek van de zijgevels van het dak rust op houten schoren op muurstijltjes. Het overstek van de kopgevels is verstijfd met een houten kruis. In het midden van de voorgevel een rechthoekige houten dubbele deur met aan de bovenzijde een segmentboog in baksteen. In de topgevel een ronde nis. Alleen gebouw AN heeft aan weerszijden van de dubbele deur een rechthoekig ventilatierooster. In de zijgevels tussen de vijf houten consoles vier blinde venstertjes met bakstenen dorpel. De deuren in de achtergevels zijn dichtgezet.

Waardering

De drie voormalige toiletgebouwtjes van de Frederik Hendrik kazerne bezitten als onderdeel van het

kazernecomplex cultuurhistorische waarde vanwege het belang voor de militaire geschiedenis van Nederland. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het belang van de gebouwtjes voor de typologische ontwikkeling binnen de architectuur van militair-utilitaire gebouwen. De gebouwtjes bezit ensemblewaarden als onderdeel van het kazernecomplex en door de markante en beeldbepalende situering in dit deel van Venlo. De drie gebouwtjes zijn tenslotte van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische zeldzaamheid en de gaafheid van het exterieur.

Hoofdcategorie:
Verdedigingsw., milit.geb

Subcategorie:
Militair wachtgebouw

Oorspronkelijke functie:
Wachtgebouw

Monumentnummer: 527711

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Centraal op het terrein van de Frederik Hendrikkazerne gelegen sport- en exercitieterrein.

Omschrijving

Centraal op het terrein van de Frederik Hendrikkazerne gelegen sport- en exercitieterrein, waaronder hardloopbaan, gazon en rij van twaalf eiken aan de noordzijde van de carré (binnenzijde).

Waardering

Het centraal op het terrein van de Frederik Hendrikkazerne gelegen sport- en exercitieterrein met hardloopbaan, gazon en eikenbeplanting van twaalf eiken aan de noordzijde van de carré (binnenzijde) vertegenwoordigt algemeen belang wegens:

- de ouderdom;
- de functie en betekenis voor de geschiedenis van het Nederlandse leger, met name voor de geschiedenis van de Koninklijke Landmacht;
- de gaafheid met elementaire kenmerken als openheid, soberheid en doelmatigheid;
- de beleevings-, ervarings- en herinneringswaarden die in de militaire aanleg besloten liggen;

- de ensemblewaarde, als onderdeel van het militaire complex Frederik Hendrikkazerne.

Monumentnummer: 527712

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Twee hekpijlers aan de Garnizoenweg, aan de oostzijde van de Frederik Hendrikkazerne. De hekpijlers vormen de hoofdentree van de kazerne en zijn in 1913-1914 opgetrokken.

Omschrijving

Twee identieke hekpijlers, elk bestaande uit een gemetselde rood-bakstenen sokkel afgedekt met een grijze, hardstenen plaat. Hierop verheft zich de gemetselde bakstenen hekpijler die wordt afgesloten met een grijze, hardstenen bekroning in de vorm van kantelen.

Waardering

De twee hekpijlers aan de Garnizoenweg, aan de oostzijde van de Frederik Hendrikkazerne, vertegenwoordigen algemeen belang wegens:

- de ouderdom;
- de karakteristieke markering als hoofdentree van de Frederik Hendrikkazerne;
- de symbolische betekenis, namelijk als poort tussen burgerlijke en militaire samenleving;

- het historisch vakmanschap dat in de hekpijlers besloten ligt;
- de gaafheid;
- de ensemblewaarde, als onderdeel van het militaire complex Frederik Hendrikkazerne.

Monumentnummer: 527713

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 17-10-2002
Inschrijving register : 31-10-2003
Kadaster deel/nummer : 15104/134

Monumentnaam:

Complexnummer: 524718
Complexnaam: Frederik Hendrik Kazerne

Gemeente: Venlo
Provincie: Limburg

Plaatselijke aanduiding:
Bij Garnizoenweg 3 5928 NA Venlo

Kadastrale gemeente: Venlo
Sectie: O
Kad.object: 605
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

Twee hekpijlers van het voormalige fort Sint Michiel. Beide pijlers staan op enkele tientallen meters ten westen van de hekpijlers aan de Garnizoenweg, op het terrein van de Frederik Hendrikkazerne en dateren uit de 17de eeuw.

Omschrijving

Twee identieke hardstenen hekpijlers, beide afgeknot, tegen de buitenzijden van de pijlers aanzetten van aansluitend muurwerk, eveneens in hardsteen uitgevoerd.

Waardering

De twee identieke hardstenen hekpijlers, beide afgeknot en met aan de buitenzijden aanzetten van aansluitend, hardstenen muurwerk vertegenwoordigen algemeen belang wegens:

- de ouderdom;
- de materiële herinneringswaarde met betrekking tot het fort Sint Michiel op deze plaats;
- de zeldzaamheid;

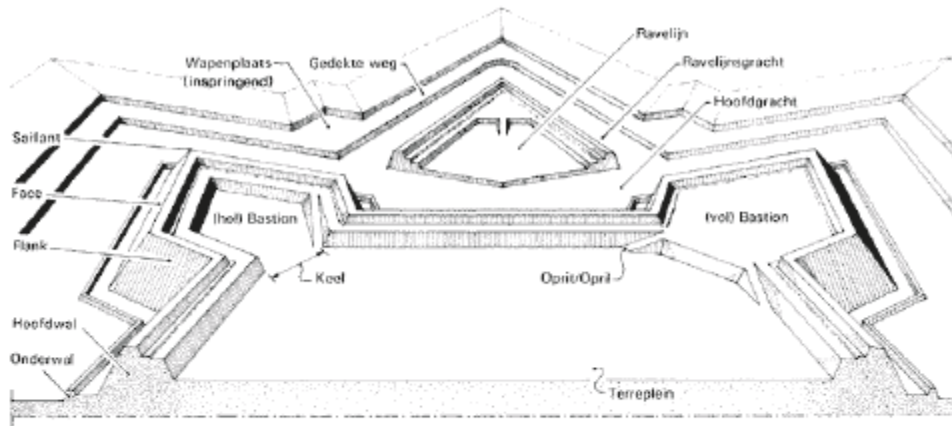

- de betekenis voor de geschiedenis van het militaire erfgoed.

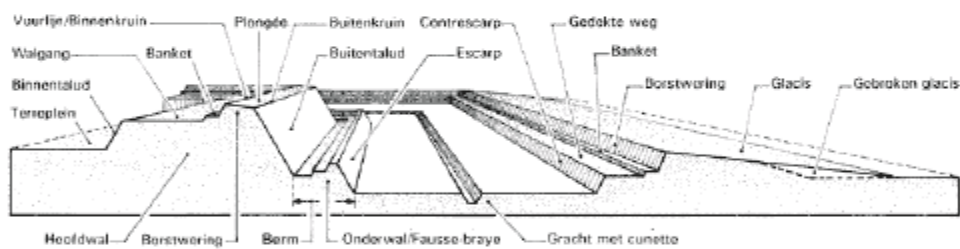
Bijlage 3: Terminologie Verdedigingswerken ⁶¹

VOORBEELD 1/6 GEBASTIONEERD FRONT (oud-Nederlands)

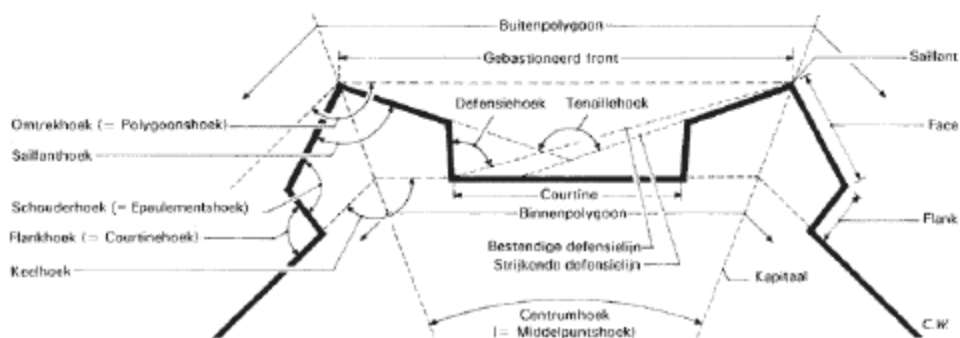
Niet op schaal

DWARSPROFIEL 1/6 VESTINGWAL

CONSTRUCTIELIJNEN en -HOEKEN 1/6 GEBASTIONEERD TRACÉ

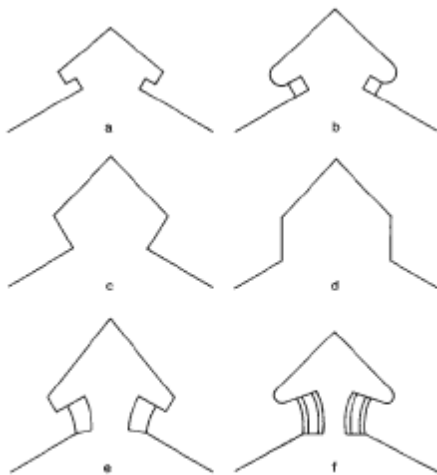

61 Overgenomen uit Weiß-König en van de Graaf 2011, bijlage 12 (Uit: Stichting Menno van Coehoorn, 1999: *Terminologie verdedigingswerken*, inrichting, aanval en verdediging, Utrecht.)

Approche: naderingsloopgraaf bij het beleg van een vesting, in zigzagvorm aangelegd, met het doel de vesting te naderen en daarbij zoveel mogelijk gedekt te blijven tegen het vuur van de belegerden

Bastion: vijfhoekige aarden of stenen uitbouw van een verdedigingswerk naar oorspronkelijk Italiaans ontwerp, voornamelijk voor het bestrijken van de aanliggende courtines; bestaat uit twee facen, twee flanken en een niet-bewalde keel; ook wel bolwerk of dwinger genoemd

Opmerking. Bij een vol bastion is de binnenruimte (het terreplein) gevuld met een aardlichaam, een bomvrij onderkomen voor personeel of een remise voor geschut; bij een hol bastion ontbreken deze.

Basisvormen van bastions.

a. Oud-Italiaans; b. Nieuw-Italiaans; c. Oud-Nederlands; d. verbeterd Oud-Nederlands; e. Frans (Vauban, 2^e methode); f. Nieuw-Nederlands (Coehoorn)

Bedekte weg: doorlopende, door een aardlichaam gedekte weg rond de buitengracht van een vesting; bestemd voor het verzamelen van troepen voor een uitval, of als verdedigende opstelling; veelal ook toegepast bij een enveloppe; ook wel gedekte weg

Beleg: het insluiten van een vesting en het treffen van voorbereidingen om deze in bezit te krijgen

Belegering: de actieve gevechtshandelingen tijdens een beleg

Bolwerk: 1. vroeger een veelal rond verdedigingswerk voor of buiten een stadsmuur of -omwalling
2. later gebruikt als synoniem voor bastion
3. ook in het algemeen wel gebruikt voor een belangrijk, niet nader gedefinieerd verdedigingswerk

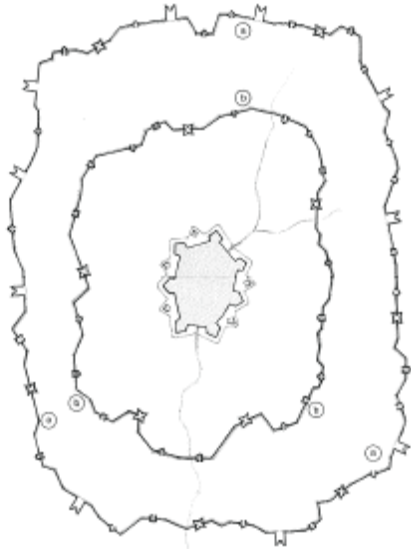
Bom: hol bolvormig ijzeren projectiel, gevuld met buskruit, en ontstoken door een tijdbuis; werd verschoten uit een zogenaamd granaatkanon of een mortier; ten tijde van de Eerste Wereldoorlog werd gebruikt gemaakt van brisante bommen met een steel, om te worden verschoten met bomwerpers

Borstwering: dekking van aarde (grond), steen of ander materiaal, ter bescherming van erachter opgestelde schutters of geschut; in de Middeleeuwen veelal bestaande uit gekanteelde muren, later meestal van aarde

Buitentalud: zie talud

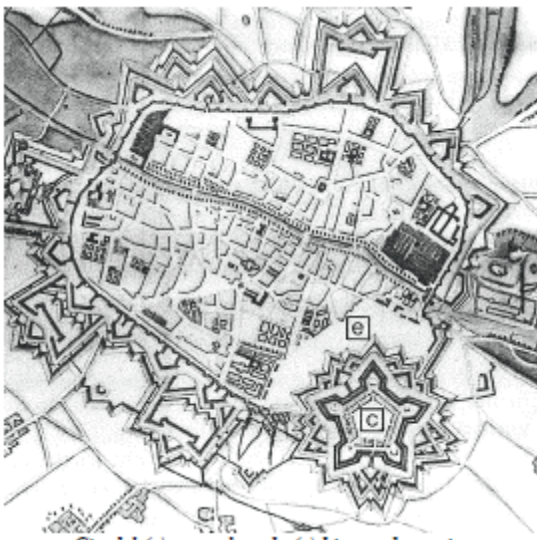
Buitenwerk: algemene benaming voor delen van een vesting welke vóór de hoofdwal doch binnen de bedekte weg respectievelijk het glacis zijn gelegen; bijvoorbeeld: contregarde, couvre-face, halve maan, hoornwerk, kroonwerk, ravelijn, tenaille enz.; niet te verwarren met voorwerk

Circumvallatielinie: door de belegeraar van een vesting rondom zijn belegeringswerken en kampementen aangelegde kring van loopgraven, schansen, batterijen en grachten, met het doel de bevoorrading en pogingen tot ontzet van de belegerde vesting tegen te gaan.

Circumvallatielinie (a) en contravallatielinie (b) rond een belegerde vesting

Citadel: zelfstandig verdedigbaar vestingwerk binnen een open stad of vesting, met als doel;
 1. de inwoners van de stad onder bedwang te houden (dan ook wel genoemd dwangburcht of dwangkasteel), en/of
 2. weerstand te bieden na de val van het overige deel van de vesting; zie ook réduit.

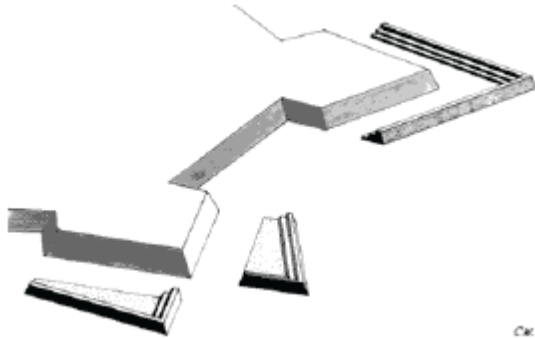

Citadel (c) en esplanade (e) binnen de vesting

Contregarde: langwerpig aarden buitenwerk, gelegen voor de facen van bastions, ravelijnen e.d., ter dekking tegen direct vuur; tevens geschikt voor opstelling van infanterie en geschut; vrijwel synoniem met couvre-face

Contrescarp: tegenover de escarp gelegen en soms bekleed talud; ook wel buitengrachtsboord; de buitenwaarts ervan gelegen bedekte weg en het glacis worden soms ook tot de contrescarp gerekend

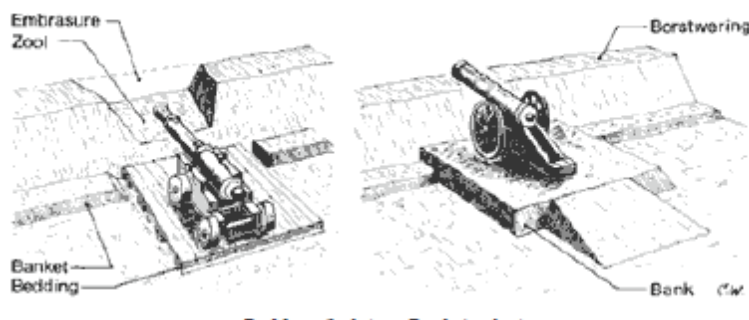
Courtine: deel van een vestingwal of -muur, gelegen tussen twee rondelen of bastions; ook wel gordijn
Couvre-face: lang en smal aarden buitenwerk gelegen voor de facen van bastions, ravelijnen e.d., om deze te dekken tegen direct vuur; tevens geschikt voor de opstelling van infanterie; komt sterk overeen met contregarde

Contregarde (links) en couvre-face (rechts)

Dwinger: Fries-Groningse naam voor bolwerk (betekenis 2)

Embrasure: schietopening of -sleuf in een borstwering

Bedding (links) en Bank (rechts)

Envelope: rond de hoofdgracht gelegen doorlopende beschermingswal, waarvan aaneengeschaalde buitenwerken kunnen deel uitmaken; was vaak ook voorzien van een bedekte weg

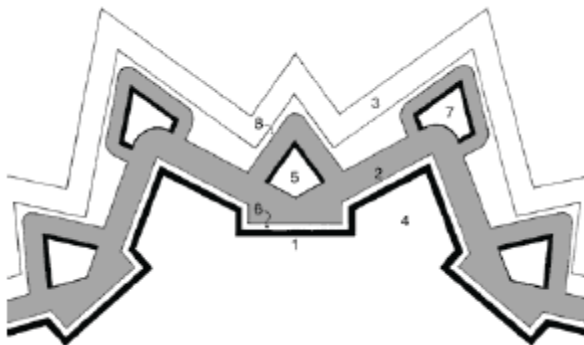
Escarp: talud van een gracht, soms met muurwerk bekleed, gelegen aan de zijde van het vestingwerk; ook wel binnengrachtsboord

Esplanade: Open vlakte gelegen tussen citadel en stedelijke bebouwing

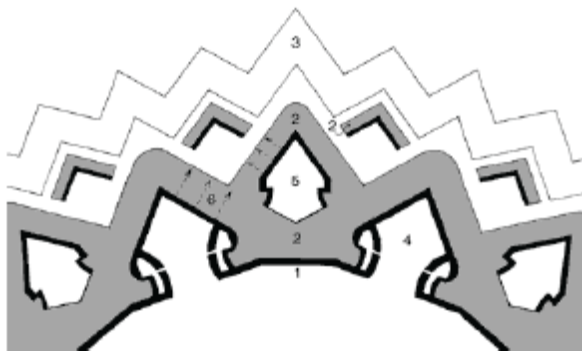
Face: naar buiten gerichte schuine zijde van een bastion, ravelijn, flèche, redan of lunet

Gebastioneerd stelsel: vestingbouwkundig stelsel, gekenmerkt door de toepassing van bastions

Schematische weergave van vestingfronten in enkele vestingbouwkundige stelsels

Oud-Nederlands stelsel : 1. courtine; 2. (natte) gracht; 3. glacis; 4. bastion; 5. ravelijn; 6. onderwal; 7. halve maan; 8. gedekte weg

Nieuw-Nederlands stelsel : 1. courtine; 2. (natte) gracht; 3. glacis; 4. bastion; 5. ravelijn; 6. frontaal vuur

Geschut: verzamelnaam voor vuurmonden, samengesteld uit schietbuis, onderstel (affuit) en richtmiddelen

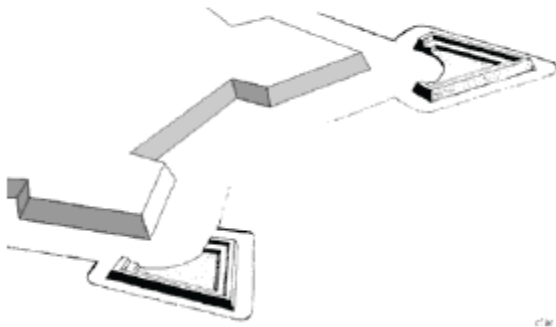
Glacis: flauw aflopend talud, gelegen buiten de contrescarp van een vestingwerk, dat vanaf de wal of de gedekte weg met vuur kan worden bestreken

Gordijn: zie courtine

Gracht: gegraven doorlopende hindernis rond een vestingwerk; in laag terrein doorgaans breed, ondiep en met water gevuld; in hoog terrein als regel vrij smal, diep en droog

Halfbastion: vierhoekige uitbouw van de wal van een verdedigingswerk, in de vorm van een linker of rechter helft van een heel bastion

Halve maan: in de hoofdgracht gelegen buitenwerk van een vesting, dienende tot dekking van de saillant van een bastion of ravelijn; de benaming is ontleend aan de naar binnen gebogen achterzijde (keel); soms ten onrechte gebruikt voor ravelijn; niet te verwarren met demi-lune

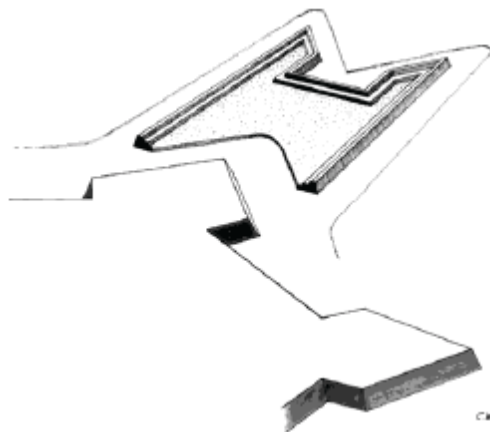
Halve manen

Hoofdgracht : gracht rondom de hoofdwal; ook wel kapitale gracht

Hoofdwacht: centraal gelegen wachtgebouw in een vesting of garnizoen, van waaruit alle wachten worden geregeld

Hoofdwal: Doorlopende wal rond een vesting, zonder de voor- of buitenwerken; ook wel stadswal of kapitale wal

Hoornwerk: buitenwerk van een vesting, bestaande uit een courtine tussen twee halve bastions; de lange rechte flanken sluiten veelal aan op de vestinggracht

Hoornwerk

Houwitser: vuurmond (stuk geschut) met relatief korte loop van ongeveer 5 á 15 maal het kaliber door de lage aanvangssnelheid is de baan van het verschoten projectiel gekromd en de invalshoek vrij steil.

Inundatie: doorgaans defensieve onderwaterzetting van een terreingedeelte voor militaire doeleinden; is zo mogelijk zowel onbegaanbaar als onbevaarbaar; wordt ook wel offensief gebruikt om een vijand te verdrijven

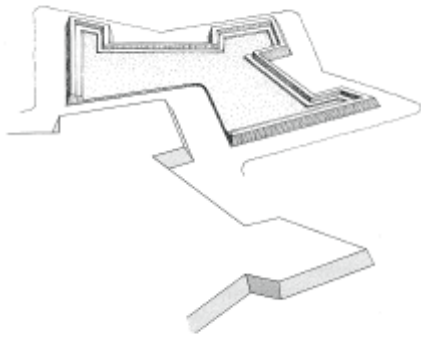
Kanon: vuurmond (stuk geschut) met lange loop van ca 15 of meer maal het kaliber en een hoge aanvangssnelheid, voor het verschieten van projectielen met nagenoeg gestrekte baan over relatief grote afstand

Kapitale gracht: zie hoofdgracht

Kapitale wal: zie hoofdwal

Krombaangeschut: verzamelnaam voor geschut voor het verschieten van projectielen met gekromde baan, ten behoeve van het treffen van doelen achter een dekking; omvat zowel mortieren als houwitsers; mortieren werden veelal aangeduid als worpgeschut

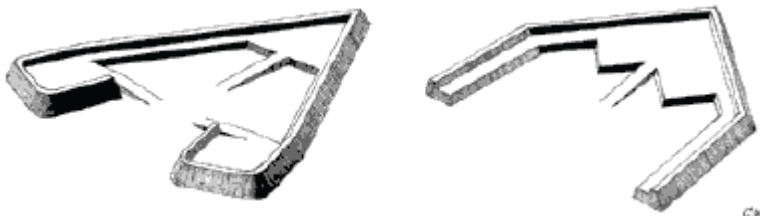
Kroonwerk: buitenwerk van een vesting, bestaande uit meestal twee aaneensluitende gebastioneerde fronten en twee lange, enigszins naar elkaar toelopende flanken die veelal aansluiten op de vestigingsgracht

Kroonwerk

Linie: ongeveer lineair stelsel van doorgaande, aaneengeschakelde of anderszins samenhangende verdedigingswerken, veelal voorzien van hindernissen zoals inundaties, grachten, prikkeldraadversperringen, mijnevelden en tankhindernissen

Lunet(te): klein verdedigingswerk met twee facen en veelal korte flanken; doorgaans in de keel open; soms ravelijn of halve maan genoemd ; ook wel brilschans (Zuid-Nederland)

Lunetten

Mortier: vuurmond (ook wel stuk worpgeschut) met zeer korte, vrijwel verticaal geplaatste loop; de lage aanvangssnelheid geeft het verschoten (geworpen) projectiel een sterk gekromde baan en een zeer steile invalshoek; voorbeelden: aardmortier, Coehoornmortier, kogelmortier, spigomortier en steenmortier

Musket: 16e/17e-eeuws type handvuurwapen dat werd afgevuurd door middel van een lont, en bij het richten en afvuren op een vork of gaffel (furket) steunde

Nieuw-Nederlands stelsel: laat-zeventiende eeuws vestingbouwkundig stelsel, toegeschreven aan Menno van Coehoorn, voornamelijk gekenmerkt door grote bastions, met holgebogen flanken die niet haaks op de courtine staan, en door voor de courtines gelegen ravelijnen; voornamelijk te onderscheiden van het Oud-Nederlandse stelsel, waarbij rechte bastionflanken haaks staan op de courtines

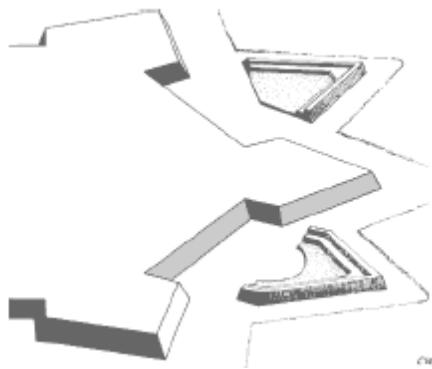
Ontmantelen: het slopen (slechten) van een vestingwerk; soms ook amoveren genoemd.

Oud-Nederlands stelsel: 16e/17e-eeuws vestingbouwkundig stelsel, voornamelijk ontwikkeld door Simon Stevin, gekenmerkt door aarden wallen, natte grachten en bastions met rechte flanken die haaks staan op de courtines; voor de hoofdwal is veelal een onderwal of fausse-braye gelegen; zie ook Nieuw-Nederlands stelsel

Palissade: hindernis of afsluiting gevormd door een rij aangepunte palen, ook wel stormpalen genoemd

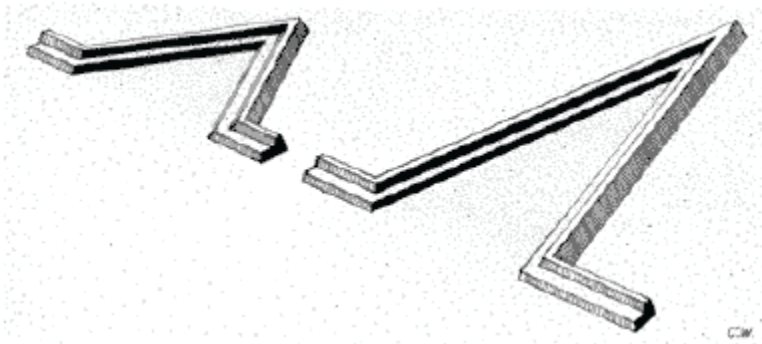
Poterne: Ondergrondse bomvrije gang door een fort of vesting, dienende als verbinding met een (geheime) toegangs- of uitvalspoort; meer in het algemeen als interne verbinding met andere delen van het verdedigingswerk

Ravelijn: midden voor een vestingfront gelegen, ongeveer driehoekig of redanvormig buitenwerk, ter dekking van courtine en toegangspoort, alsmede de schouderhoeken der naastliggende bastions tegen vijandelijk vuur

Ravelijnen

Redan: in de keel open verdedigingswerk, soms uitgevoerd als veldwerk, bestaande uit twee aaneensluitende rechte wallen (facen); een aantal werd veelal door middel van courtines tot een linie aaneengeschakeld; heeft gelijkenis met een flèche

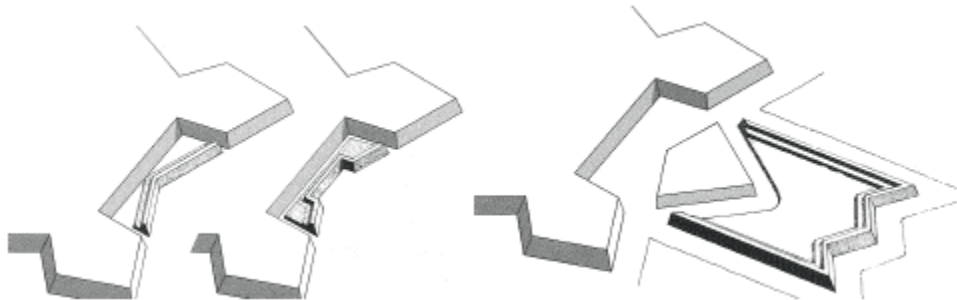
Redan (links) en flèche (rechts)

Redoute: algemene benaming voor een eenvoudig, doorgaans gesloten verdedigingswerk (soms veldwerk) zonder bepaalde vorm; soms verbasterd tot, of ten onrechte vertaald als ronduit

Reduit: zelfstandig verdedigbaar werk binnen een fort, dienende om de verdediging na de val van de hoofdwal te kunnen voortzetten; soms verbasterd tot ronduit, in eenvoudige vorm ook wel toegepast op een ravelijn

Saillant: uitspringende punt van een bastion of ander vestingwerk, waar de facen samenkomen

Tenaille: 1. binnenwaarts onder een stompe hoek gebroken wal, gelegen in de gracht voor de courtine en aan de einden soms voorzien van een omgebogen flank veelvuldig toegepast bij gebastioneerde stelsels ter bescherming van courtines en aansluitende flanken van bastions tegen bresschieten
 2. verdedigbaar buitenwerk van een vesting met de vorm van een enkele of dubbele tenaille ook wel tangwerk (Zuid- Nederland)

Tenailles (grondvorm, betekenis 1) Tenaille (betekenis 2) in dubbele uitvoering

Talud: hellend vlak of glooiing van een aarden wal of glacis; te onderscheiden in binnen- en buitentalud; ook wel dossering of docering

Veldwerk: algemene benaming voor een niet-duurzaam verdedigingswerk, aangelegd in het terrein; vanaf begin Eerste Wereldoorlog veelal met gebruikmaking van voorbereide onderdelen van hout, beton e.d.

Verdedigingswerk: als zodanig aangelegde, dekkingverschaffende opstelling voor troepen en bewapening; te onderscheiden in permanente (duurzame) en tijdelijke verdedigingswerken, respectievelijk veldwerken

Vesting: Versterkte stad; soms ook een groter verdedigingsgebied

Vestingwet: Wet van 18 april 1874, waarin werd vastgesteld welke verdedigingslinies, respectievelijk -werken zouden deel uitmaken van de landsverdediging of zouden worden opgeheven

Vlakbaangeschut: zie kanon

Voorwerk: verdedigingswerk, gelegen vóór het glacis van een vesting, maar binnen het bereik van het ondersteunende vuur daarvan

Bijlage 4: Beknopte typologie van Kazernebouw in Nederland

Sinds het begin van de negentiende eeuw is er in Nederland sprake van geplande kazernebouw. Voor die tijd werden soldaten, meestal huurlingen, in bestaande gebouwen ondergebracht, zoals kloosters. Een uitzondering hierop vormen het Groote en Kleine Blok in Venlo, die vroege voorbeelden van het lineaire type van Vauban mogen worden genoemd.

De Frederik Hendrik kazerne in Venlo is een goed voorbeeld van de laatste stap in de ontwikkeling van kazernebouw in Nederland: de paviljoenbouw.

De volgende stappen in de ontwikkeling van de kazernebouw worden onderscheiden:

bouwperiode per type

Lineair, Vauban (1700 -) 1812 -1850

Carrévorm 1818 -1866

U-vormig 1826 -1892

Type du Génie (Lineair) 1875 -1884

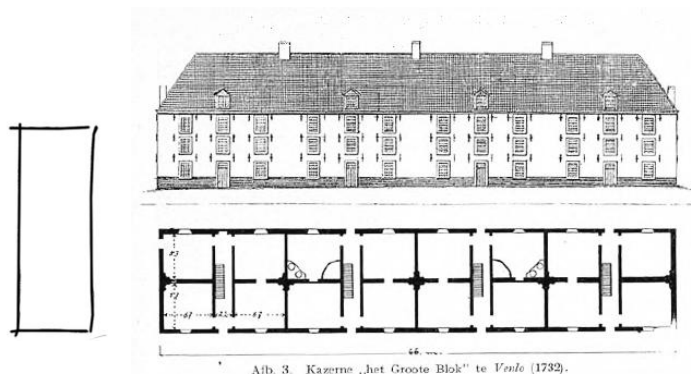
Lineair met achtervleugels 1877 -1906

H-vormig 1906 -1908

Paviljoenbouw 1910 - heden⁶²

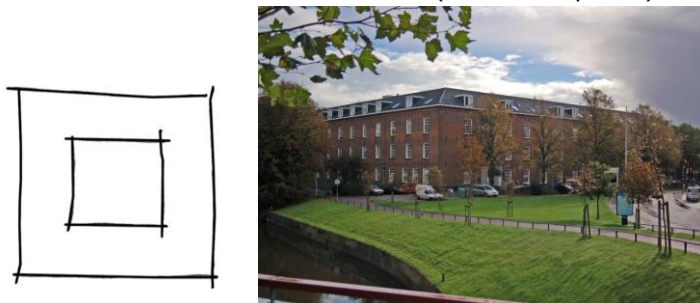
Een uitgebreide beschrijving van de ontwikkeling van de kazernebouw in Nederland is terug te vinden in "Fort Sint Michiel en de Frederik Hendrik Kazerne te Venlo", 2005, Wim Moorman, en in "Dwarsblik Militaire Kazernes 1850-1940", De Onderste Steen, 2003, M. Kruidenier.

1. De lineaire of Vaubankazerne

het "Groote Blok" (1732), in Venlo

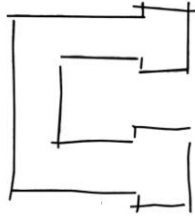
2. De vierkante kazerne of carrékazerne (met binnenplaats)

Frederikkazerne (1829), Leeuwarden

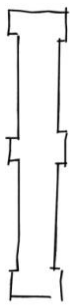
⁶² Gebaseerd op de indeling van "19e eeuwse kazernebouw in Nederland Types, gebruikers en ontwikkelingen", Frank Oosterboer, 2011

3. De U-vormige kazerne

Boreelkazerne (1849), Deventer

4. Type du Génie (lineair)

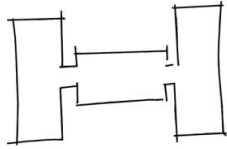
Van Sijpesteijnkazerne (1875), Utrecht

5. Lineair met achtervleugels

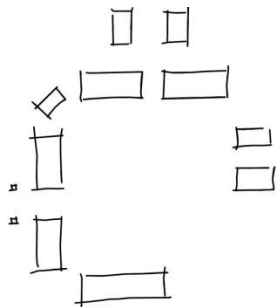
Krayenhoffkazerne (1905), Nijmegen

6. De H-vormige kazerne

het hoofdgebouw van de Arthur Koolkazerne, Ede (1908)

7. De paviljoenbouwkazerne

De Kromhoutkazerne (1910), Utrecht

Verwante (paviljoenbouw) kazernes:

De Tapijnkazerne in Maastricht (1916-1918)

de Isabellakazerne in Vught (1917)

De Frederik Hendrik kazerne in Venlo (1913-1914)

Bijlage 5: Ouderdomskaart bebouwing

SRE Milieudienst

plangebied

exercitieterrein (rijksmonument 1914)

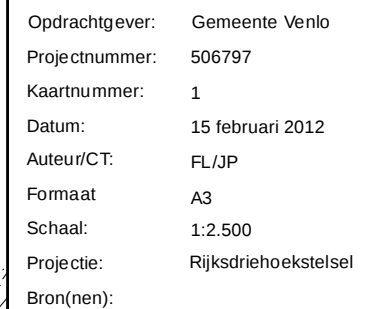
1911-1914

1915-1945

wederopbouw (1945-1965)

> 1965

A	:	Wachtgebouw
B	:	Legeringsgebouw
C	:	Legeringsgebouw
D	:	Keuken en kantine
E	:	Legeringsgebouw
F	:	Legeringsgebouw
I	:	Kantine en onderofficiersmess
J	:	Officiersmess
K	:	Scherf- en gymnastieklokaal
P	:	Korporaalskantine
R	:	Paardenstal
S	:	Exercitieloods
U	:	Lesgebouw
V	:	Exercitieloods
W	:	Hospitaal medische geneeskundige dienst
Z	:	Bijgebouw
AG	:	Bijgebouw
AH	:	Privaat
AN	:	Privaat
AO	:	Bijgebouw
AP	:	Privaat

Bijlage 6: Bouwhistorische waardenkaart

Ruimtelijke en cultuurhistorische verkenning kazernekwartier Venlo

Bouwhistorische waardenkaart

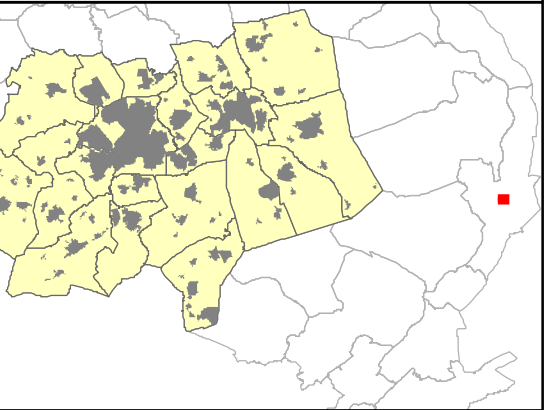
T: 040 259 46 64
F: 040 259 45 99
E: gis.team@milieudienst.sre.nl
I: www.milieudienst.sre.nl

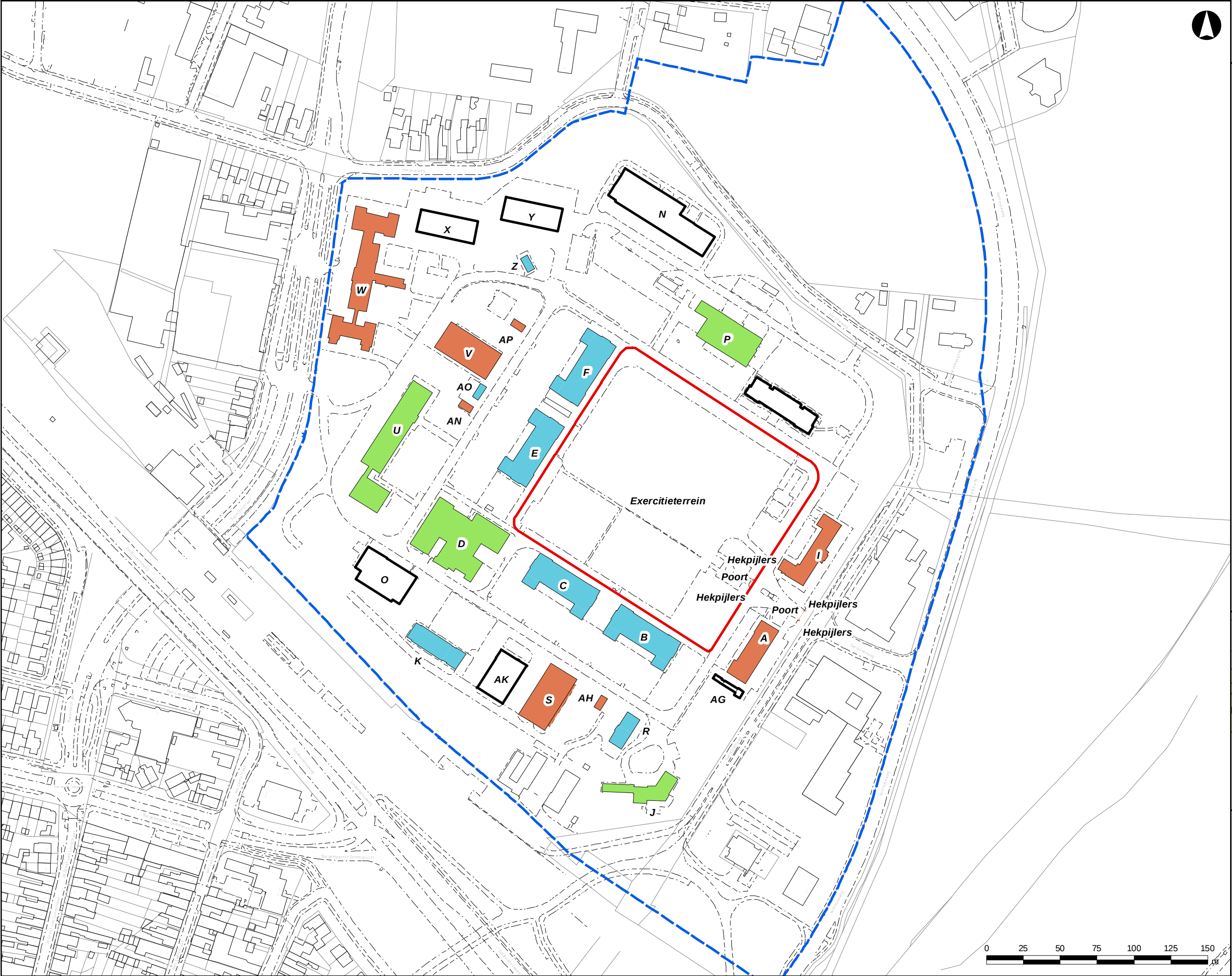
Legenda

- plangebied
- exercitieterrein (rijksmonument 1914)
- Rijksmonument
- Architectuur-historische waarden
- Ensemble- en architectuur-historische waarde
- Overige bebouwing - indifferente waarde

- A : Wachtgebouw
- B : Legeringsgebouw
- C : Legeringsgebouw
- D : Keuken en kantine
- E : Legeringsgebouw
- F : Legeringsgebouw
- I : Kantine en onderofficiersmess
- J : Officersmess
- K : Scherm- en gymnastieklokaal
- P : Korporaalskantine
- R : Paardenstal
- S : Exercitieloods
- U : Lesgebouw
- V : Exercitieloods
- W : Hospitaal medische geneeskundige dienst
- Z : Bijgebouw
- AG : Bijgebouw
- AH : Privaat
- AN : Privaat
- AO : Bijgebouw
- AP : Privaat

Opdrachtgever: Gemeente Venlo
Projectnummer: 506797
Kaartnummer: 1
Datum: 15 februari 2012
Auteur/CT: FL/JP
Formaat: A3
Schaal: 1:2.500
Projectie: Rijksdriehoekstelsel
Bron(nen):

Bijlage 7: Stedebouwkundige en landschappelijke waardenkaart

Ruimtelijke en cultuurhistorische verkenning kazernekwartier Venlo

Stedebouwkundige en landschappelijke waardenkaart

ruimtelijke ontwikkeling - milieu - bouwen - archeologie

SRE Milieudienst

T: 040 259 46 64
F: 040 259 45 99
E: gis.team@milieudienst.sre.nl
I: www.milieudienst.sre.nl

Legenda

Duitse dekingsloopgraven

gebouwen

plangebied

Bomenrijen (1910-1945)

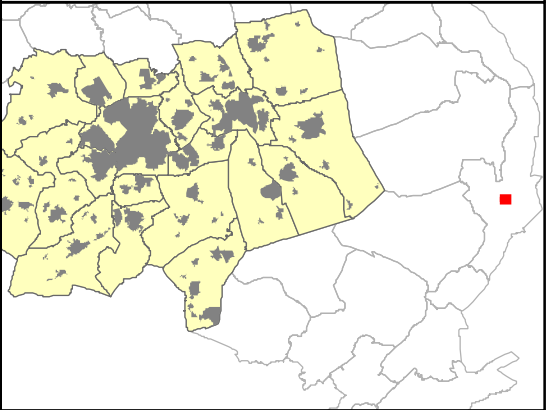
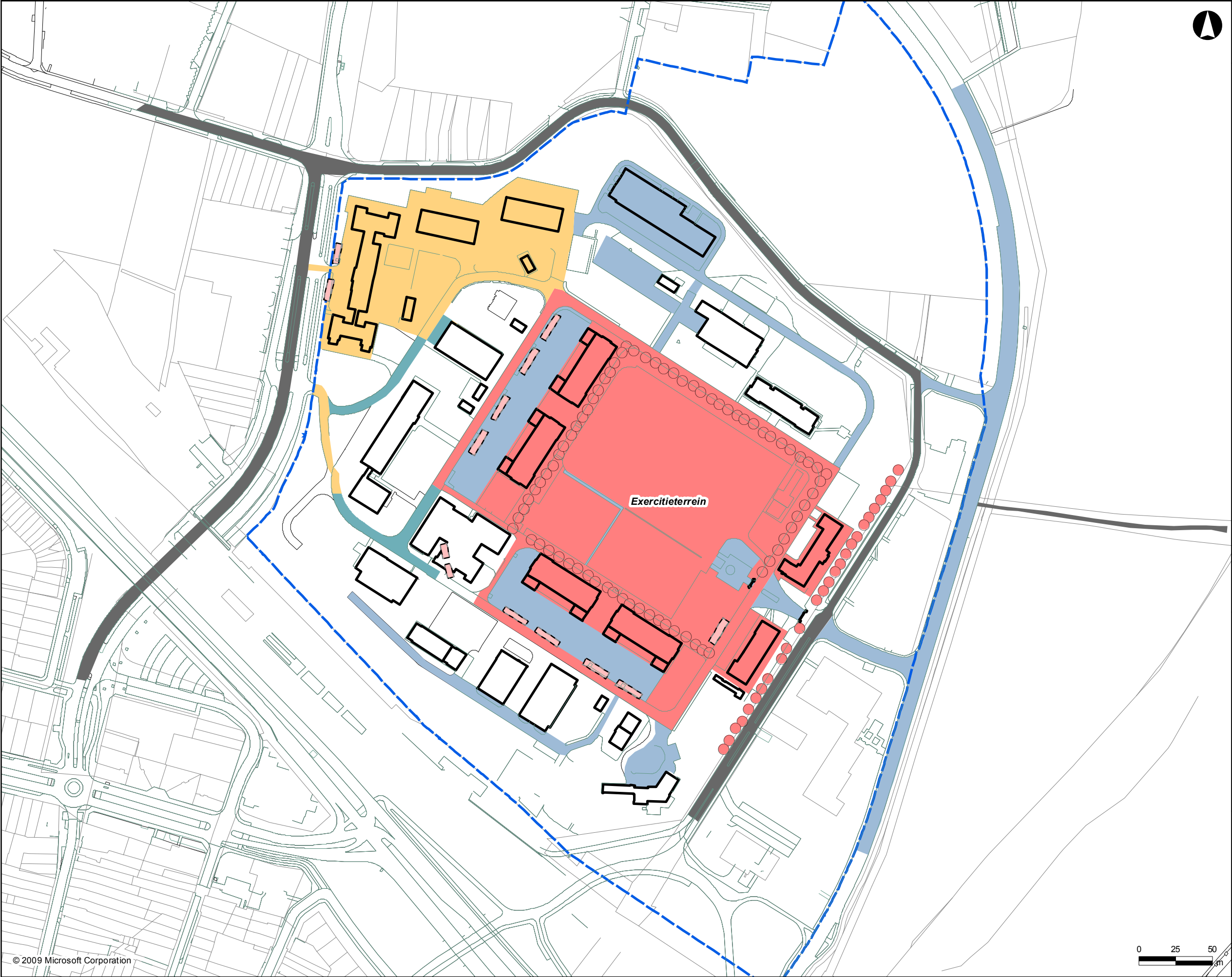
< 1910

1910 - 1945

1945 - 1952

1952 - 1960

> 1960

Opdrachtgever: Gemeente Venlo
Projectnummer: 506797
Kaartnummer: 2
Datum: 17 februari 2012
Auteur/CT: FL/JP
Formaat: A3
Schaal: 1:2.500
Projectie: Rijksdriehoekstelsel
Bron(nen):

